

T.C.

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

**BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON TURİZM
POTANSİYELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**

YÜKSEK LİSANS

**Hazırlayan
Mesut KAYA**

**Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Meral DURSUN**

**Haziran-2019
BATMAN**

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Dr. Öğr. Üyesi Meral DURSUN danışmanlığında Mesut KAYA tarafından hazırlanan “Batman İlinin Açık Alan Kültürel Rekreasyon Turizm Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi” adlı tez çalışması 27/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Rekreasyon Yönetimi Anabilim Dalı’nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan

(Danışman) Dr. Öğr. Üyesi Meral DURSUN

İmza

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Nevzat DİNÇER

.....

Üye

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet İLKİM

.....

Yukarıdaki sonucu onaylarım.

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış/akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez ve Seminer Yazım Kılavuzu kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules/ethical conduct and Batman University Institute of Social Sciences' Thesis and Seminar Writing Guide. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

Mesut KAYA

..../06/ 2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS TEZİ

BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON TURİZM POTANSİYELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

Mesut KAYA

**BATMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
REKREASYON YÖNETİMİ ANABİLİM DALI**

DANIŞMAN: Dr. Öğr. Üyesi Meral DURSUN

Yıl,2019 Sayfa,84

Jüri

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Meral DURSUN

Dr. Öğr. Üyesi Nevzat DİNÇER

Dr. Öğr. Üyesi Mehmet İLKİM

Bu Yüksek Lisans çalışmasının amacı, Türkiye Cumhuriyeti' nin Güney Doğu Anadolu bölgesinde yer alan tarih boyunca bir çok farklı medeniyete ev sahipliği yapmış ve bünyesinde barındırdığı doğal güzellikleri ile önemli bir turistik destinasyon merkezi olan Batman ilini Açık Alan Kültürel Rekreasyon Potansiyeli açısından değerlendirebilmektir.

Rekreasyon aktiviteleri, zamana, mekana ve de birçok farklı özelliklere bağlı olarak çeşitli şekillerde sınıflandırılmaktadır. Turizm ve açık hava rekreasyon faaliyetlerine olan ilginin artmasıyla rekreasyon turizmi kapsamındaki yerel etkinliklerin bölgenin tanıtımına, ekonomisine ve kalkınmasına da sağladığı katkı artmaktadır. Doğal ve tarihi çevre değerleri ile sosyo-kültürel özelliklere sahip alanlar, turizm ve rekreasyon hareketlerine olanak sağlayan ortamlar oluşturmaktadır. Turizm ve rekreasyon etkinlikleri, bu tür ortamların çekiciliklerine bağlı olarak gelişerek doğal ve kültürel çevreyi kullanmaktadır. Dolayısıyla Batman ilinin açık alan kültürel turizm potansiyelinin gelişimini değerlendirmek açısından, çalışmada bölgedeki potansiyel rekreatif faaliyetler, yerel etkinlikler, doğal ve yapay kültürel arz kaynakları ve çekicilikleri yönünden araştırmalara yer verilmiştir.

Çalışmada Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının turizm potansiyelini belirlemeye ilişkin yapılan SWOT analizi incelenmiştir. Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının, turistik ürün özellikleri çerçevesinde dolayısıyla turizm potansiyeli dikkate alınıp, güçlü ve zayıf yönleri, fırsatlar ve tehditler gibi unsurlar incelenerek mevcut durumu ortaya konulmuştur.

Anahtar Kelimeler: Kültürel Rekreasyon, Açık Alan Rekreasyonu, Batman, SWOT Analizi, Turizm

ABSTRACT

MS THESIS

EVALUATION OF BATMAN PROVINCE IN TERMS OF OUTDOOR CULTURAL RECREATION TOURISM POTENTIAL

Mesut KAYA

**BATMAN UNIVERSITY SOCIAL SCIENCES INSTITUTE RECREATION
MANAGEMENT DEPARTMENT**

Advisor: Dr.Lecturer Meral DURSUN

Year, 2019 Pages ,84

Jury

Advisor Dr. Lecturer Meral DURSUN

Juror Dr. Lecturer Nevzat DİNÇER

Juror Dr. Lecturer Mehmet ILKIM

The aim of this Ms study is to evaluate Batman province- which is located in the South East Anatolia of the Republic of Turkey,has been home to many civilizaitaions throughtout the history and an important tourist destination with its natural beauties-in terms of cultural Recreation potential.

Recreation activities are classifies in various ways depending on time,space and many different features. The local activities'- within the scope of recreation tourism- contribution to the promotion, economy and development of the region is increasing. Areas with natural and historical environmental values and socio-cultural characteristics, generate ambit providing potentiality for turism and recreational activities. Depending on the attractiveness of such environments, tourism and recreation activities develops and uses the natural and cultural environment. Therefore , in terms of evaluating development of outdoor cultural tourism potential of Batman province, potential recreational activities in the region, local activities, natural and artificial cultural supply resources and attractiveness researches are included in this study.

Also,in the study,the SWOT concerning the analysis of the tourism potential of the outdoor cultural recreation activities and areas of Batman province is examined.Batman province's current outdoor cultural recreation activities and areas current situation is revealed With in the framework of touristic product characteristics, the tourism potential is taken into consideration and its strengths and weaknesses, opportunities and threats are examined.

Keywords: Cultural Recreation,Outdoor, Recreation, Batman, SWOT Analysis, Tourism

ÖNSÖZ

Bu çalışmanın gerçekleşmesinde, kıymetli bilgilerini benimle paylaşan, kendisine her danıştığım da bana çok değerli zamanını ayırıp büyük bir sabırla ve ilgiyle bana faydalı olabilmek için elinden gelenin fazlasını sunan, her ihtiyaç duyduğumda yanına çekinmeden gidebildiğim, güler yüzünü ve samimiyetini benden hiç esirgemeyen ve gelecekteki mesleki hayatımda da bana verdiği değerli bilgilerden faydalanacağımı düşündüğüm çok kıymetli danışman hocam saygıdeğer Dr. Meral DURSUN‘ a teşekkürü bir borç bilirim.

Ayrıca Lisans ve Yüksek Lisans eğitimim boyunca engin bilgi ve tecrübeleri ile bana sürekli destek olan başta Prof. Dr. Kürşat KARACABEY‘ e ve Doç. Dr. Hacı Murat ŞAHİN‘ e ve emeği olan tüm kıymetli hocalarıma sonsuz teşekkür eder ve saygılarımı sunarım.

Son olarak çalışmalarım boyunca maddi-manevi destekleriyle beni hiç bir zaman yalnız bırakmayan kıymetli aileme ve bilhassa sevgili eşim Sevgi KAYA‘ ya çok teşekkür ediyor, şükranlarımı sunuyorum.

İÇİNDEKİLER

TEZ KABUL VE ONAYI.....	i
TEZ BİLDİRİMİ.....	ii
ÖZET.....	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ.....	v
İÇİNDEKİLER.....	vi
ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ.....	viii
GİRİŞ	1

BATMAN İLİNİN AÇIK HAVA KÜLTÜREL REKREASYON TURİZM POTANSİYELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

1. BÖLÜM

I. REKREASYON VE REKREASYON FAALİYET ALANLARI.....2

1.1. Rekreasyon Kavramı.....	2
1. 2. Rekreasyonun Önemi Ve Amacı.....	7
1. 3. Rekreasyon Faaliyet Türleri Sınıflandırmaları.....	9
1.3.1. Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyon.....	8
1.3.2. İçeriğine Göre Rekreasyon Çeşitleri.....	9
1.3.3. Yerel Sınıflamaya Göre Rekreasyon Çeşitleri.....	10
1.3.4. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreasyon Çeşitleri.....	11
1.3.5. Fonksiyonel Açıdan Rekreasyon Çeşitleri.....	11
1.3.6. Zamansal Açıdan Rekreasyon.....	13
1.3.7. Mekânsal Açıdan Rekreasyon.....	13
1.3.7.1. Kapalı Alan Rekreasyon Faaliyetleri.....	14
1.3.7.2. Açık Alan Rekreasyon Faaliyetleri.....	14

2. BÖLÜM

II. REKREASYON ve TURİZM İLİŞKİSİ.....17

2.1. Turistik Ürün Ve Bileşenleri.....	22
2.1.1. Turistik Ürün.....	22

2.1.2. Turistik Ürün Bileşenleri.....	23
2.1.2.1. Ulaşılabilirlik.....	24
2.1.2.2. Çekicilik.....	25
2.1.2.3. Turizm İşletmeleri.....	28
2.1.2.4. İmaj	31
2.1.2.5. Etkinlikler	33

3 .BÖLÜM

III. BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON FAALİYET VE ALANLARI.....	33
---	-----------

3.1. Açık Alan Rekreatyon Etkinlikleri.....	33
3.1.1. Açık Alan Kültürel Rekreatyon Etkinlikleri.....	33
3.1.2. Açık Alan Kültürel Rekreatyon Faaliyet Alanları.....	36
3.1.3 Açık Alan Kültürel Rekreatyon Faaliyetleri.....	52
3.1.3.1. Sportif Faaliyetler.....	52
3.1.3.1.1 Su Sporları.....	52
3.1.3.1.2. Avcılık.....	52
3.1.3.1.3. Trekking.....	52
3.1.3.1.4. Koşu.....	53

4.BÖLÜM

IV. BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON FAALİYET VE ALANLARININ TURİSTİK ÜRÜN ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN SWOT ANALİZİ YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ.....	53
--	-----------

4.1. Araştırmanın Amacı.....	53
4.2. Araştırmanın Önemi.....	53
4.3. Araştırmanın Kapsamı Ve Sınırlılıkları.....	54
4.4. Araştırmanın Yöntemi.....	54
4.5. Araştırmanın Bulguları.....	58

5.BÖLÜM

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME.....	69
KAYNAKLAR.....	74
ÖZGEÇMİŞ.....	79

ŞEKİLLER VE TABLOLAR LİSTESİ

Şekil 1.1	Boş Zaman ve Rekreasyon İlişkisi	3
Şekil 1.2	Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi	5
Tablo 2.1	Turizm ve Rekreasyon Arasındaki Farklılıklar.....	21
Tablo 2.2	Batman' da Faaliyet Gösteren Konaklama Tesisleri.....	30
Tablo 2.3	Batman' da Faaliyet Gösteren Seyehat Acentaları.....	31
Şekil 4.1.	SWOT Analizinde Temel Faktörler.....	54
Tablo 4.1.	Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu güçlü yönler.....	59
Tablo 4.2.	Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu zayıf yönler.....	61
Tablo 4.3.	Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşılabileceği tehditler.....	64
Tablo 4.4.	Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşılabileceği fırsatlar.....	66

GİRİŞ

İnsanlar kendilerine ait boş zamanlarında farklı amaçla etkinliklere katılmaktadırlar. Bunlar içinde bulundukları ortamdan uzaklaşmak, iş yoğunluğunda dinlenmek, farklı ortamları gezmek, yeni heyecanlar yaşamak gibi birçok farklı sebeple olmaktadır. Etkinliğin yapıldığı ortam da yine açık alan –kapalı alan, aktif – pasif, şehir içi -şehir dışı ve ev içi -ev dışı gibi boş zamana göre farklılık göstermektedir. (Sevil ve ark.,2012) Yine yapılan detaylı bir tanımda rekreasyon ; insanların bulunduğu olumsuz çevresel koşullar ve yaşadığı stres sonucunda eğlenerek bu ruhsal durumlarla baş etmek, kendilerini yenilemek yada mevcut durumlarını korumak amacıyla boş zamanlarında yaptıkları çeşitli etkinlikler bütünüdür. Bu etkinlikler grup olarak ya da kişilerin bireysel olarak gerçekleştirdikleri kişisel doyumlarını sağlayabilecekleri etkinliklerdir (Adiloğulları, 2007).

Günümüzde artık serbest zamanı değerlendirmenin bir yaşam biçimine dönüştüğü görülmektedir. Bu nedenle; serbest zaman faaliyetlerinin hem artması hem de çeşitlendirilmesi için farklı program ve projelerin yaratılması bir gereksinim haline gelmiştir (Yerlisu Lapa ve Ardahan, 2009; Kelly, 1990).

Rekreasyon faaliyetleri, zamana, mekana ve de birçok farklı özelliklere göre farklı şekillerde sınıflandırılabilmekte ve adlandırılabilir. Bu tez çalışmasının konusunu rekreasyon sınıflamalarından fonksiyon ve mekansal sınıflandırmalara dayandırılarak, yalnızca açık alan ve kültürel nitelikli rekreasyon faaliyetleri oluşturmaktadır. Çalışmanın ana konusunu oluşturan açık alan rekreasyonu (outdoor recreation); doğanın bir parçası ve katılımcı birey arasında etkileşim oluşturabilen ve katılımcı bireyin tamamen kendi sağlık, fiziksel, sosyal ve ruhsal çıkarlarına yönelik gerçekleştirilen serbest zaman faaliyetleri olarak tanımlanabilir (İbrahim ve Cordes, 2002).

Bu tez çalışmasında, öncelikle çalışmanın temel konusu olan açık alan ve kültürel nitelikli rekreasyon faaliyetlerini açıklamak üzere rekreasyon ve rekreasyon faaliyet alanları kavramları detaylı bir şekilde incelenerek, bu konudaki sınıflandırmalara yer verilmiştir. Sonraki bölümde, rekreasyon ve turizm ilişkisi ortaya konulmuş ve bir turistik ürünün özelliklerinin neler olması gerektiği vurgulanmıştır. Çalışmanın üçüncü bölümünde ise bu tez çalışmasının araştırma alanı olan Batman ilindeki mevcut açık alan ve kültürel rekreasyon faaliyet ve alanları açıklanmıştır.

Çalışmanın son bölümünde ise, Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi amacı ile yapılan araştırmanın bulgularına yer verilmiştir. Turizm potansiyelini değerlendirmek üzere turistik ürünü oluşturan faktörler dikkate alınmıştır. Söz konusu turizm potansiyelini belirlemek ve mevcut durumu ortaya koymak üzere swot analizi yöntemi kullanılmış, analiz sonucunda elde edilen sonuç ve önerilere çalışmanın son bölümünde yer verilmiştir.

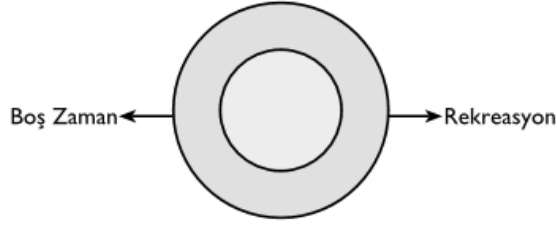
Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon ve faaliyet alanlarının turizm potansiyeli açısından mevcut durumu ortaya konularak sürdürülebilir turizm anlayışı içerisinde geliştirilmesine yönelik destek sağlayacağı düşünülen bu çalışma sonuçları, bölgedeki kültürel ve açık alanda gerçekleştirilen rekreasyon faaliyet ve alanlarının turizm çekiciliği yaratabilecek ve bölgenin sosyo-ekonomik yapısına da fayda sağlayabilecek hale gelebilmesine yönelik ihtiyaç duyulan planlamalara az da olsa bir yol göstereceği düşünülmektedir.

BATMAN İLİNİN AÇIK HAVA KÜLTÜREL REKREASYON TURİZM POTANSİYELİ AÇISINDAN DEĞERLENDİRİLMESİ

I.REKREASYON VE REKREASYON FAALİYET ALANLARI

1.1. Rekreasyon Kavramı

Geçmişten günümüze kadar insanoğlunun, yaşam koşullarında ve yaşam düzeyinin artmasında genel olarak değişmeyen üç ana unsur göze çarpmaktadır. Bunlardan ilki çalışma, ikincisi uyuma, üçüncüsü ise diğer temel ihtiyaçlar olarak belirtilmektedir. Bu unsurlardan geriye kalan zaman “boş zaman” olarak nitelendirilmektedir. İnsan hayatındaki boş zamanın, fiziki ve sosyo-ekonomik değerlendirilmesi ise rekreasyon faaliyeti olarak görülmektedir. Boş zaman kavramı, rekreasyon kavramı ile çok yakından ilişkili olup, boş zamanın rekreasyon kavramını kapsadığı belirtilmektedir. Bu durum, rekreasyonun sadece boş zamanı olan insanların, bu boş zamanlarında gerçekleştirecekleri etkinliklerle ilgili olmasından kaynaklanmaktadır (Karaküçük, 1999).

Şekil 1.1: Boş Zaman ve Rekreasyon İlişkisi

Kaynak (Karaküçük, 1999)

Boş zaman kavramı bir “zaman” dilimi içinde ele alırken, rekreasyon bir “faaliyet” olarak ele alınmaktadır. Fakat rekreasyonu tanımlarken, sadece boş zaman faaliyetleri olarak tanımlamak yeterli değildir. Gerekli koşulları sağlamayan her faaliyeti rekreasyon olarak ele almak doğru bir yaklaşım değildir. Örneğin; her hangi bir faaliyetin rekreasyon olarak ele alınabilmesi için, o faaliyetin "boş zaman" süreci içinde gerçekleşmesi gerekmektedir.

Rekreasyon, insanların boş zamanlarında, eğlence, dinlence amaçlı ve tatmin motivasyonları ile gönüllü (istekli) olarak katıldıkları faaliyetler olarak tanımlanmaktadır (Hacıoğlu vd., 2015). Kapsamlı bir tanım yapıldığında ise rekreasyon, yoğun iş yükü ve çalışma yaşamı, rutin yaşam tarzı ve olumsuz çevresel koşullardan etkilenen insanların, beden ve ruh sağlığını yeniden kazanmak, korumak ve devamlılığını sağlamak, bununla birlikte eğlenmek ve kişisel doyum sağlamak maksadıyla çalışma ve zorunlu ihtiyaçlar için ayrılan zamandan arta kalan boş zaman dilimi içinde, kendi isteğiyle katıldığı, bireysel veya grup içinde yaptığı etkinlikler olarak ifade edilmektedir (Adiloğulları, 2007).

Türk Dil Kurumu’na göre rekreasyon, “bireylerin serbest/boş zamanlarında, eğlence ve spor amacı ile gönüllü olarak katıldıkları faaliyetler” şeklinde tanımlanırken başka bir tanıma göre ise rekreasyon “bir bölgeyi insanların eğlenmek ve dinlenmek amacıyla kullanım sağlayabilecekleri bir şekle dönüştürmek” olarak iki farklı şekilde tanımlanmaktadır (Dirlik, 2016).

Recreatio kelimesinden gelen rekreasyon, yenilenme, yeniden yaratılma veya yeniden yapılanma anlamına gelmektedir. (Demirci, Orel ve Yavuz, 2003). Dolayısı ile rekreasyon tanımının boş zaman tanımı ile kuvvetli bir bağı vardır. Çünkü rekreasyon boş zamanı olan insanların gerçekleştirebilecekleri aktivitelerdir (Demirci Orel ve Yavuz,2003).

Geçerliliği araştırmacılar tarafından kabul gören ‘boş zaman’ tanımlarında, çalışma zamanları dışında ve bağımsız olarak geçirilen zaman kavramı üzerinde durulmuştur. Çevrecilere göre ise rekreasyon daha çok dağ, kır, göl ve nehir gibi kırsal alanlarda ve doğa içinde yapılan etkinlikler olarak tanımlanmaktadır (Metin ve ark., 2013). Gerçekleştirilen etkinlikler hem aktif spor etkinlikleri hem de yürüyüş, piknik, kamp gibi doğayla ilgili pasif etkinlikler olarak düşünülebilir. Ayrıca bütün bu alanların dışında farklı mekanlarda da rekreasyon gerçekleştirilebilir (A. Mobley, 2006).

Rekreasyon kavramının daha geniş açıklanabilmesi için şu tanımlayıcı temel ifadeler kullanılmaktadır:

- Rekreasyon boş zamanlarda yapılmaktadır. Bir iş olarak görülmez. Kar ya da kazanç amacı gütmeyiz.
- İsteğe bağlı katılım esastır. Bireyler gönüllü katılım sağlar. Yani bireylerin herhangi bir zorlama olmaksızın kendi istekleri ile kendi seçimlerine göre katılımları esastır. Ancak önemli olan diğer nokta kişinin doğru seçimler yapmasıdır.
- Kişinin katıldığı rekreasyon etkinlikleri kişiyi eğlendirip mutlu etmeli.
- Rekreasyon müzik, seyahat, farklı spor dalları, oyunlar, güzel sanatlar, el sanatları, hobiler ve sosyal aktiviteler gibi birçok etkinliği içinde barındırır.
- Rekreasyonda asıl olan kişinin kendini tatmin etme isteği yani içsel güdülleri ile hareket etmesidir. Böylece hem kişisel hem de toplumsal yararı elde edilmiş olur.
- Rekreasyon etkinliklerinde bireyler arasında herhangi bir ayırım ya da sınırlama mümkün değildir. Böylece cinsiyet ve yaş ayırımı olmadan her gruptan insanın katılımını mümkün kılar.
- Açık alan – kapalı alan ve farklı iklim koşullarında, farklı mevsimlerde gerçekleştirilebilmesi rekreasyon aktivitelerine esneklik katmasına olanak sağlar.
- Rekreasyon faaliyetleri bireyin yaratıcılığını sergileyerek kendisini daha iyi ifade etme fırsatı yaratır. Örneğin sportif bir kişi sportif aktivitelerde kendini daha rahat hissedecektir (Katayev, 2015).

Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi

Birçok araştırmacı tarafından da belirtilen bireyi bir şey yapmaya motive eden etkenin ihtiyaçlar olması unsurunu ilk savunan İbn-i Haldun'dur, daha sonra daha detaylı olarak ele alıp ihtiyaçları sınıflayan Maslow olmuştur. Maslow insan ihtiyaçlarının bir önemlilik hiyerarşisi içinde olduğunu ileri sürmektedir. Buna göre, alt düzeydeki fizyolojik ihtiyaçların karşılanmasından sonra diğer ihtiyaçların karşılanmasına yönelik bir çaba oluşmaktadır. İhtiyaçların da tatmin edilme düzeyi kişileri davranışa sevk etmektedir (Şener, 2007). Maslow'un ihtiyaçlar hiyerarşisinde ihtiyaçlar iki boyutta ele alınmıştır (İbrahim ve Cordes, 2002). Bireyde meydana gelen yokluk hissi ve bu hissi giderme isteği ya da doğal veya sosyal yaşamdan ortaya çıkan gereklilik durumu ihtiyaç olarak açıklanmıştır (Karaküçük, 1999). Bu ihtiyaçların yoğunlukları bireyden bireye değişiklik göstermektedir. Maslow tarafından sınıflandırılan ihtiyaçlar hiyerarşisine aşağıdaki şekilde yer verilmiştir.

Şekil 1.2: Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi Kaynak: (Broadhurst, 2001).

Bu yaklaşıma göre, bireyin ihtiyaçları beş ana grupta toplanabilmektedir. Söz konusu ihtiyaçlar ve sıralamaları şu şekilde ifade edilebilir (Karaküçük, 1999; Şener, 2007; Koçel, 2003).

1. Temel Fizyolojik İhtiyaçlar: İnsanın yaşamını sürdürebilecek eylemlerdir. Fizyolojik ihtiyaçlar hiyerarşisinin en alt tabanında yer almaktadır. Yemek yeme, su, uyku gibi ihtiyaçları içerir. Temel ihtiyaçları karşılanmayan bir insan açlıkla mücadele ediyorken üst sıralarda yer alan eğlence, arkadaşlık, özgür olma, sevilme gibi kavramların bir anlamı olmamaktadır.

2. Güvenlik İhtiyacı: Bireyin kendini güvende hissetmesiyle ilişkili ihtiyaçları içermektedir. Kendini güvende hissetmeyen, hayati ya da maddi anlamda ciddi tehdit altında olan bir birey için güvenlik ihtiyacı ön sıraya gelebilir. Can ve iş güvenliği, tehlikelerden korunma ihtiyacı bu tarz bir ihtiyaç kapsamındadır.

3. Sosyal İhtiyaçlar: Sosyal yaşantımız içinde bireylerin bir toplumda yer edinmek ve kabul edilmek, birlikte aktivitelere katılmak, dostluklar edinmek ve etrafındakilere belli durumlarda tesir edebilmek gibi istekleri vardır. Bir gruba mensup olma, kabul görme, dostluk kurma ihtiyaçları bu tarz bir ihtiyaç olarak görülebilir. Öyle ki, bu istekler doğrultusunda hareket etme ihtiyacı aç bir insanın ihtiyacına benzer seviyeye gelebilmektedir.

4. Sosyal Saygınlık: Tanınma ve prestij kazanma, kendine güven duyma ihtiyacı bu ihtiyaç grubunda ele alınabilir. Birey hem kendisine hem de çevresindekilere karşı önemli görünme ihtiyacı duyar. Hak ettiği saygınlığı ve dolayısı ile kendine olan güven duygusunu kazanmak için çaba harcar. Eğer gerektiği ölçüde bu ihtiyaçlarını karşılayamazsa bazı aşağılık duyguları meydana gelebilir. Bunun için saygı görme ihtiyaç düzeyine ulaşan insanlar, oturdukları konutlara, konuştukları insanlara veya yaptıkları sporlara özel bir önem verirler. Bu sebeple hiyerarşideki ihtiyaç düzeyine gelen insanlar, yaşadıkları yerlere, sohbet ettikleri kişilere ya da yaptıkları aktivitelere daha fazla özen gösterirler.

5. Kendini Gerçekleştirme İhtiyacı: Kendini gerçekleştirme ihtiyacı hiyerarşinin en üst basamağında yer alır ve alt basamaktaki ihtiyaçlar birey için yeterli düzeye ulaşmadıkça ortaya çıkmaz. Bireyin kendi yapabileceklerinin farkına varması, herhangi birisinin yardımı olmadan bir işi yapabilmesi ve yaptıklarında daha yaratıcı olmak üzere kendini geliştirmeye çalışması ile ilgili ihtiyaçlardır. Başka bir ifade ile, sahip olunan potansiyeli geliştirme ve yaratıcılıkla ilgili ihtiyaçlar olduğu söylenebilir.

Maslow'a göre kendini gerçekleştirmiş kimselerdeki belli başlı özellikler şunlardır (<http://www.sporbilim.com/index.php?s=detay&id=148>):

- Kendini, başkalarını ve doğayı kabul görme,
- Samimi olarak doğal ve sade davranış gösterebilme,
- Kendine ait olmayan bir sorunla da ilgilenebilme,
- Yalnız kalmaktan çekinmeme ve yalnızlıktan da hoşlanma,
- Güzellikleri onaylama ve takdir edebilme,
- İnsanlar ile kendini özdeşleştirebilme, benimseme ve uyum sağlama
- Diğer insanlar ile yoğun iletişim kurabilme,

- Adil bir yaklaşım sergileyebilme,
- Farkındalık sahibi olunması (yanlış ile doğruyu, iyi ile kötüyü, amaç ile aracı birbirinden ayırabilme),
- Yaratıcı, esprili ve kendine özgü bir karakter sahibi olabilme.

Bu nitelikleri kazanabilmek için de bireyin öncelikle kendini daha sonra da etrafındakileri tanıma şansı bulabileceği yoğun bir yaşantı süreci olmalıdır. Spor ortamı içinde birey, sahip olduğu yeteneklerini ve çevresindeki insanların yeteneklerini fark etmeyi, eşit koşullarda mücadele etmeyi, kaybetmeyi, kaybetmeyi hazmetmeyi, başkalarının başarısını takdir edebilmeyi, kendi kazandığı zaman mütevazı davranabilmeyi, yardımlaşmayı, sahip olduğu zamanını en verimli şekilde kullanmayı öğrenebilmektedir. Bu yönüyle sporun, bireyi farklı yönlerden hayata hazırlamayı hedefleyen yenilikçi eğitim sistemi içinde önemli bir araç olduğu ifade edilebilir (<http://www.sporbilim.com/index.php?s=detay&id=148>).

Rekreasyon programları aracılığıyla bireyler daha hareketli olarak temel fizyolojik ihtiyaçlarının önemli bir bölümünü karşılamış olacaklardır. Bununla birlikte rekreasyon kişiler arası mesafelerin azaltılması ve sosyal ilişkilerin artırılması için uygun zemin hazırlamaktadır.

Kişiler rekreasyon faaliyetlerine katılarak kendi yeteneklerini keşfedebilecek, yaratıcılıklarını kullanarak geliştirecek ortamlar bulabilecektir, böylece Maslow'un İhtiyaçlar Hiyerarşisi'nin en son basamağı olarak ifade edilen bireyin kendini gerçekleştirme ihtiyacını da gidermiş olacaktır (Sevil ve ark, 2012).

1.2. Rekreasyonun Önemi ve Amacı

Rekreasyon faaliyetleri, bireye keyif veren, eğlendiren bir şekilde olur ve bireysel olduğu kadar toplumsal yarar sağlar(Tanrısever Bastemur, 2009). Rekreasyonun; yer, zaman ve kişiler açısından sınırları yoktur. Mümkün olan her boş zaman içinde ve her yerde gerçekleştirilebileceği için rekreasyonun anlamı da bu ölçüde genişlemektedir.

Bütün bireyler için ortak bir dil oluşturduğu için rekreasyonel faaliyetler evrenseldir. Birey keyif ve mutluluk veren bu rekreasyon faaliyetlerine katılarak daha etkin olmaktadır. Nitekim, faaliyete katılmaktaki esas amaç, bu faaliyetin yapıldığı sürelerde yakalanacak anlık tatmin ve yapılan faaliyetten zevk almak, bedensel ve ruhsal doyuma varmaktır. Rekreasyonun içerdiği aktiviteler kişinin kendisini ifade

edebilmesine ve yaratıcılığını sergileyebilmesine imkan verici nitelikte olmalıdır. Rekreasyon, bireye bir aktivite süresince farklı aktivitelerle de ilgilenme ve onlara da katılma imkanı vermektedir. Buna, doğada yürüyüş yapan birinin aynı esnada kuş gözlemciliği yapması örnek gösterilebilir.

Rekreasyonel etkinlikler, insanların kendi rutinlerinden arta kalan zamanlarında değişik etkinliklere katılmalarını, farklı insanlar tanımalarını, daha hareketli olarak kendilerini daha zinde hissetmelerini, yeni hayat serüvenlerinin içinde yeni tecrübeler edinmelerini sağlamaktadır(Dirlik, 2016). Rekreasyonun, genç yaş grubu için kendilerini tanımak ve yeteneklerini keşfetmek, yoğun iş temposunda kaybolan yetişkin kesim için ihtiyaçları olan dinlenme ve yaşlı nesil için ise rahat bir sosyal ortam sunmasından dolayı her yaş grubu için ayrı önemi olduğunu söylemek mümkündür (Demirci Orel ve Yavuz, 2003). Rekreasyon faaliyetleri bireye özgürlük hissi vererek tatmin olmasını sağlar. İçinde bulundukları farklı ortamlardan dolayı kendini daha iyi ifade edebilme imkanıyla birlikte kendini kanıtlama , takdir edilme , paylaşma ve farklı tecrübeler edinme fırsatı bulabilmektedirler (Sevil ve ark., 2012).

Rekreasyonun hedefi bireyden bireye göre değişir. Farklı bireyler aynı aktiviteden farklı doyumlar alabilirler. Birtakım bireyler, rekreasyon faaliyetlerine katılarak yalnızlık duygularından kurtulmaya çalışırken, diğer insanlar ise, kalabalık ve gürültüden uzaklaşmak ve zihinsel olarak dinlenme amacıyla rekreasyon faaliyetlerine katılabilirler (Sevil ve ark., 2012). Rekreasyon faaliyetleri birtakım insanlar için sosyalleşmek amacı taşıırken, diğerleri için yalnız kalabilmek ve zihinsel olarak dinlenme amacı taşıyabilir (Sevil ve ark., 2012).

Rekreasyonel aktivitelerin katılan kişiye bireysel ve toplumsal nitelikler edindirmesi beklenir. Rekreasyon; stres ve olumsuz çevresel koşullardan etkilenen bireyin zorunlu ihtiyaçlar dışında kalan boş vaktinde gönüllü olarak beden ve ruh sağlığını yeniden kazanmak, muhafaza etmek ve bunun yanı sıra zevk ve haz alarak eğlenmek amacıyla gerçekleştirdiği etkinlikler olarak ifade edilmektedir. Rekreasyonla amaçlanan; bulunduğu çevrede olumsuz şartlardan etkilenen bireyin bu stresle baş edebilmek adına serbest zamanlarında kendi isteğiyle eğlenerek farklı aktivitelerin içinde bulunarak ruh ve beden sağlığını düzenlemesidir. Çünkü rekreasyon aktivitelerine katılan birey huzur bulmaktadır (Dirlik, 2016).

1.3. Rekreasyon Faaliyet Türleri Sınıflandırmaları

Rekreasyon faaliyetlerinin sınıflandırılmasında asıl önemli olan, bireylerin serbest zamanlarında farklı aktivitelere katılmasına sebep olan nedenler, talepleri ve sevdikleri şeyler gibi ana belirleyicilerdir. Bu ana unsurların dışında mekânsal, amaçsal, işlevsel gibi belirleyicilere göre de rekreatif aktiviteleri sınıflandırma yapmak mümkündür (Dirlik, 2016).

1.3.1.Etkinliklere Katılma Şekline Göre Rekreasyon

Aktif (Etkin) Rekreasyon

Etkinliğe dahil olan kişilerin aktif katılımıyla ortaya çıkan hareketli ve etkin bir rekreasyondur (Sevil ve ark., 2012). İnsanların aktif rol aldıkları boş zaman değerlendirme etkinlikleri olarak da görülmektedir (Hacıoğlu vd., 2015). Aktif rekreasyona, en önemlisi spor yapmak olmakla birlikte, tiyatro gösterilerinde rol almak, seyahat etmek, müzikle ilgilenmek gibi faaliyetleri de örnek olarak göstermek mümkündür (Sevil ve ark.,2012).

Pasif (Edilgen) Rekreasyon

Bireyin daha pasif olduğu kendilerini aktivitelere dahil etmeyerek daha çok izleyici olarak katıldıkları , oynanan bir maçta yada yapılan gösteride seyirci olmak gibi faaliyetlerdir (Sevil ve ark.,2012). İnsanların rol almadıkları, seyirci olarak katıldıkları boş zaman değerlendirme etkinlikleri olarak da ifade edilebilir. Spor karşılaşmaları, sanatsal gösterileri izleme, müzik dinleme vb. örnek olarak gösterilebilir (Hacıoğlu vd., 2015).

1.3.2.İçeriğine Göre Rekreasyon Çeşitleri

Macera Amaçlı Rekreasyon Aktiviteleri

Katılanların tehlikeli olarak düşündüğü içeriğinde adrenalin bulunan aktivitelerdir. Macera rekreasyonunun en belirgin örnekleri rafting, kayak, kaya tırmanışı, mağaracılık, dağ bisikleti ve dağcılık gibi adrenalinin yoğun olduğu aktivitelerdir. Katılımcılar bu aktiviteler süresince kendi yeteneklerini test ederek, risk almayı, meydan okumayı, farklı heyecanlar aramayı ve yarışma duygusunu deneyimlemektedirler (Katayev, 2015).

Terapatik Rekreasyon Aktiviteleri

Bir sağlık sorunu olan yada engelli bireylerin yaşadıkları ortamında gereksinim duydukları farklılıklara odaklanan ve bireyin genel sağlık ve refah yaşam kalitelerini geliştirmek için düzenlenen rekreasyon aktiviteleri ve tecrübeleri olarak açıklanmaktadır (Katayev, 2015).

Kampüs rekreasyonu

Kampüs Rekreasyonu, öğrencilerin eğitim ve öğretim dışındaki zamanlarını faaliyetler ile zenginleştirmek, öğrencilerin toplum içindeki davranışlarına, çevrelerindeki yönlendirmelerine , önderlik yapmalarına ve kendilerine olan güvenlerini geliştirmelerine , bireysel yaşamlarına fayda sağlamak amacıyla sağlık ve güvenlik gibi alanlarda farklı aktiviteler düzenlemek , ayrıca akademik ve idari personel aileleri ve çocuklarına üniversite yada idare tarafından sağlanan rekreasyonel aktiviteleri kapsamaktadır (Serçek, 2015).

Eğitsel rekreasyon aktiviteleri

Bireylerin boş zamanları boyunca yeni bilgiler öğrenmek ve farklı yetenekler edinmek için katıldıkları farklı eğitimci kurs faaliyetlerini kapsayan boş zaman aktiviteleridir. Genç katılımcılar okul dışında eğitimel rekreasyon aktivitelerine katılmak, genç katılımcılara iş birliğini, takım çalışmasını, iletişim ve problem çözme becerileri gibi birçok önemli becerileri edindirebilmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinde öğrenme faktörü; okul dışı öğrenme, informal öğrenme ve yaşam boyu öğrenme gibi farklı şekillerde isimlendirilmektedirler. Eğitimel rekreasyon aktiviteleri eğitim prensipleri ve eğitim programları kapsamında meydana getirilmekte ve aktivitenin temelinde yeni bilgi ve beceriler edindirmek bulunmaktadır (Katayev, 2015).

1.3.3. Yerel Sınıflamaya Göre Rekreasyon Çeşitleri

Kentsel Rekreasyon: Kentsel rekreasyon faaliyetleri; şehir sınırları içini kapsayan ve özellikle merkezde açık ya da kapalı alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Sevil ve ark., 2012). Genellikle insanların kısa süreli serbest zamanlarında ve yakın çevrelerinde mevcut, kolaylıkla ulaşabilecekleri faaliyetlerden oluşmaktadır (Karaşah, 2017). Kentsel alanda gerçekleştirilen rekreasyonel faaliyetleri olarak hayvanat bahçesi ziyaretleri, müze ziyaretleri, tiyatro, sinema, eğlence yerleri ve şehir parklarında yapılan etkinlikler örnek olarak gösterilebilir (Sevil ve ark., 2012).

Kırsal Rekreatyon: Kırsal rekreatyon faaliyetleri ise kısa ya da uzun süreli serbest zamanlarda yapılabilen faaliyetlerdir. Aynı zaman da bu faaliyetler, şehir merkezinin dışında da yapılabilmektedir. Çoğunlukla fonksiyonel olan, güzel bir manzaraya sahip ve rekreatif faaliyetleri uygulamaya olanak sağlayan su kenarı, orman ve dağlık gibi alanlarda gerçekleştirilen faaliyetlerdir (Karaşah, 2017). Kırsal rekreatyon faaliyetleri kapsamında su sporlarıyla uğraşma, deniz altı aktiviteleri, motor sporları, dağcılık, doğa incelemeleri, mağaracılık, arkeoloji etkinlikleri, piknik yapma, bisiklete binme ve keyif için yapılan yürüyüşler gibi faaliyetler örnek olarak gösterilebilir (Sevil ve ark.,2012).

1.3.4. Katılımcıların Sayısına Göre Rekreatyon Çeşitleri

Bireysel (Ferdî) Rekreatyon: İnsanların yalnız olarak başka bir ifade ile kişisel olarak gerçekleştirdikleri boş zaman değerlendirme faaliyetleridir. Evde tek başına müzik dinlemek bireysel rekreatyona örnek olarak gösterilebilir (Hacıoğlu vd, 2015).

Grup Rekreatyonu: İnsanların gruplar halinde boş zamanlarını değerlendirdikleri faaliyetlerdir. (Dirlik, 2016). Grup olarak sinemaya gitmek, grup olarak bir kutlama yemeğine katılmak grup rekreatyonuna örnek olarak gösterilebilir (Hacıoğlu vd, 2015).

1.3.5. Fonksiyonel Açıdan Rekreatyon Çeşitleri

Ticari Rekreatyon: Bireylerin serbest zamanlarını değerlendirmede rekreatif hizmet veren kurum ve kuruluşlara belirli bir ücret ödeyerek katıldıkları etkinliklerdir. Başka bir ifade ile insanların ücret karşılığında katıldıkları boş zaman değerlendirme faaliyetleridir. Bu rekreatyon türüne at yarışları ve talih oyunları, buz pateni, su altı dalış eğitimi, rafting, yabancı dil kursları gibi faaliyetler, özel spor alanları, temalı parklar ve özel eğlence mekanları örnek olarak gösterilebilmektedir (Hacıoğlu vd, 2015).

Sosyal Rekreatyon: Sosyal ilişkiler kurma ve sosyal ilişkileri güçlendirmeye yönelik gerçekleştirilen etkinliklerdir. Kutlama partileri, arkadaş ve akraba ziyaretleri, insanların farklı durumlarda bir araya gelerek yemek yemeleri gibi etkinlikler sosyal rekreatyon faaliyetlerine örnek olarak gösterilebilir (Hacıoğlu vd, 2015). Bu etkinlikler, insanların gelir seviyesi ile alakalıdır. Gelir düzeyi azaldıkça sosyal rekreatyon faaliyetlerinde de azalma görülmektedir.

Estetik Rekreatyon: Genellikle yüksek eğitim ve kültür seviyesindeki kişilerin yaptıkları rekreatif faaliyetler olmakla birlikte pasif yapıda bir özelliği bulunmaktadır. Sanat etkinliklerini izlemek, ünlü müzik yapıtlarını dinlemek örnek olarak gösterilebilir.

Fiziksel Rekreasyon: Kapalı ya da açık alanlarda yapılabilen tüm spor türlerini ve sportif oyunlara katılmayı içermektedir.

Sağlık Rekreasyonu: Bireylerin tedavi amaçlı ve mevcut sağlık durumlarını devam ettirmek için katıldıkları boş zaman faaliyetleridir. Örnek olarak, sportif etkinlikler, termalizm, klimatizm ya da uvalizme yönelik geziler, yaylacılık, Türk hamamı ve sauna etkinlikleri gösterilebilir.

Kültürel Rekreasyon: Kişilerin bilgi ve becerilerini artırmak amaçlı gerçekleştirdikleri her tür rekreatif faaliyetlerdir (Dirlik, 2016). Farklı kültür ve kültür eserlerini (müzeler, savaş alanları, ören yerleri, tarihsel anıtlar vb.) görmek amacıyla gerçekleştirilen gezilerdir (Özel, 2004). Böylece mevcut boş zaman eski sanat, tarihi eserlerin ve müzelerin gezilmesiyle daha verimli değerlendirilebilmektedir (Bırol, 2015). Bu tez çalışması kapsamında rekreasyon faaliyet ve alanları sınırlandırılırken kullanılan sınıflama türünden biri kültürel amaçlı yapılan rekreasyon faaliyetleri olmuştur.

Çeşitli kurumlarca düzenlenen el sanatları, mesleki, yabancı dil vb. gibi kurslara katılmak, günübirlik ve turistik geziler, sergi, festival, panayır, kutlama, şenlik, sanatsal etkinlikleri düzenlemede rol alma ya da bu etkinlikleri izleme, kütüphane etkinlikleri, sosyal etkinlikler, eğitsel ya da eğlence parklarındaki oyunlar, talih oyunları, kart ya da kağıt oyunları, satranç, tavla, domino gibi oyunlar, bilgisayar oyunları kültürel rekreasyona örnek olarak gösterilebilir (Hacıoğlu vd, 2015).

Turistik Rekreasyon : Turistik boş zaman diliminde yapılan boş zaman değerlendirme faaliyetleridir. Diğer rekreasyon türlerinin turistik amaçlı gerçekleştirilmesi ile meydana gelen rekreasyon türüdür (Metin ve ark.,2013). Turistik amaçlarla kongrelere katılma, turlarla seyahat etme vb. gibi faaliyetler örnek olarak gösterilebilir. Rekreasyon etkinliğinin, konaklama yapan turiste yönelik olması ve turizm işletmeleri tarafından yönetilmesi durumunda, bu etkinlikler aynı zamanda animasyon ifade edilmektedir (Hacıoğlu vd, 2015).

Entellektüel (Zihinsel) Rekreasyon: İnsanların birçoğu rekreasyon faaliyetlerine dahil olurken bilgi ve kavrayışlarını arttırarak hayatlarına zenginlik katmayı amaçlar. Bu faaliyetler özellikle öğrenme ve zihin üzerine yoğunlaşmaktadır. Bununla birlikte bu faaliyetler, pasif bir özellik taşıyan ve genellikle yüksek seviyeli eğitim ve kültüre sahip bireylerin gerçekleştirdikleri rekreasyon faaliyetleri olarak karşımıza çıkmaktadır (Sevil ve ark., 2012).

1.3.6. Zamansal Açıdan Rekreatyon

Günlük Rekreatyon

Daha çok kişilerin yakın çevrede, çok kolay ulaşabilecekleri mesafelerde ve gün içindeki boş zaman dilimlerinde katıldıkları rekreatyon faaliyetleridir. Öğrencilerin derslerden arta kalan zamanlarda arkadaşlarıyla masa tenisi, basketbol vb. oyunlar oynaması, ev hanımlarının gün içerisinde yaptıkları ev işlerinden geriye kalan boş zamanlarında komşularıyla, arkadaşlarıyla yaptığı faaliyetler ve çalışan insanların iş saatleri dışında katıldıkları bireysel ve grup faaliyetleri günlük rekreatyona örnek olarak gösterilebilir (Sevil ve ark., 2012).

Tatil Rekreatyonu: Hafta sonlarında, bayramlarda ve senelik tatil zamanlarında ortaya çıkan boş zamanlarda yapılan faaliyetler bu gruba girer ve aynı zamanda tatil rekreatyonunun alt gruplarını oluştururlar. Bunlardan ilki olan hafta sonu rekreatyonu, insanların hafta sonlarındaki boş zamanlarında yaptıkları rekreatyon etkinlikleridir. Bireyin takipçisi olduğu bir takımın maçına seyirci olarak gitmesi, bireysel ya da grup olarak sinemaya gitmesi hafta sonu rekreatyonuna örnek gösterilebilir. Tatil rekreatyonundaki sınıflandırmanın ikincisi olan bayram rekreatyonu insanların milli ve dini bayram tatillerinde yaptıkları rekreatyonel aktivitelerden meydana gelmektedir. Sonuncu tatil rekreatyonu çeşidi olan yıllık tatil rekreatyonu ise çalışanların yıllık izin dönemlerinde yaptıkları rekreatyondur. Yurt içinde ya da yurt dışında geziler, yüzme ya da kayak gibi farklı aktiviteler yıllık tatil rekreatyonu içinde yapılabilmektedir (Sevil ve ark., 2012).

Değişken Rekreatyon: Çalışma hayatında olan insanların emeklilikten sonra yaptıkları rekreatyonel faaliyetleri içerir. Grup halinde yapılan geziler ve emekli bayanların yaptıkları el sanatları etkinlikleri değişken rekreatyon için örnek gösterilebilir (Sevil ve ark., 2012).

1.3.7. Mekânsal Açıdan Rekreatyon

İnsanların boş zamanlarını değerlendirdiği yer açısından sınıflama türleri kapalı ve açık alan rekreatyonu şeklinde iki grupta incelenmektedir. Bu tez çalışması kapsamında rekreatyon faaliyet ve alanları sınırlandırılırken kullanılan bir diğer sınıflama da bu sınıflama türü olmuştur. Bu noktada, mekan açısından rekreatyonun sınıflama çeşitleri olarak ele alınan kapalı alan rekreatyonu ve özellikle açık alan rekreatyonunu detaylı olarak ele almak yerinde olacaktır.

1.3.7.1. Kapalı Alan Rekreasyonu

Kapalı alanlardaki ve evlerdeki toplumun kullanımına ayrılmış boş zaman değerlendirme aktivitelerine kapalı alan rekreasyonu denilmektedir (Hazar, 2003). Kapalı alan rekreasyonu açık alan rekreasyonu kadar doğa ve hava koşullarından etkilenme durumu yoktur. Çünkü bu tip faaliyetler insanların ve toplumların istedikleri zamanda ve yerde he an yapabilecekleri faaliyetlerdir. Bu aktiviteler şu şekilde sıralanabilir (Dirlik, 2016).

- ✓ Çeşitli konularda (çocuk, gençlik, işletme, spor, özel ilgi ve sosyal) etkinlik yürüten kulüpler ve dernekler gibi mekânlarda kapalı alan faaliyetlerine katılım,
- ✓ Kapalı mekanlarda gerçekleştirilen defile, sergi, vb. gibi faaliyetlere katılım,
- ✓ Kongre, panel, sempozyum, konferans ve kapalı alanda kutlama vb. toplantılara katılım,
- ✓ Basketbol, buz pateni, yüzme, badminton, masa tenisi, jimnastik, voleybol vb.gibi kapalı rekreasyon tesislerinde gerçekleştirilen sportif aktivitelerine katılım,
- ✓ Masaj, sauna, hamam, kaplıca gibi kapalı tesislerde sağlanan sağlıklı yaşam faaliyetlerine katılım,
- ✓ Kapalı tesislerdeki sağlıklı yaşam faaliyetlerine katılma (sauna, kaplıca, hamam, masaj vb.),
- ✓ Çeşitli konulardaki kurslara katılım (el sanatları, dekoratif eşya, güzel konuşma, yabancı dil gibi),
- ✓ Kapalı alanlarda satranç, kağıt oyunları, tavla, talih oyunları vb. gibi oyunlar oynama,
- ✓ Ev içinde yapılabilecek faaliyetler (TV ve video, radyo, müzik, kitap, bakım-onarım, oyunlar vb.). (Hacıoğlu vd, 2015; Katayev,2015).

1.3.7.2. Açık Alan Rekreasyonu

Açık alan rekreasyonu, insanların serbest zamanlarında kendi tercihleri ile katıldıkları, doğanın kaynak olarak kullandığı, tesisin olduğu yada olmadığı organize faaliyetlerin düzenlendiği, rekabet anlayışının hakim olmadığı, tesiste yada tesis olmadan organize aktivitelerin düzenlendiği, bireylerin birbirleriyle ve toplum ile ilişkisinin önemli olduğu rekreasyon türünü ifade etmektedir (Dirlik, 2016).

Hacıoğlu (2009) 'na göre açık alanda yapılan her türlü boş zaman değerlendirme faaliyetlerine açık alan rekreasyonu denilmektedir. Faaliyetlerden bazıları şöyle sıralanabilir (Katayev,2015) :

✓ Balonla gezme,	✓ Doğa inceleme ve doğayı
✓ Bot/ yat gezisi,	koruma aktiviteleri,
✓ Kano yapma,	✓ Bisiklete binme,
✓ İzcilik, kampçılık, avcılık	✓ Bahçe işleri,
✓ Konaklamalı doğa yürüyüşleri	✓ Balık avlama
(Trekking),	✓ Ata binme
✓ Günübirlik doğa yürüyüşleri	✓ Dağ bisikleti ile dolaşma,
(Hiking),	✓ Piknik,
✓ Mağaracılık,	✓ Rafting,
✓ Rüzgar sörfü,	✓ Gezi

II. Dünya Savaşı ardından Batı milletlerinde görülmeye başlanan açık alan rekreasyonu, bilhassa 1950'lerden sonra ekonominin gelişmesiyle birlikte artışa geçmiştir (Jensen ve Guthrie, 2005). Bu dönemde şehrsel hayatın baskılarından uzaklaşarak dağlık ve ormanlık bölgenin olduğu açık alanlarda zaman geçirmek, kültürel olarak değer edinmiş, teknolojik gelişmelerle, insanların yetenek gerektiren rekreasyonel aktiviteleri gerçekleştirmesi ve yerlere ulaşım olanakları kolaylaştırılmıştır (Olson, 2010).

İnsanların açık alan destinasyon bölgelerine yönelmesinde etkili olan sebeplere bakıldığında 1980'lerde çevrecilik hareketlerinin etkisiyle kurulan doğa koruma teşkilatları ve açık alan rekreasyon grupları gibi kuruluşların kurulması ve devletlerin farklı politikalarla bu destinasyon bölgelerine yatırıma teşvik etmesi gibi faktörler olduğu görülmektedir. Açık alan rekreasyon arzının artması göz önünde bulundurulduğunda özellikler son 30 yılda sahip çıkılan alan ve parkların sayısının arttığı, park ve kamu arazilerinin kuruluş yapılarının dikkat çekecek düzeyde farklılaştığı görülmektedir (Virden, 2006). Günümüzde doğa koruma ve açık alan rekreasyonunun geliştirilmesi hususunda fazla sayıda ulusal ve uluslararası düzeyde kurum ve kuruluşun mevcut olduğu dikkat çekmektedir.

Anadolu tarihinde fazla sayıda açık alan rekreasyon örneklerine rastlanmaktadır. Yakın tarihe bakıldığında, Osmanlı İmparatorluğu devrinde açık alan rekreasyon aktiviteleriyle ilgili yine bir çok örnek görülmektedir. Önemli günlerde düzenlenen mesireler, geleneksel devlet şölen ve törenleri, bağ, kır gezileri, bahçe ve deniz eğlenceleri açık alan rekreasyon aktivitelerinin içindedir. Yine bu dönemde genellikle azınlıklar ve yabancıların ilgi duyduğu rekreasyonel sporlar arasında voleybol, beyzbol hentbol, basketbol, polo, kriket ve bisiklet gibi aktiviteler yer almaktadır. Rekreasyon

aktiviteleri Türkiye cumhuriyeti kurulduktan sonra değişiklik göstermiş ve çeşitlilikler olmuştur. Modanın etkilediğı deniz kıyılarına gitme isteğı, özellikle yaz dönemlerinde gerçekleştirilen geleneksel yaylaya çıkma, bağa ve bahçeye gitme gibi aktivitelerin yerini almıştır. Bu dönem ayrıca kitle turizminin gelişmeye başladığı dönemdir. (Karaküçük, 2008).

Günümüz Türkiye'sinde, Gençlik ve Spor Müdürlüklerinin uygulamaları ve ihtiyaç duyulan donanım-teçhizat olanaklarına ulaşmanın kolaylaşması, kamu kesimi, dernek, öğrenci kulübü gibi örgütlenmeler ile pek çok açık alan rekreasyon etkinliklerinin gerçekleştirilmesi, dağcılık kulüplerinin yönlendirmeleri, ülkede görülen ekonomik ve sosyal anlamdaki değişimler, ulaşım ve iletişim imkanlarının artması, gelişmişlik düzeyinin artması, aynı zamanda kentleşme oranıyla birlikte geçmişe kıyasla kentlerde yaşayan insan oranının kırsal alana göre daha çok olması, kalkınmışlık düzeyinin artması, doğal turizme önem veren ve yalnızca açık alan rekreasyon görüşlü içerikler sunan işletmelerin kurulması ve sayıca artması gibi birçok faktör insanlarda doğada daha çok vakit geçirme isteğini ve dolayısı ile açık alan rekreasyonun gelişimini artırmaktadır. (Ardahan ve Lapa, 2011, Ardahan ve Kaplan, 2013). Bu dönemde sürekli artan kentleşme ve iş hayatının çoğunlukla kapalı alanlarda olması ve iş temposu insanları fiziksel ve psikolojik anlamda olumsuz etkilemektedir. Tam da bu sebeple, yaşamını şehirlerde geçirmek isteyen günümüz kent insanı, rutinden kaçmak, kapalı alanlardan, ses ve kent kirliliğinden uzaklaşmak, sorumluluklarından kısa vade de olsa kaçarak dertlerinden kurtulmak ve dinlenmek gibi farklı birçok sebepten ötürü kendilerini daha iyi hissedeceklerini düşündükleri açık alan aktivitelerine yönelmektedirler.

Bu aktivitelerin çoğunluğu doğada yapılmaktadır ve bilinen bu etkenlerden dolayı giderek artan bir istek vardır. Bu tür etkinliklere katılmak isteyen bireylere sunulan kolay ulaşım imkanları, hizmet veren işletmelerin artışı ve teknolojinin gelişmesi gibi etkenlerde bu alanı daha da cazip kılmaktadır (Koçak ve Balcı, 2010; Kalkan, 2012). Turizm ve açık alan rekreasyonu gerçekleştirilme sebepleri açısından benzer faktörlere sahip ve günümüzün serbest zaman ve tatil faaliyetleri arasında seçenekleri çok olan kavramlardır. Batıda kentleşmenin artışı ve teknolojik gelişmeler, sosyal hakların artması gibi sebeplerden ötürü insanların boş zaman ve tatil zamanları da artış göstermektedir. Kentleşmenin etkisinden bir müddet olsa uzaklaşmak isteyen insanlar azalan doğayla bağlarını artırmak istemektedir. Bu sebeple insanlar farklı yollar aramaktadırlar. Doğaya yönelerek bedensel aktivitelerle şehir yaşamının stresini

azaltmak, temiz hava, manzaranın tadını çıkarma, yapılan doğa yürüyüşü, tırmanma, kuş gözlemi, botanik, doğa bilimleriyle ilgilenme, avlanma bu yollardan bazılarıdır. (Bell, 2001).

Açık alanda yapılan aktivitelerin bedensel ve zihinsel, sosyal ve psikolojik anlamda pozitif tesirleri vardır. Doğal ortamlarda yapılan aktiviteler insanların bedensel etkinliğini artırmakta ve temiz havada gerçekleştirildiğinden insan sağlığına pozitif etki etmektedir. Bu aktivitelere örnek olarak açık alanda yapılan (denizde, gölde) yüzme etkinlikleri ya da balık tutma faaliyeti gösterilebilir. Bu açık alan etkinlikleri ile bireyler grupla hareket etmeyi, sorumluluk bilincini, kendi yeteneklerini fark edebilmeyi öğrenebilmekte ve kişisel olarak doyum sağlamaktadırlar. Açık alanda yapılan aktivitelerin sosyal yararını da bu yönleriyle anlayabilmek mümkündür (Tütüncü, 2014).

Açık alan rekreasyonu tabiatın bir parçasıdır. Aktiviteye katılanlar arasında ilişkiler kurmasını sağlayabilen ve bireyin tamamen kendi sağlığını, bedensel, psikolojik ve toplumsal menfaatleri yönünde gerçekleştirmekte olduğu serbest zaman faaliyetlerinin tamamı olarak açıklanabilmektedir. Açık alan rekreasyonu serbest zaman niteliklerini içerdiği gibi rekreasyon ve sportif aktivitelerin bir bölümünü ve tabiatla yapılan, kırsal ve kentsel faaliyetleri de kapsamaktadır. Bu etkinliklerin geniş bir bölümünü doğa sporları oluşturmaktadır. Bu sebeple doğa sporları açık alan rekreasyonu kapsamında mühim bir yere sahiptir. Günümüzde insanlar bedensel ve psikolojik sıhhatlerine pozitif yarar sağladığı, kent yaşamının sıkıntılı ve yoğun yaşam temposunun ortaya çıkardığı negatif etkilerini hafifletmek, stres ve kalabalıktan uzaklaşmak ve bunları gibi sebeplerden ötürü doğada daha çok zaman harcamak istemektedirler. Açık alan faaliyetlerine katılımı kısa ve uzun dönemde sosyal ilişkilerde, stresi azaltmada ve kişisel yeterlilikleri artırmada pozitif etkileri olduğu görülmektedir. Bu sebeple de doğa faaliyetleri daha popüler olmakta ve katılımcı grafiği sürekli artmaktadır (Dirlik, 2016).

II. REKREASYON ve TURİZM İLİŞKİSİ

Rekreasyon sınırları oldukça geniş bir kavramdır ve disiplinler arası bir yapısı vardır. Bunun nedeni, birçok alan ve konu ile bağı bulunmasından kaynaklanmaktadır. Ancak turizm ve spor ile hem akademik hem de eylemsel düzeyde daha güçlü bir bağı olduğunu söylemek mümkündür (Metin ve ark., 2013).

Turizm genel olarak, kar etme amacı olmadan ve tamamen yerleşmemek şartı ile yabancıların başka bir yere seyahatleri ile orda konaklamaları sonucunda meydana gelen ve oluşan ilişkilerin toplamıdır olarak ele alınmaktadır. Turizm tanımlarının çoğunda vurgu; seyahat, seyahat amacı, konaklama, işletmelerden mal ve hizmet satın alarak yararlanma, sürekli kalışa dönüşmeme ve gelir elde etmeme üzerinedir (Kozak vd., 2011). Bununla birlikte bir tür rekreasyonel faaliyet olarak da açıklanabilen turizm; boş zamanlarda yaşanan ortamdan uzaklaşarak, farklı ortamlar ve rekreasyon olanakları sağlamak ve bunlardan keyif almak adına kısa yada uzun süre o ortamda konaklayarak yapılan seyahatlerdir (Özel, 2004).

Turizm kavramı da rekreasyon kavramında olduğu gibi değişmeyen çerçevesi olan açıklamalarda bulunmak mümkün değildir. Fakat bu tanımların ortak özelliği, bireylerin gezmek, görmek, dinlenmek gibi bir çok farklı sebeple dahil oldukları ve devamlılık gerektirmeyen aktiviteler ile ilgilidir.

- Turizm devamlı yaşanan, iş hayatının olduğu ve temel ihtiyaçlarımızın giderildiği mekanlardan farklı bir yere gerçekleştirilen seyahatlerdir.
- Turizmde konaklamalar kalıcı değildir. Seyahat ederek yaşadığı yerin dışına çıkan ve konaklayan birey, belirli bir sürenin sonunda hayatını sürdürdüğü yere geri döner.
- Seyahate çıkmış olan bireyler konaklama süresince turizm işletmelerinin sunduğu hizmetleri talep ederler (Kateyev, 2015).

Turizm bireylerin, kişisel doyum sebebiyle, kendi özgür irade ve istekleri yönünde, maddi yarar sağlamak gayesi taşımadan, daimi olarak oturdukları yerlerden tekrar dönmek şartı ile ayrılarak belirli bir zaman için başka bir yere gitmeleri ve orada konakladıkları müddetçe yaptıkları aktivitelerdir. Bu açıklamaya dikkate alındığında turizm kavramının, seyahat etme ve konaklama koşulu haricindeki diğer bütün koşullarının rekreasyon ile aynı noktalarda bulunduğu görülmektedir.

Rekreasyonel turizm faaliyetleri gönüllülük esası ile yapılan, boş vakitleri süresince, insanların kendilerini tatmin etme duygusuyla yaptıkları, beğenilen ve negatif etkisi olmayan aktiviteler olarak açıklanır (Demirci Orel ve Yavuz, 2003). Rekreasyon faaliyetleri turizmle ilişkisi açısından şu şekilde sınıflandırabiliriz.

• Yüksek düzeyde toplumsal kapsamlı aktiviteler	• Sportif aktiviteler
• Kültür ve sanat yönlü aktiviteler	• Genel açık alan aktiviteleri

Bir başka sınıflandırmaya göre ise, rekreasyonel turizm etkinliklerini ise şu şekilde sıralamak mümkündür:

•Piknik, •Olta ile balık avlama, •Güneşlenme, •Araba sürme, •Yürüyüş, •Yüzme, •Fuar, eğlence ve Alışveriş yerlerini ziyaret, •Doğada yürüyüş, •Sandal gezintisi, •Yelkencilik, •Rafting, •Derin sulara dalış, •Bitki örtüsü inceleme, •Doğal yapıları inceleme, •Tarihi yapıları inceleme, •Koleksiyonculuk, •Telsizcilik, •Dağcılık, •Futbol, •Masa Tenisi, •Hentbol,	•Aile Kampçılığı, •Vahşi kampçılık (safari), •Off-road oto sürme, •Avcılık, •Off-road motosiklet sürme, •Su alanlarını inceleme, •Doğada yaşam, •Hayvan besleme, •Bahçe işleri, •Kayak yapmak, •Ilıcalar, •Yatçılık, •Kuş ve doğa gözlemciliği, •Fotoğrafçılık, •Resim yapmak •Enstrüman çalma, •Şarkı söyleme, •Paintball, •At binmek, •Tütün mamulleri, •Koşu yapmak, •Halk Oyunları,	•Bisiklet sürme, •Konser ve tiyatroya gitme, •Tenis oynama, •Golf oynama, •Her türlü oyunlar, •Basketbol, •Voleybol, •Buz pateni, •Bowling, •Bilgisayar oyunları, •Modern Danslar, •Kitap okumak, •Maket yapmak, •Yeme-içme (Gurme), •Uçurtma uçurmak, •Savunma sporları, •Fal, Burç •Yemek yapmak, •Partiler, •Kumar oynamak, •Jimnastik, •Aerobi
--	---	--

Rekreasyonel turizm aktiviteleri bu sayılan aktivitelerle sınırlı değildir ve örnekleri artırılabilir. Rekreasyonel turizmi oluşturan üç basamak bulunmaktadır. Bu üç basamak:

1. İnsan nüfusunun hızlı artışına paralel olarak oluşan talep,
2. Söz konusu talebe neden olan ihtiyaçlar ve

3. Talebi oluşturan ihtiyaçları giderebilecek arzın ortaya çıkışı, başka bir ifade ile rekreasyonel turizm sektörüne yatırıma girecek özel girişimcilerin ortaya çıkması şeklinde sıralanabilir (Demirci ve Yavuz, 2003).

Rekreasyon ve turizm arasında mutlak bir fark ya da sınır olmadığı da ifade edilmektedir. Bu iki faaliyet, ortak çevre ve imkanları paylaşır ve maddi anlamda birbirleriyle rekabet ederler. Gerçekte, turizm ve rekreasyonun, boş zamanları değerlendirmenin iki önemli bölümünü meydana getirdiği ifade edilebilir. Turizm önemli bir rekreasyonel faaliyettir (Sertkaya, 2001).

- Turizm ve rekreasyon işlevleri bakımından ortak bir tecrübe ve ilgi alanı teşkil etmektedir. Bireyler herhangi bir aktiviteyi yaparken diğeriyle alakalı özellikleri de yapmış olmakta ve genellikle de bir grift olarak hareket edilmektedir.
- Turizmdeki pozitif değişimler ile rekreasyonel faaliyetler ve bu faaliyetlere olan rağbet de artar. Sonuç olarak her ikisi de birbirini olumlu etkiler (Sertkaya, 2001).

Rekreasyon ve turizm arasındaki bağın temel unsurları şu şekilde özetlenebilir: (Katayev, 2015)

- ✓ Turizm ve rekreasyonun serbest zamanın dışında ve çalışma hayatı ile ilgili olan bölümleri de bulunmaktadır.
- ✓ Rekreasyon ve turizmin birleştiği yerler, turistlerin ve rekreasyona katılanların zaman ve yer anlamında kesiştikleri noktalardır.
- ✓ Yapısal anlamda rekreasyon ve turizm ciddi ölçüde serbest zaman ile alakalıdır. Turizm aktiviteleri, boş zaman ve iş zamanı ile alakalı olup, rekreasyon aktiviteleri yalnızca serbest/boş zamanda yapılabilir. Örneğin; akra ve arkadaş ziyaretleri boş zaman aktiviteleridir ancak rekreasyon aktiviteleri ile ilgili değildir.
- ✓ Hem rekreasyonda hem de turizmde doğal ve beşeri kaynaklar (insan yapısı olan tarihi eserler, kültürel değerler vb.) referans olarak kullanılmaktadır.
- ✓ Rekreatif mekanlar (piknik alanları, koşu yolları, spor tesisleri, amfi tiyatrolar, konser alanları vb.) ve söz konusu mekanlarda düzenlenen etkinlikler, animasyon sektörünü hareketlendirmektedir. Rekreasyon kimi zaman standart ürün paketi içinde bulunan bir animasyon ürün özelliği göstermekte, başka bir ifade ile turistik ürünün bir parçası haline gelebilmektedir. Paket tur ile katılım sağlanan festivaller, sportif müsabakaların izlenmesi gibi etkinlikler turizm ve rekreasyon arasındaki ilişkiyi ortaya koyan örnekler olarak gösterilebilir.

Bu noktada turizm ve rekreasyon arasındaki benzer ve farklı yönleri ortaya koymak faydalı olacaktır. Sertkaya(2001)' e göre, turizm ve rekreasyon arasında bulunan benzerlikler şöyle özetlenebilmektedir:

- ✓ Her iki faaliyette de gönüllülük esastır, bireylere zorlama yapılmaz.
- ✓ Her iki faaliyet de boş zamanda yapılır.
- ✓ Her yaş grubundaki ve sosyallikteki insanlar için uygundur.
- ✓ Çevreyi korumak ve geliştirmek, milli ve kültürel mirası korumak ve yaygınlaştırmak için verilen çabalar, hem turizme ve hem de rekreasyona fayda getirir.

Turizm ve rekreasyon aktiviteleri bir çok anlamda birbirleriyle iç içe gibi görünseler de birbirlerinden belli noktalarda ayrıldığı da net bir şekilde görülebilmektedir. Katayev (2015)' e göre :

- ✓ Turizm, rekreasyon aktivitelerinin tersine kalıcı olmayan yer değiştirme eylemlerini içermesine rağmen, rekreasyon aktivitelerinde bu şekilde bir yer değiştirme mecburiyeti bulunmamaktadır. Örneğin, bir çok açık alan rekreasyon aktiviteleri doğal ortamda ve kent merkezleri dışındaki alanlarda yapılıyor olsa da bireylerin turizm faaliyetlerinde olduğu gibi daima yaşadıkları yerlerin dışında konaklama yapmak zorunda kalmazlar. Başka bir ifade ile, çoğu rekreasyon faaliyeti bireyin yaşadığı çevrede gerçekleşmektedir.
- ✓ Turizm faaliyetleri, ticari olarak ekonominin büyük bir bölümüne etki edebilmektedir. Rekreasyon faaliyetlerinde ticari önem çok daha azdır.
- ✓ Rekreasyon ve turizm kavramı tanımlarda birbirinden belirgin bir şekilde ayrılmasalar da farklılıkları bulunmaktadır.

Tablo 2.1. Turizm ve rekreasyon arasındaki farklılıklar

Turizm	Rekreasyon
Bireyin sürekli yaşadığı yerden, bir iş amacı olmamak koşuluyla, herhangi bir tatil yerinde geçici süreli olarak konaklamasıdır.	Ev ve çevresinde gönüllü olarak seçilen ve katılınan etkinliklerdir.
Rekreasyonel etkinliklerden daha çok süreye ihtiyaç vardır. En az bir gün konaklama söz konusudur.	Rekreasyonel etkinliklerde zaman daha sınırlıdır, konaklama söz konusu değildir.

Turizm talebi, bir ülkenin kendine ait farklı bölgelerinden veya diğer ülkelerden oluşmaktadır.	Rekreasyon talebi, belli bir yerde yaşayan yerleşik nüfus aracılığıyla oluşmaktadır.
Doğal ya da suni ayrımı olmaksızın turizmde kaynaklar oldukça önemlidir, çünkü turistler genel olarak alternatif tatil yerleri arasında geniş bir yelpazede seçim yapma fırsatına sahiptirler.	Rekreasyonda doğal kaynakların yetersiz olması durumunda dahi, hedef yerel talebin karşılanması olduğu için buradaki durum turizmden farklılık göstermektedir.
Çevre kalitesi ve çekicilik bakımından tek veya ayırt edici nitelik ve o yerle ilgili imaj faktörü oldukça önemlidir.	Kent çevresi ile kırsal alanlar önemlidir.

Kaynak :Sertkaya, 2001

2.1. Turistik Ürün Ve Bileşenleri

2.1.1. Turistik Ürün

Turizm uzmanlarının turistik ürün kavramı üzerinde ortak bir tanımı bulunmamaktadır. Turizmdeki gelişmeler, seyahat anlayışındaki farklılıklar turistik ürünün yapısını farklılaştırmış, bu da farklı bakış açılarının tanımlama çalışmalarına yansımıştır.

Burkart ve Medlik (1981)' e göre turistik ürün; ulaşım, konaklama, çekicilik ve eğlencenin karimasından oluşan bileşik bir üründür. Turistik ürün; turistin seyahati süresince faydalandığı konaklama, yeme-içme, ulaşım, eğlence ve diğer birçok hizmetin karimasıdır (Hacıoğlu,2001). Turistik ürün, genel anlamıyla turistin daimi yaşadığı yerden uzaklaşıp yaşadığı yere dönüş yapıncaya kadar geçen zaman süresince satın aldığı mal ve hizmetlerin, edindiği tecrübelerin tamamından meydana gelmektedir.

Turistik ürünler talep oluşturma ve turisti cezbetme düzeylerine göre sınıflandırılabilirler. Burada önemli olan, turistik ürünün yalnız başına, turisti bir destinasyona çekebilme özelliği taşımasıdır. Bu noktada; turistik ürün çeşidi ve destekleyici turistik ürün kavramlarına da açıklık getirmek yerinde olacaktır. Turistik ürün çeşidi; tek başına destinasyona turist çekebilen ve talep oluşturan ürünlerdir. Destekleyici turistik ürün ise; belirli bir çekiciliğe sahiptir fakat tek başına talebi

oluşturması güçtür. Turistik destinasyonun çekiciliğine ve mevcut bulunan turistik ürüne destek veren, değer kazandıran ve rekabet üstünlüğü getiren ürünlerdir (Timur, 2007).

Bir turistik ürünün temel özellikleri şu şekilde sıralanabilir:

- Turistik ürün bileşik bir ürün niteliğindedir. Konaklama, ulaşım, yeme/içme, alışveriş, eğlence gibi birbirlerini etkileyen unsurlardan oluşan öğeler bütünüdür.
- Turistik ürünün çok sayıda alt ürün ve hizmetleri bulunmaktadır. Turist çeken bir ülkede arz edilen ve turist tarafından talep edilerek satın alınan her türlü mal ve hizmet bütününden oluşur.
- Turistik ürünler çoğunlukla soyut özellikteki hizmetlerdir ve genellikle subjektif değerlendirmeler yapıldığından turist risk alarak seçim yapar.
- Turistik ürün yalnızca bir mal yada hizmet değil aynı zamanda, dokunulabilen ve dokunulamayan soyut ve somut öğelerden oluşan bir uyum bütünlüğüdür
- Turistik ürünün soyut olma, üretim yerinin anlaşılabilmesi, standartlaştırılabilmesi ve saklanabilmesi gibi özellikleri aynı zamanda hizmetlerin de temel özelliklerini oluşturmaktadır.
- Üretim insanlar vasıtasıyla yapılmaktadır. Emek yoğun üretime dayalı olması nedeniyle makineleşme ve otomasyona gitmeye pek de uygun değildir. Bu yüzden de turistik ürünü sunarken büyük çaplı (kitlese) üretim süreçlerinden söz edilemez.
- Turistik ürün insanlar aracılığıyla oluşturulduğundan belli bir kalite standardı beklemek zordur. Özellikle hizmet ve servislerin aynı şekilde olması güçtür. Yani turistik üründe kalite zamana, nerede olduğuna ve kim tarafından sunulduğuna göre değişiklik göstermektedir.
- Turistik ürünün cezbedici, yararlı ve kolay elde edilebilir olması gerekir (Bardakoğlu,2011).

2.1.2. Turistik Ürün Bileşenleri

Bir ürünün, turistik ürün olarak algılanabilmesi ve işlevini yerine getirebilmesi için bazı özellikler taşıması gerektiği çok açıktır. Turistik ürün bileşenleri, hem soyut hem de somut turizm türleri için geçerli olmaktadır. Kişiler katıldıkları turizm faaliyeti süresince sadece nesnel ürünler ile ilgilenmemektedir, aynı zaman da turizm faaliyetine

güdüleyici bir faktör olarak öznel unsurlarla da etkileşim içinde bulunmaktadırlar (Kozak vd, 2011).

Turistik ürün birçok somut ve soyut öğelerden oluşmaktadır. Tüketim arzusu oluşturan kültürel, sosyal ve doğal kaynakların, söz konusu arzuyu daha da güçlendirecek hizmet ve faaliyetler ilgili olarak değerlendirilmesiyle ortaya çıkan elemanların bileşiminden oluşmaktadır denilebilir. Bu açıdan bakıldığında, turistik ürün faktörlerinin neleri içerdiği anlaşılamamaktadır. Bunun aksine turistik ürünü oluşturan unsurlar konusunda fikir birliği vardır ve turistik ürünün; çekicilikler, olanaklar, ulaşılabilirlik, imaj ve fiyattan oluştuğu genel olarak kabul görmüştür(Bardakoğlu, 2011). Çoban(2017)' a göre ise turizm ürününün bileşenleri arasında turizm işletmeleri, imaj, ulaşılabilirlik, etkinlikler ve turizm çekicilikleri yer almaktadır. Bu bileşenler, sırasıyla ele alınacaktır.

2.1.2.1. Ulaşılabilirlik

Daha önce yapılan turizm tanımlarına dikkat edilirse yapılan turizm tanımlarında mutlaka bir seyahat vurgusunun yapıldığı görülmektedir. Seyahat ve seyahatte kullanılan ulaşım araçları turizm faaliyeti için çok önemli bir yere sahiptir. Turizm faaliyetlerinde, insanların ikamet ettikleri yerden farklı yerlere seyahat etmeleri ve sonradan yaşadıkları yerlere geri dönmeleri söz konusu olduğundan ulaşım araçları ve yollar olmaksızın turizm bir gelişme gösteremeyecektir. Ulaşım teknolojisinin gelişmesi, gidiş yönü olarak hava, kara, deniz ve demir yolunun gelişmesini ve bununla birlikte kişisel ulaşım araçlarının, demiryolu araçlarının, otobüslerin, gemilerin, hız, güvenlik ve kapasite yönünden gelişmesini kapsamaktadır (Tanrısever Baştemur, 2009).

Bir turistik ürün her ne kadar çekici olsa da bu ürüne talep oluşturabilmek için ulaşılabilirlik faktörünü dikkate almak gerekir. Ulaşılabilirlik; üretildiği alanda tüketilme özelliğine sahip olan bir ürüne ve çekici özelliği bulunan bir destinasyona turistin en kolay, en çabuk ve en hesaplı yoldan kavuşabilmesini ifade eder ve fiziksel uzaklık, zaman ve ulaşma giderleri ile hesaplanır (Bardakoğlu, 2011). Çekiciliği yüksek olmasına karşın, havayolu, karayolu, denizyolu bağlantısı yetersiz ise turistik ürünlerin pazarlanmasında zorluklar yaşanacaktır. Ulaşılabilirlik, turistik ürünün hedef kitleye olan yakınlığı, düşük maliyet, zaman maliyeti, kolay ve ekonomik oluşu ile ilgilidir (Kozak vd, 2011). Aslında ulaşılabilirlik, çekiciliğin bulunduğu destinasyonun fiziki olarak yakınlığından çok; zaman, maliyet ve konfor açısından kolay ulaşılabilmesini belirtmektedir. Bu sebeple bir turistik destinasyonun ulaşılabilir olmasını altyapı

donanımı, operasyonel oluşumları ve yapılan düzenlemeler bir arada belirlemektedir (Bardakoğlu, 2011). Ayrıca ulaşılabilirliği etkileyen önemli unsurlar arasında havalimanı, limanlar, karayolu, demiryolu ve toplu taşıma araçları gibi altyapı tesisleri ve kapasiteleri, ulaşım araçlarının gidiş sıklığı, gidiş yolları ve yapılan seferlerin düzenli olması gibi etkenler de bulunmaktadır (Yürük, 1999).

2.1.2.2. Çekicilik

Turistik ürününü en önemli unsurlarından biri de çekiciliktir. Bir bölgenin, bir malın ya da bir hizmetin turizm ürünü olarak algılanabilmesi için çekici olması gerekmektedir. Çekicilikler turistin seyahat etmek istediği yeri, başka bir yere tercih etmesini açıklayan unsurlar olarak ifade edilebilir (Kozak vd, 2011). Başka ifade ile çekicilikler, turistin seçiminde büyük oranda belirleyici olan ve potansiyel turist isteklerini etkileyen faktörlerdir de denilebilir. Bu faktörler, bir turistik ürünün ya da destinasyonun tercih edilmesine imkan verir ve talebi şekillendirebilirler. Çekicilik düzeyi hem yöresel, bölgesel, ulusal düzeyde hem de uluslararası nitelikte olabilmektedir (Bardakoğlu, 2011).

Turistik ürünün esası niteliğinde olan çekiciliklerle ilgili çok sayıda sınıflandırma tanımları bulunmakta ve bunlar birbirinden farklılık gösterebilmektedir. Yapılan bir sınıflandırmaya göre; çekiciliği belirleyici faktörler doğal ve sosyo-kültürel çekicilikler olmak üzere iki gruba ayrılmaktadır (Buttle, 1989). Timur (2007) ise, tatil ve tur çekiciliği yönünden bir sınıflandırma yapmaktadır. Doğal ya da sosyo-kültürel bir kaynağın çekim gücünü güçlendirme yoluyla tatil çekiciliği oluşturmasıyla, gelen turistlerin ortalama kalma süresi ve harcama oranlarını artırması ya da yalnızca az süreli tur çekiciliği oluşturması bu şekilde bir farkın sebebinin ortaya çıkarmaktadır. Kozak vd. (2011)' e göre ise, çekiciliği belirleyen unsurlar dört gruba ayrılmakta ve daha kapsamlı olarak ele alınmaktadır. Bunlar; doğal, sosyo-kültürel, ekonomik ve psikolojik unsurlardır.

Doğal unsurlar içerisinde, coğrafik durum, iklim, doğal güzellikler, temiz hava ve su kaynakları, deniz suyu sıcaklığı ve tuz oranı, ortalama güneşli ve yağmurlu gün sayısı, kış turizminde karın kalınlığı ve kar mevsiminin uzunluğu, hayvan türleri, bitki örtüsü (flora ve fauna), kaplıca ve şifalı sular vb. gibi unsurlar yer almaktadır (Kozak vd, 2011).

Doğal kaynaklar ve iklimin dışında önemli çekicilik unsurlarından biri de yörenin sahip olduğu mevcut sosyal durumudur. Buna göre, bir bölgenin sahip olduğu kent dokusunun da önemli bir çekicilik faktörü olduğunu belirtmek yanlış olmayacaktır. Bir kentte eğer eski yerleşimleri barındıran doku yer almakta ise, bu dokunun korunması ve işlevsel hale getirilmesi bir başka ifade ile turizme kazandırılması oldukça önemlidir. Başka bir açıdan ise, yörenin geleneksel yapısının da bir çekicilik unsuru oluşturabileceği göz ardı edilmemelidir. Düzenlenen şenlik ve festivaller bu unsurlara örnek olarak gösterilebilir (Kutvan & Kutvan, 2013). Sosyo-kültürel değerleri oluşturan unsurlar arasında doğum, evlenme, düğün, ölüm vb. gibi gelenek ve görenekler, müze, anıt, ibadet yerleri, tarihi kentler vb. gibi kültürel varlıklar, siyasal yapı, eğitim durumu ve kentleşme düzeyi gibi göstergeler gelmektedir. Bu unsurlar doğal unsurları destekleyebileceği gibi tek başına da bir çekicilik özelliği ortaya koyabilmektedir (Kozak vd, 2011). Bir yörenin çekiciliğinin, tarihi kaynaklarla da yakından ilişkili olduğu söylenebilir. Turistlerin tarihi ve kültürel değerleri önemli bulmaları bu faktörü dikkate almayı da önemli hale getirmiştir. Bir yöredeki tarihin izlerini taşıyan şehir kalıntıları ya da tarihi öneme sahip yapılar, yeniden restore edilerek ya da farklı bir işlev kazandırılarak cazibe yaratan bir turistik ürüne dönüştürülebilirler (Kutvan & Kutvan, 2013).

Bir turistik ürünün talep görmesinde ve satın alınmasında etkin rol oynayan çekicilik unsurları arasında ekonomik ve psikolojik unsurlar da bulunmaktadır. Turistik ürünün fiyatı, genel ekonomik durum, paranın satın alma değeri, alt yapı imkanları ve turizm sektörünün genel durumu gibi faktörler ekonomik faktörlere örnek olarak verilebilir. Turistik ürünü çekici kılacak olan psikolojik faktörler arasında ise ülkeler arasındaki tarihi, kültürel ve dini ilişkiler, toplumların davranış biçimleri, yöneticilerin gelenek ve davranışları, moda, alışkanlıklar, özent, sempati ya da iticilik duygusu gibi faktörler yer almaktadır (Kozak vd, 2011).

Bir bölgenin cezbedici özelliklere sahip olması ile o bölge turizm bakımından gelişmekte ve turist faaliyetleri artmaktadır. Bu sebeple, günümüz turizm endüstrisinin temelini oluşturan en temel eleman cezbedici nitelikler olmaktadır. Turizm sektöründe; farklı ilgi alanlarının geniş bir yelpazesi olması sebebiyle, turist çekim destinasyonları ve faaliyetleri artış göstermektedir. Geliştirilen çekicilik özellikleriyle turizm ve rekreasyon etkinliklerinin çeşitlerinin arttırılması mümkündür (Özgüç, 1994).

Yukarıda sözü edilen ve turistik ürün özelliğini oluşturan bileşenlerden doğal ve sosyo kültürel çekicilik faktörleri bu tez çalışmasının uygulama alanı olan Batman ili kapsamında kısaca değerlendirilerek aşağıda sunulmuştur.

Batman Merkez İlçenin yer aldığı alan, Dicle Nehri ve Dicle nehrinin yan kolları olan Batman ve Garzan Çayları arasında kalan Batman Ovası üzerinde bulunmaktadır. Raman, Garzan ve Aydınlık dağları bu ovanın etrafını çevrelemektedir. Batman ili, kuzeyde Muş, batıda Diyarbakır, doğuda Bitlis ve Siirt, güneyde Mardin illeri ile komşudur. İlin rakımı 550 m. olarak gösterilmektedir. Batman'ın etrafında bulunan ve onu çevreleyen Sason (Aydınlık) dağları, Meleto Dağı, Avcı Dağı, Meydanok Dağı ve Raman Dağı oldukça zengin maden ve petrol yataklarına sahiptir. Nitekim, 1940'lı yılların başında Batman (İluh) sınırları içinde yer alan Raman Dağları'nda petrolün bulunmasıyla birlikte Batman ilinin gelişmeye başladığı ifade edilmektedir. Batman ve Beşiri ovalarında ise zengin çeşitliliğe sahip çok sayıda tarımsal ürün ve endüstriyel bitki yetiştirilebilmektedir (www.batmankulturturizm.gov.tr).

Orta Çağda bu bölgede seyahat etmiş olan Evliya Çelebi, Şerefhan Bidlisi ve Moltke gibi Müslüman ve yabancı gezginlerin, yazmış oldukları gezi notlarından ve yayınladıkları eserlerinden, Batman isminin sıklıkla kullanıldığı bilinmektedir. Örneğin, bu eserlerde Batman nehri kenarındaki Batman Köyü, Batman Eyaleti veya Batman Beyliği gibi yerleşim yerlerinin, Maiferkeyn (Silvan) ve Hezo (Kozluk) Beyleri ile olan çatışmalarından, yapılan talan ve ganimetlerinden söz edilebilmektedir. Bu doğrultuda, Batman isminin Orta Çağ döneminden beri kullanılmış olduğunu ifade etmek yanlış olmayacaktır (www.batmankulturturizm.gov.tr).

1950'li yıllarda ise, kentin İluh olan adı Batman olarak değişmiştir ve bu adı yakınından geçmekte olan Batman Çayı'ndan dolayı almıştır. Batman çayı Kulp, Zori, Sason ve Talorin çaylarının birleşmesiyle oluşmaktadır. Hem Batman ismini bu çaydan aldığı için hem de ilin en önemli su kaynağı olmasından dolayı Batman Çayı özel bir önem taşımaktadır (Çoban, 2017).

İluh nüfusunun sayısı 1955'te yapılan genel nüfus sayımında 4713 olarak belirlenmiştir. Bu nedenle 2 Kasım 1955'te ilde belediye teşkilatı kurulmuştur. Batman, 16 Mayıs 1990 tarih ve 3647 sayılı kanunla Türkiye'nin 72. ili olmuştur. Bu kararname ile Mardin'e bağlı bulunan Hasankeyf ve Gercüş, Siirt'e bağlı bulunan Beşiri, Kozluk ve Sason ilçeleri de Batman iline bağlanmıştır. Günümüzdeki nüfus sayısı ise 510.200 olarak görülmektedir (www.batman.bel.tr).

Batman ili sınırları içerisinde doğal göl bulunmamaktadır. Devlet Su İşleri (DSİ) tarafından sulama amaçlı olarak yapılmış iki adet göl mevcuttur. Bunlar Gercüş-Kırkat Göleti ve Kozluk Ceffan Göleti'dir (www.csb.gov.tr). Ayrıca Batman'da milli park, tabiat parkı, tabiat anıtı ve tabiat koruma alanları bulunmamaktadır (www.csb.gov.tr). Batman ilinde çıkarılan petrolün önemli bir kısmı ise Raman Dağı eteklerinde bulunmaktadır (www.batman.gov.tr).

Batman ilinde yer alan tarihi ve kültürel çekiciliklerin önemli bir kısmı Hasankeyf ilçesi sınırları içerisinde yer almaktadır. Bu çekicilikler arasında, Zeynel Bey Kümbeti, İmam Abdullah Zaviyesi, Yol Geçen Hanı, Dicle Köprüsü, Kale Kapıları, Büyük ve Küçük Saraylar, Ulu Camii, Mağara Kiliseler, Mağara Mescitler, Arkeolojik Kazı Alanları, Suyolları ve Hasankeyf Harabeleri yer almaktadır.

İnsanoğlunun ilk defa yerleşik hayata geçiş yaptığı ve sonrasında çok sayıda farklı medeniyetler kurduğu yerlerin başında Mezopotamya havzasını oluşturan Dicle ve Fırat nehirleri arasında kalan alüvyonu bol ovalar ve bir o kadar da bereketli toprakların geldiği genel kabul görmüş bir gerçektir. Kuzey Mezopotamya'yı sulayarak geçmekte olan Dicle nehri ve onun yan kolları olan iki büyük nehir konumundaki Batman ve Garzan çaylarının Batman il sınırları içinden geçmesi ve söz konusu bu üç nehrin Batman'daki toplam uzunluğunun 180 km.'yi bulması, geçirdiği tarihsel süreç içerisinde Batman'a büyük avantajlar sağlamıştır. Bugün halen ilin bu avantajlardan faydalandığı ve gelecekte de bu avantajlarını sürdüreceği görülmektedir (www.batmankulturturizm.gov.tr).

2.1.2.3. Turizm İşletmeleri

Bilinen turizm ve turist açıklamaları incelendiğinde, kişinin konaklama yapmasına dikkat çekildiği görülmektedir (Olalı, 1990). Bu sebeple, günümüzde konaklama sektörü turizm endüstrisinin en önemli faktörlerinden biri olarak kabul edilmektedir. Bu sebeple, bir bölgedeki turizm arzı incelenirken konaklama tesislerinin mevcut durumunun incelenmesi de önemlidir.

Turizm, konaklama yerlerine ait temel (birincil) kaynakların çekiciliği ile çok yakından ilişkilidir. Bu kaynaklar, aşağıdaki gibi sıralanabilir (Tanrısever Baştemur, 2009) :

- Tabii (doğal) kaynaklar (iklim, peyzaj, ekosistemler)

- Kültürel nitelikli kaynaklar (gelenek ve görenekler, her türlü sanatsal değerler, arkeolojik ve bilimsel değerler, kent mirası, kültür ve alt kültür özellikleri)
- Sosyal kaynaklar (sosyo-demografik özellikler, koruma sistemleri, girişimci özellikleri, bilgi birikimi, sermaye düzeyi, yerel grupların yönelimleri vs.).

Turizm, turizm işletmelerinin ürettiği mal ve hizmetleri de kapsayan bir sektör konumundadır. Konaklama işletmeleri, ulaştırma ve yeme-içme hizmetleri olmadan turizm hareketinden bahsedilemeyeceği açıktır (Kozak vd, 2011). Bununla birlikte, turizm işletmeleri aşağıda sunulan ikincil kaynaklarla da çok yakın ilişki içerisinde ve söz konusu kaynaklar turizm işletmelerinin de kapsamını oluşturmaktadır. Bu kaynaklar ise;

- Barınma sektörü (otel, tatil köyü, motel, kamp alanları, misafirhane gibi),
- Yemek sektörü (restaurant, cafe, bistro gibi) ,
- Seyahat organize etme sektörü (seyahat acentaları, tur operatörleri gibi),
- Ulaşım sektörü (deniz yolu, havayolu, karayolu ve demir yolu gibi),
- Eğlence sektörü, rekreasyon ve animasyon işletmeleri (barlar, gece kulüpleri, oyun salonları gibi),
- Enformasyon (bilgilendirme) sektörü,
- Tamamlayıcı hizmetler (hediyelik eşya hizmetleri, fuar-kongre hizmeti gibi) şeklinde sıralanabilir (Tanrısever Baştemur, 2009).

Batman’da bulunan turizm işletmelerini incelemek üzere öncelikle konaklama işletmeleri ele alınmıştır. Batman’daki konaklama işletmelerine bakıldığında özel sektöre ait birçok Turizm Bakanlığı belgeli ve yıldızlı oteller ve Belediyeden belgeli oteller bulunmaktadır. Ayrıca T.P.A.O, Tüpraş, öğretmen evi ve polis evi gibi kamu kurum ve kuruluşlarının sunduğu, pansiyon ve misafirhaneler olarak hizmet veren, konaklama hizmetleri de bulunmaktadır. Ortalama yatak kapasitesinin toplamda 2117 civarında olduğu belirtilmektedir (www.batmankulturturizm.gov.tr).

Standart hizmet sunan Turizm Bakanlığı'ndan yıldızlı-belgeli ya da yerel belediyeden belgeli konaklama tesisleri bulunmaktadır. Batman'da vakit geçirip geceleme isteyen yerli ve yabancı turistler bu tesislerde konaklayabilmektedir (<http://www.batmankulturturizm.gov.tr>). Batman'da faaliyet gösteren konaklama işletmeleri Tablo 2.2'de gösterilmektedir.

Tablo 2.2. Batman'da Faaliyet Gösteren Konaklama Tesisleri

OTELİN ADI	BELGE TÜRÜ	TÜRÜ	KAPASİTE
BATO Termal Otel	Turizm İşletme	4 Yıldız	59 Oda, 118 Yatak
The Ancient Mesopotamia	Turizm İşletme	3 Yıldız	80 Oda, 172 Yatak
Grand Hasankeyf Otel	Turizm İşletme	3 Yıldız	67 Oda, 123 Yatak
Hotel İzgi Turhan	Turizm İşletme	3 Yıldız	65 Oda 136 Yatak
Bozoğulları Otel	Turizm İşletme	2 Yıldız	101 Oda, 204 Yatak
Mesa (Zeki) Otel	Turizm İşletme	2 Yıldız	72 Oda, 160 Yatak
Geçit Otel	Turizm İşletme	1 Yıldız	40 Oda, 80 Yatak
Milgo Grand Otel	Yatırım Belgeli	5 Yıldız	200 Oda, 428 Oda
Grand Diva Otel	Yatırım Belgeli	4 Yıldız	81 Oda, 162 Yatak
Atlıhan Otel	Belediye Belgeli	1.Sınıf	68 Oda, 90 Yatak
Gapel Otel	Belediye Belgeli	1.Sınıf	64 Oda, 136 Yatak
Real Konak Otel	Belediye Belgeli	1.Sınıf	56 Oda,154 Yatak
Hotel Asko	Belediye Belgeli	1.Sınıf	48 Oda, 98 Yatak
Altınbaşak Otel	Belediye Belgeli	1.Sınıf	36 Oda, 72 Yatak
Toplam			1.037 Oda, 2.117 Yatak

Kaynak: Batman Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü İstatistikleri, 2018.

2015 verilerine göre, Batman'daki tesislerin doluluk oranı %33,13 olup gelen turistlerin ortalama kalış süresi 1, 56 gün olarak hesaplanmıştır (dikanet.dika.org.tr).

Diğer bir yönden Batman'daki turizm işletmeleri kapsamında seyahat acentaları da ele alınmıştır. Seyahat acentaları ve tur operatörlerinin turizm işletmeleri olarak önemli kaynaklardan olduğu daha önce belirtilmiştir. Bu kapsamda Batman'da faaliyet gösteren seyahat acentaları incelenmiştir, ilde faaliyet gösteren seyahat acenta sayısı 16 olup, bu acentalara ilişkin bilgiler Tablo 2.3'te sunulmuştur.

Tablo 2.3. Batman’da faaliyet gösteren seyahat acentaları

1	A.K.B TURİZM	9	KIRLANGIÇ TURİZM
2	AESTE TOURISM	10	KONUM TURİZM
3	BAT-AIR TURİZM	11	MALİK TURİZM
4	BATMAN MENEKŞE TURİZM	12	RAMANİ TURİZM
5	BEMSİFO TURİZM	13	SEYİRBAYIR TURİZM
6	CÜDA TURİZM	14	TEKALP TURİZM
7	F.S.M. TURİZM	15	TERKÖŞK TURİZM
8	İLÜH TURİZM	16	ZENGA TURİZM

Kaynak : Batman Kültür ve Turizm İl Müdürlüğü İstatistikleri, 2019.

2.1.2.4. İmaj

Turistik ürünün en önemli bileşenlerinden birisi de turistik ürünün ya da destinasyonun sahip olduğu ulusal, uluslararası ya da bölgesel düzeydeki algılanan imajıdır. Cornelissen (2000) imajı, çeşitli kaynaklardan çeşitli niteliklerin kişi tarafından yorumlanması sonucunda oluşan alıcının algısı olarak tanımlamaktadır. İmaj, kişilerin tarif ettiği, hatırladığı ve ilişkide olduğu, bilinen bir nesneye ilişkin anlamlar düzenidir. Bir kişinin bir nesne hakkındaki inançları, fikirleri, izlenimlerinin etkileşimlerinin bir sonucudur (Dowling 1986). İmaj kavramı, bir politikacı adayına, bir ürüne ya da bir ülkeye uygulanabilir bir kavramdır. Son yıllarda literatürde kurumların da ötesinde ülke imajı, destinasyon imajı gibi kavramların kullanıldığı çalışmalara sıklıkla rastlanmaktadır. İmaj kavramı, bir kişi ya da grubun bir nesneyle ilgili sahip olduğu inanç, tutum ve izlenimler bütünü anlatmak için kullanılır. İmaj davranışa yol gösterir ve onu şekillendirir (Barich ve Kotler, 1991). Turist davranışını belirleyici olması da bu nedenledir ve aynı nedenden dolayı oldukça önemlidir. Çünkü imaj, bir bölge ya da turistik ürünle ilişkili olarak turistlerin seyahat seçimlerini ve satın alma kararlarını etkileyebilmektedir. Var olan ve potansiyel turistlerin etkilenmesi açısından bir destinasyonun ya da turistik ürünün imajının güçlendirilmesi turistik ürün pazarlamasının mecburi hedefidir. Talebin etkilenmesi amaçlanarak bir destinasyonun ya da turistik ürünün uzun zaman içinde oluşan imajının geliştirilmesi, tümüyle farklılaştırılması ya da başka pazarlarda imaj yaratılması yöntemleri uygulanmaktadır.

Bir turistik ürün ya da destinasyonun sahip olduğu özellikler, o turistik ürün ya da destinasyonun imajını belirleyen ana unsurlardır. İmajı oluşturan etmenleri özelliklere bağlı olarak ‘tüketici faktörleri’ ve ‘arz faktörleri’ olmak üzere sınıflandırmak mümkündür. Tüketici faktörleri; algı, güdü, psikolojik ve sosyo-ekonomik kaynaklı özelliklerden meydana gelmektedir. Arz faktörleri ise; ağızdan ağıza yayılma, turizm pazarlaması ve medya kaynaklı etmenlerden oluşmaktadır (Bardakoğlu, 2001).

Araştırmacılar tarafından turizmin odak noktasının destinasyonun çekicilikleri olduğu söylenmektedir. Turizm çekiciliklerini turizm endüstrisinin kalbi olarak değerlendiren Swarbrooke(2000), bu söylemiyle çekicilikler unsurunun turist güdülenmesini ve bu güdünün tatminini etkileyen en önemli faktör olduğunun altını çizmektedir. Turistlerin harcama miktarı ne denli artarsa turistik çekiciliklerin başarı düzeyi de aynı oranda artmalıdır.

Türkiye’ nin Güneydoğu Anadolu Bölgesinde yer alan ve kültür turizmi anlamında önemli kültürel miras alanlarından birisi olan Hasankeyf, barındırdığı çekicilikler ile önemli ölçüde yerli yabancı turist hareketliliğine sahiptir. Son dönemlerde ayrıca ilgi çekmesinin bir diğer sebebinin ise Dicle nehri üzerinde yapılacak olan Ilisu Barajından dolayı sular altında kalacak olması olduğunu söyleyebiliriz. Ancak kültür turisti ve günübirlikçilerin talep ettiği bu popüler destinasyon, turizm tesisleri ve altyapı unsurları bakımından yetersizdir. Buna rağmen ciddi düzeyde turist hareketliliğinin devam ettiği bir bölge olma özelliğini korumaktadır. Turistler genel olarak Hasankeyf’in ambiyansı ve genel atmosferinden memnun kalmaktadır. Fakat turistik tesislerin ve altyapısının zayıf olması sebebiyle destinasyona olan turist tatmininde azalma görülmektedir. Bölge halkının ekonomik gelirinin negatif etkilenmesinin sebebi konaklama işletmeleri anlamında nicel yetersizliğin konaklamaları turistleri ve dolayısı ile de destinasyonda yapılan harcamaları azaltmasıdır. Mevcut yada potansiyel turistin yakın destinasyonlarda konaklaması Hasankeyf’ i günübirlik bir turistik destinasyon haline getirmektedir ve bu da yakın bölgedeki tercih edilen Mardin, Midyat gibi diğer destinasyonlarla rekabet edebilmesini engellemektedir. Bu engeli aşabilmek üzere turist tatminini sağlayacak yeterli turistik işletmeler ve tamamlayıcı imkanların geliştirilmesi gerektiği belirtilmektedir (Doğan, Ceylan, & Tekin, 2015)

2.1.2.5. Etkinlikler

Rekreasyon bir kaynakta, bireylerin gönüllük esasına bağlı ve isteyerek aktif ya da pasif olarak dahil oldukları ‘etkinlikler’ olarak tanımlanmaktadır. Başka bir tanımda ise; rutin aktivitelerden farklı bir tecrübe, sorumluluk ihtiyacı olmadan veya yenilenmek amacıyla gerçekleştirilen bir etkinlik olarak açıklanmaktadır. (Özer & Çavuşoğlu, 2014)

Destinasyonda düzenlenen yerel etkinlikler rekreasyon aktivitelerine katılmak isteyen turisti etkinliğin düzenlendiği yere çekerek o bölgedeki turizm canlılığına katkı sağlamaktadır. Ayrıca o bölgenin tanıtımı da bu etkinliklerle yapılmaktadır. Bir bölgeye imaj kazandırmak için yararlanılan etkili metotlardan olan kültürel, sanatsal ve sportif etkinlikler modern turizmin içinde yer almaktadır (Özer & Çavuşoğlu, 2014) .

Batman bölgesinde düzenlenen etkinlikler detayları ile birlikte ikinci bölümde Açık Alan Kültürel Rekreasyon Etkinlikleri alt başlığı altında ele alınmıştır.

III. BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON FAALİYET VE ALANLARI

3.1. Açık Alan Rekreasyon Faaliyetleri

Açık alan kültürel rekreasyon faaliyetleri kapsamında öncelikle, Batman ilinde gerçekleştirilen açık alan kültürel rekreasyon etkinlikleri ele alınacak, daha sonra ise Batman ilinin sahip olduğu açık alan kültürel faaliyet alanlarına detaylı bir şekilde yer verilecektir.

3.1.1. Açık Alan Kültürel Rekreasyon Etkinlikleri

Batman ilinde gerçekleştirilen çok sayıda açık alan kültürel rekreasyon etkinlikleri bulunmaktadır. Bu etkinlikler sırasıyla ele alınacaktır.

Batman Hasankeyf Kültür Sanat Festivali (Yeri ve Tarihi: Hasankeyf, Eylül)

Bu festival, Batman Belediye Başkanlığı tarafından her yıl 27 Eylül – 02 Ekim tarihleri arasında düzenlenmektedir. Batman Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivali süresince Batman ve Hasankeyf’te konserler düzenlenmekte, çeşitli sergiler açılmakta, baraj inşasının yöre üzerindeki etkilere dikkat çeken tartışma ve konferanslara katılmak için çok sayıda insan gelmektedir. Ayrıca bu festival yöre halkı ile ilişki kurmak ve fikir alışverişinde bulunmak isteyen fazla sayıda çevre aktivisti ve kampanyacı için fırsat olmaktadır. Yerli ve yabancı bilinen müzisyenler, aktörler ve bölgeyi sevenler de festival katılımcıları içindedir. Festivalin sonunda halk, bölgeye gelen milletvekilleri, belediye başkanları, kültür ve sanat alanının önemli insanları ile beraber Hasankeyf’e

kadar yürümekte ve geceyi Hasankeyf'te geçirmektedir. Akşamüstü canlı müzik başlamakta ve tüm gece devam etmektedir. Festivale katılanlar Dicle kenarında sıcak havanın etkisinden kaçıp serinlemenin tadını çıkarma fırsatı bulmaktadırlar (<http://resmitatiller.net/batman-festival-ve-etkinlik-takvimi/>).

Zilan Türbesi Anma Haftası (Yeri ve Tarihi: 25 Mayıs, Zilan)

Şeyh Halit' i anma etkinlikleri düzenli olarak her yılın Mayıs ayının son haftasında Beşiri ilçesine bağlı Örmegözü (Kanireval) köyü yakınındaki Zilan türbesinde Cumartesi günü düzenlenmektedir. Katılımcılar için beş binden fazla çadır kurulmaktadır. Etkinlik hazırlıkları ortalama bir hafta sürmektedir. Bu etkinliklere Türkiye'nin her yerinden çok sayıda insan ziyaretçi katılmaktadır. Ziyarete gelen halk türbede dua edip salavatlar getirmektedir. Son olarak okunan mevlid öncesinde kurban kesimi yapılmaktadır.

Seyit Bilal Anma Haftası (Yeri ve Tarihi: 4-15 Eylül (Gercüş- Vergili Köyü)

Batman İli Gercüş ilçesine bağlı Vergili (Becirman) köyü sınırları içerisinde yer alan Seyyid Bilal Türbesi, inanç turizmi bakımından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en canlı bölgesidir. Batman'ın inanç turizmi açısından önemli bir yeri olan Seyid Bilal ve Becirman türbesini inançları nedeniyle her yıl binlerce kişi ziyaret etmektedir. Vergili (Becirman) köyü, genel olarak seyyidler köyü olarak bilinmektedir. Hz. Muhammed'in torunu olan ve Hz. Hüseyin'in soyundan geldiğine inanılan Seyyid Bilal'in önemli bir şahıs olarak görülmesinden dolayı köy bu isimle anılmaktadır. Seyyid Bilal Türbesinde bulunan kitabede 1154 yılında Bağdat'tan Hasankeyf sancağı olarak bilinen Vergili'ye göç ederek vefatına kadar burada yaşadığı belirtilmiştir. Seyyid Bilal, yaşadığı dönemdeki tüm yöneticilerden itibar görmüş, çevresinde bulunan insanlara ulaştırmaya çalıştığı barış, kardeşlik ve sevgi içeren söylem ve davranışları neticesinde birlik ve beraberlik yaratmıştır. Bu nedenle Seyyid Bilal'in mezarının bulunduğu Vergili köyünden Sultan Abdulhamit tarafından vergi alınmamıştır. Vergili köyü, Seyyid Bilal Türbesinin, sınırları içinde barındırdığı için bölgede kutsal kabul edilmesinin yanı sıra köy tarihsel olarak da zengin bir yapıya sahiptir. Bölgede çok sayıda mağara, han ve su değirmenleri yer almaktadır (<http://www.batmankulturturizm.gov.tr>).

Eylül ayının ikinci haftasının Perşembe günü olmak üzere her sene düzenlenen ve çevredeki tüm Becirmanlıların katıldıkları ya da katılmak için istek duydukları bir

etkinliktir. Etkinliğe Becirmanlı olmayanlar da katılabilmektedir. Bu etkinlik Becirmanlıların ortak bir kimlikte buluşmalarına aracılık etmekte ve ortak kimliği dış çevreye yansıtabilme konusunda da araç olmaktadır. Anma etkinliğine gelen Becirmanlılar, Seyyid Bilâl'in türbesini ziyaret ederek, onu hatırladıklarını göstermek istemektedirler. Bununla birlikte inanışı içeren bazı ritüellerin de bu ziyaretler sırasında yapıldığı görülmektedir. Ziyaretçiler, türbenin içinde dua etmekte, türbede bir gece geçirmekte, bulunan mezardan toprak alarak yanında götürmekte ya da kimi zaman türbede bez bağlanmaktadır. Eski zamanlarda türbenin tavaf edildiği de belirtilmektedir. Tüm bu ritüeller, kutsal bir kişi olarak kabul edilen Seyyid Bilâl'in onu ziyaret için gelenlere yardımcı olacağına inanmaları nedeniyle gerçekleştirilmektedir (Keskin, 2014).

Çevre il ve ilçelerden çok sayıda aile, ziyaret ve piknik amacıyla bu köye gelmekte, geceyi orada geçirip bu etkinliğe katılmaktadır. Dolayısıyla Seyyid Bilal Anma Etkinliği günümüzde yalnızca bir ibadet veya ritüel olmakla kalmamış yöre halkının maddi getiri sağlayabileceği ekonomik bir etkinliğe de dönüşmüştür denilebilir (Keskin, 2014).

Sason'da Bal ve Ceviz Festivali (Yeri ve tarihi : Merkez – Eylül- Ekim)

Bu festival ise, Sason Kaymakamlığı ile Sason Belediye Başkanlığı tarafından 15-22 Ekim tarihleri arasında düzenlenmektedir. Sason ilçesinde, başta Sason balı olmak üzere Sason cevizi ve son yıllarda tekrar raflarda yerini almaya başlayan tütüne alternatif olarak ekilen Sason çileğini tanıtmak amacıyla geleneksel olarak Bal ve Ceviz Festivali düzenlenmektedir. (<http://resmitatiller.net/batman-festival-ve-etkinlik-takvimi/>) Festival Sason Belediyesi tarafından düzenlenmektedir. Festival kapsamında en güzel bal, ceviz ve çilek yarışması düzenlenmektedir. <http://www.hurriyet.com.tr/sason-da-bal-ceviz-ve-cilek-festivali-37016502>

İmam Abdullah'ı Anma Haftası (Yeri ve Tarihi: Haziran ayının ilk haftası - Hasankeyf)

Amacı 1300 yıllık geleneği sürdürmek olan, İmam Abdullah'ı anma etkinliği Batman'ın tarihi ilçesi Hasankeyf'te yapılmaktadır. Türbesi bir süre önce yeni yerleşim yeri olan Yeni Hasankeyf'e taşınan İmam Abdullah, her yıl Haziran ayının ilk haftasında anılmaktadır. İmam Abdullah, Hz. Muhammed'in amcasının oğlu olan Caferi

Tayyar'ın oğludur. Bu zat Hasankeyf'te imamlık yapmış ve bu bölgenin İslamlaşmasına büyük katkıda bulunmuştur. Mezopotamya bölgesinin ilk sahabe ve ilk ehlibeyt lideri olan İmam Abdullah, medeniyet ve uygarlığın gelişmesine de ayrıca katkı sağlamıştır (<http://www.batmancagdas.com>).

Mereto Yaylası Helkis Şenlikleri: (Yeri ve Tarihi: 16 Mayıs - Sason)

Mereto Yaylası Helkis Şenlikleri, her yıl 16 Mayıs'ta Sason Belediye Başkanlığı tarafından organize edilmektedir. Halkın katılımı ile yapılmaktadır. Bu etkinlikte, Mereto Zirvesi'ne yürüyüş yapılmaktadır ve bu yürüyüş bir efsaneye dayandırılmaktadır. Efsaneye göre Hz. Nuh Allah'ın emriyle büyük bir gemi yapar. Her hayvan türünden ikişer tane gemiye alındıktan sonra Hz. Nuh'un kavmi sular altında kalarak helak olur. Bir sonraki emre kadar Hz. Nuh su üstünde kalır. Mereto ve Cudi Dağı su baskınından sonra ayakta kalan iki büyük dağdır. Hz. Nuh Mereto Dağı'nın yakınından geçerken Mereto Hz. Nuh'a seslenir ancak çağrısına yanıt gelmez. Nuh Peygamber Mereto'ya değil Cudi Dağı'na yanaşır.

Mereto Dağı, Batman yöresinden bakıldığında piramit biçiminde görülür. Doğu Toroslar'ın en yüksek noktası olan tepesinden Diyarbakır havzası seyredilebilir. Ayrıca, 2.973 m. yüksekliği ile bölgenin en yüksek dağı olan Mereto'nun tepesinde güney duvarı yıkılmış bir manastır bulunmaktadır.

Bu etkinliklerin dışında, Batman ilinde her yıl İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü öncülüğünde ve halkın katılımı ile 21-22 Mart tarihlerinde Nevruz bayramı kutlamaları ve İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü'nün organizasyonunda 15-22 Nisan tarihleri arasında sivil toplum kuruluşlarının katılımı ile turizm haftasını kutlamaya yönelik etkinlikler de gerçekleştirilmektedir (www.batmankulturturizm.gov.tr).

3.1.2. Açık Alan Kültürel Rekreasyon Faaliyet Alanları

Antik Kent Hasankeyf

Medreseler, darüşşifa, rasathane ve diğer eğitim kurumlarıyla zamanında bölgenin ilim ve kültür merkezi olan Hasankeyf, Raman Dağlarının güney eteklerinde

Dicle nehrinin iki yakasında kurulu olan tarihi bir yerleşim yeri olup, Batman il merkezine 37 km. uzaklıkta bulunmaktadır (www.batman.gov.tr, 2014).

Hasankeyf'in kuruluş zamanı tam olarak bilinmemektedir. Sahip olduğu jeopolitik yapısı nedeniyle oldukça eski bir yerleşim yeri olduğu düşünülmektedir. Bölgedeki çok sayıda olan mağaralardan bazıları günümüzde halen ev olarak kullanılmaktadır. Bu durum, insanların çok eski zamanlarda da burada yaşadıklarına ve bu mağaraları yaşam alanları olarak kullandıklarına işaret etmektedir. Bununla birlikte Hasankeyf kalesinin yapılış zamanı MS. 4'üncü yüzyıla dayandırılmaktadır. MS. 4. yy'ın ortalarında, Diyarbakır çevresini kuşatan Bizans İmparatoru Konstantinos, bu bölgeyi korunaklı hale getirmek amacıyla iki tane sınır kalesi yaptırmıştır. İnşa edilen bu iki kaleden birisinin Hasankeyf Kalesi olduğu belirtilmektedir (www.tanitma.ktb.gov.tr).

Kayalara oyulmuş binlerce mağara meskenini barındırması nedeniyle kent tarih boyunca mağaralar şehri ya da kayalar kendi olarak anılmıştır. Süryanice "Kefa", orta çağda bölgeye yerleşen Araplar tarafından da "Hısn-i Keyfa" olarak adlandırılmıştır. Tarihi kaynaklardaki "Cep-ha (Kefa)" ve "Hısn-i Keyfa" adı, Osmanlı döneminin son zamanlarında "Hasankeyf'e" dönüşmüştür (www.batman.gov.tr, 2014). İslamiyet döneminde "Kaya Kalesi" anlamına gelen "Hasın Kayfa" olan kentin adının zamanla "Hasankeyf'e" dönüştüğü de belirtilmektedir (Haspolat, 2005).

Anadolu'da Ortaçağ'a ait bütünlüğünü koruyabilen tek kent olma özelliğini taşıyan Hasankeyf'in, Geç Asur ve Urartu dönemlerine kadar uzanan bir geçmişi olduğu bilinmektedir. Hatta bazı tarihçiler tarafından antik kentin tarihi günümüzden 10.000 yıl öncesine kadar dayandırılmaktadır (Haspolat, 2005). Yapılan kazılarda, Hasankeyf'in geçmiş tarihini M.Ö. 9.500 yıl öncesine götüren önemli bulgulara rastlanmıştır. Günümüzden 11.500 yıl öncesi Akeramik Neolitik dönem bulguları yerleşimin erken tarihinin saptanması yönünden oldukça önemlidir. Kimler tarafından yapıldığı bilinmemekle beraber, Gunfe Vadisi'ndeki mağara resimleri, bölgenin eski çağlarda şekillendirildiğine işaret etmektedir. Stratejik önemi nedeni ile İ.S. 2. y.y.'da Roma İmparatorluğu'nca askeri üs olarak kullanıldığı bilinmektedir. Orta Çağ başlarında Hristiyan Süryanilerin yaşadığı Hasankeyf, Hz. Ömer zamanında İslam topraklarına katılmış, sırasıyla Emevi, Abbasi, Hamdani ve Mervanilerin egemenliğinde kalmıştır. Sonrasında Hasankeyf, 130 sene Artukluların başkenti olmuştur. 1260'da gerçekleşen

Moğol istilas4 ile Hasankeyf b6y6k zarar g6rm6ş ve bir daha eski haline gelememiştir. Kısa bir s6re Akkoyunlu hakimiyetinde kalan Hasankeyf, Karakoyunlu ve Mardin Beyleri arasında sık sık el değiştirmiş ve 1517 yılında Osmanlı hakimiyetine girmiştir. 6nce Midyat'a, sonra Gerc6ş'e bağlı olan Hasankeyf, Batman'ın il olması ile birlikte il6e olarak Batman'a bağlanmıştır (www.batman.gov.tr, 2014).

Hasankeyf T6rkiye'nin, G6neydoğu Anadolu b6lgesinde yer alan tarihi ve k6lt6rel olarak 6nemli bir 6ekim g6c6ne sahip destinasyonlarından biridir. Son yıllarda Dicle nehri 6zerine yapılması planlanan Ilısu Barajının su tutması ile birlikte yerleşimin sular altında kalacak olması nedeniyle de ayrıca ilgi 6eken bir destinasyon haline gelmiştir.

Hasankeyf'e gelen ziyaret6ilerin memnuniyet ve tatmin d6zeylerini belirlemek 6zere yapılan bir araştırmada, ziyaret6ilerin destinasyondan genel olarak memnuniyet duyduğu; 6zellikle Hasankeyf'in ve yerleşim b6lgesinin genel atmosferinden hoşnut kaldıkları sonucuna ulaşılmıştır. Fakat bununla birlikte 6zellikle turistik tesisler ve 6styapı olanaklarının bu b6lgede 6ok zayıf ve yetersiz olduğu; buna bağlı olarak da ziyaret6i tatmininin d6ř6k olduğu ortaya konulmuştur. Aynı nedenlerle, Hasankeyf'e yapılan gezilerin g6n6birlik 6zelliği g6sterdiğini s6ylemek m6mk6nd6r. Hasankeyf'e gelen ziyaret6iler Hasankeyf'in dışında ve yakın olan başka b6lgelerde konaklama sağlamaktadır. Buna g6re, Hasankeyf'te yakın d6nemde yatırım alanlarının neler olması gerektiği ve bir destinasyon olarak Hasankeyf'in g6çlendirilmesi gereken y6nlerinin planlanmasına ihtiya6 olduğu s6ylenebilir (Doğan, Ceylan, & Tekin, 2015).

Hasankeyf Mağaraları

Mağaralar şehri ya da kayalar kenti anlamına gelen Hasankeyf, kayalara oyulmuş mağara şeklindeki binlerce konuta sahiptir. İnsanlığın yerleşik yaşama ge6tiği ve uyum sağladığı tarihten bu zamana kadar bir barınma ve iskan alanı olarak kullanılan Hasankeyf'teki bu mağaralar, yapılış şekilleri itibari ile aynı kalarak g6n6m6ze değin ulaşmış ve her devirde bu 6ok fonksiyonlu 6zelliklerini koruyabilmişlerdir. Sayısı 4000

adeti bulan bu mağaralar, milattan önce Kuzey Mezopotamya’da hükümlanlık sürdüren Sümer, Asur ve Babil medeniyetlerinin yaşam alanı ve barınma yeri olmuşlardır (www.batman.gov.tr.).

Bir yaşam merkezi ve pek çok medeniyete ev sahipliği yapmış bir yerleşim alanı olan bu mağaralara, temiz su sistemi de kurulmuştur. Karşı kayalıklardan birleşik kaplardan oluşturularak yapılan ve günümüzde kullanılan sifon sistemini andıran bir sistemle, düz alanlara yerleştirilen künkler ve kayalıklara açılan kanallar aracılığı ile iki yüz metre derinliğindeki bir vadiden geçirilerek temiz su ulaştırılmıştır. Su kaynağı üzerinde kurulu bir kentte, su sistemlerinin ilkel örneklerini görmek bir su medeniyeti olan Hasankeyf için şaşırtıcı olmamalıdır (www.batman.gov.tr.).

Hasankeyf Kalesi

Kalenin eski çağlardan itibaren bir yerleşim yeri olarak kullanıldığı, mağara yapılarından anlaşılmaktadır. Fakat kale olarak kullanılmaya başlanmasının Bizanslılar dönemine rastladığı belirtilmektedir. Kale, yekpare taştan olması nedeniyle çok korunaklı bir yapıya sahiptir. Üzerinde tarihi eserlerin bulunması, nehre inen gizli yolların yer alması ve kaleye çıkan yol üzerinde yer alan zarif ve muhteşem taş kapısıyla dikkat çekici bir kale olduğu söylenebilir. Kaleye doğudan merdivenli bir yolla ulaşılmaktadır. Bu yolun hemen başında bulunan oyma taşlardan yapılmış bir kitabe yer almaktadır, söz konusu kitabeden de Eyyübiler’e ait olduğu görülmektedir. Yolun üst bölümünde de kısmi olarak harap olmuş başka bir kapı daha bulunmaktadır. Kalenin kuzeydoğu ucunda dev bir kule gibi görünen Küçük Saray yer almaktadır. Kalenin kuzey doğu ucunda yer alan saray, aşağıdan itibaren yontulmuş kaya kütlesi üzerinde inşa edilmiştir. Eyyubilerin Hasankeyf’teki ilk eserlerinden birisidir. Kuzeye bakan cephedeki pencerenin üstünde iki aslan kabartması, bu kabartmaların ortasında kufi levhalar yer almaktadır. Sarayın kuzey ve batı cephelerinde alçı süslemelerin izlerine rastlamaktadır. Ayrıca kalede Ulu

Cami ve Büyük Saray yer almaktadır. Kalenin dikkate değer özelliklerinden biri de, hem Artuklular hem de Eyyübiler döneminde buraya suyun ulaştırılmış olmasıdır. Asırlarca kale bu su ile hayat bulmuş ve suyun kesildiği olağanüstü zamanlarda kalenin kuzeyinde yer alan merdivenli yollarla nehirden su çıkarılmıştır (Haspolat, 2005).

Büyük Saray, büyük ölçüde yıkılmış bir görüntü halindedir. Bu yapının en belirgin özelliği, binadan bağımsız, giriş kapısının karşı tarafında yer alan dikdörtgen bir kulenin varlığıdır. Kesme taşlardan örülmüş olan bu kulede, taşlar madeni kromplarla birbirine geçirilmiştir. Bu alanın, gözetleme kulesi olarak kullanıldığı ya da yıldırımlik görevi gördüğü düşünülmektedir (Haspolat, 2005).

Malabadi Köprüsü

Tarih boyunca Artuklu Devleti, Eyyubiler, Anadolu Selçuklu Devleti, İlhanlılar, Akkoyunlular, Karakoyunlular, Safeviler, Osmanlı İmparatorluğu ve günümüzde de Türkiye Cumhuriyeti'ne yaklaşık dokuz asırdır hizmet vermiş, ipek yolunun güzergâhında görevini devam ettirmiş olan Malabadi Köprüsü, dünyadaki taş kemer köprüler içerisindeki kemer açıklığı en geniş olan köprüdür. Diyarbakır'ın Silvan ilçesi sınırları içinde ve Batman çayı üzerinde kalan köprü, yapıldığı tarihteki ve tarihsel süreçteki işlevlerini yitirmiştir (Yavuz, 2015).

Evliya çelebi seyahatnamesinde Abbasi hanedanından zengin bir tüccarın, hayrat için bu köprüyü yaptırdığını ifade etmektedir. Fakat aynı zaman da, Artuk Oğulları Beyliği zamanına ait olduğu ve Artuk'un torunlarından İlgazi oğlu Timurtaş tarafından 1147 yılında yaptırıldığı da söylenmektedir. Köprü'nün tek kemeri bulunmaktadır ve içine girilebildiği iki yol mevcuttur. İçinde odalar bulunmaktadır ve bu odaların kullanım amacı insanların dinlenmesi, yatması ve dışarıda oluşan tehlikelerden korunmasıdır (www.batman.bel.tr). Bu odalar, yüksek tavanlıdır ve tuğla örtülüdür, pencereleri oldukça geniş ve büyüktür. Her biri farklı uzunluklarda kırık hatlar halinde üç bölümden oluşan köprü'nün orta bölümü kayalıklar üzerinde oturtulmuş bir kütle halindedir (Cihan, 2017). Köprü'nün boyu 150 metre, eni 7 metre ve yüksekliği de su

seviyesinden kilit taşına kadar 19 metre olmak üzere üç bölümden oluşmuştur Köprü üzerinde renkli taşlar kullanılmıştır (www.dika.org.tr).

Memikan Köprüsü

Yapılış tarihi hakkında kesin bir bilgi olmamakla beraber, yörede bulunan Hasankeyf, Malabadi ve Cizre'deki taş köprülerle kıyaslandığında, bu köprü yapılışında kullanılan taşlı malzemeler sebebiyle, köprünün bölgedeki diğer köprülerle büyük bir benzerlik gösterdiği görülmektedir (www.batman.bel.tr).

Batman ili Beşiri ilçesine bağlı Yazıhan (Mezrik) Köyü'nün Gedikli Mezrası sınırları içerisinde yer alan Memikan Köprüsü, Garzan Çayı üzerine doğu-batı doğrultuda inşa edilmiştir. Memikan Köprüsü Garzan Ovası ile batısında bulunan dağlık bölgeyi birbirine bağlamak amacıyla inşa edilmiştir. Köprünün, korunan bölümlerinden anlaşıldığı kadarıyla yuvarlak kemerli ve beş gözlü olduğu düşünülmektedir. Köprüye ait günümüze beş adet ayak ulaşmıştır. Köprünün kuzeydoğu ucundaki ayağı ile suyun karşısındaki ayağı arasındaki mesafenin fazlalığı ve olası kemer yüksekliği de göz önünde bulundurularak su yatağı içerisinde günümüzde tamamen ortadan kalkmış bir ayak daha olabileceği düşünülmektedir. Ayakların tempan bölümü üstünde, iç kısımda bulunan beşik tonoz örtülü çifte mekânların, ayaklara binen yükü hafifletmek amacıyla yapıldığı düşünülmektedir. Gerek kemer başlangıçlarından yola çıkılarak kemerlerin yüksekliklerinin bu mekânların önünü kesmesi, gerekse de herhangi bir geçiş unsurunun bulunmaması, buraların yaşam alanı olarak kullanılmadığı yönünde değerlendirilmektedir. Köprü ayaklarının güney cephelerinde üçgen formlu selyaranlar, kuzey cephelerinde ise destek amacıyla çokgen tempan duvarları bulunmaktadır. Memikan Köprüsü'nün orijinal kalıntılarına bakıldığında yapım malzemesi olarak kesme blok taşlar, moloz taşlar ve cas harcı kullanıldığı görülmektedir. Memikan köprüsü yakın bir zamanda restorasyon görmüştür (Kozbe, 2017).

On Kemerli DDY Köprüsü

İkinci Dünya Savaşının bütün şiddetiyle devam ettiği 1939-1944 yılları arasında yapılan On Kemerli Köprü, 1944 yılında kullanıma açılmıştır. Devlet Demir Yollarını da bu tarihte Batman'a ulaştıran bu köprü, döneminin özel bir mimari eseridir. Batman kent merkezine 7 Km. mesafede bulunan ve Batman Çayı üzerinde yapılan, on kemerli olan köprü, tren geçişini sağlamaktadır. Ayrıca, insan ve hayvanların da geçişini sağlayabilecek şekilde inşa edilmiştir. Bu köprünün diğer bir özelliği de, olmasıdır (www.kulturportali.gov.tr).

Hızır Bey Camii Batman

XII. yy. Arap müellifi olan Usame İbn Munkız'ın kayıtlarından Hasankeyf'te el-Hızır (veya el-Hadra) adıyla anılan bir caminin bulunduğu söylenmektedir. Usame, 570/1175 yılında Hasankeyf'te karşılaştığı bir olayı anlatırken, bu yapılardan şu şekilde bahsetmektedir: “el-Hızır (elHadra) Camisi'nde, Muhammed es-Semma' adında bir adam kalıyordu. Caminin yanında onun bir zaviyesi vardı. Namaz vakti çıkar, cemaatle namaz kılar, sonra tekrar zaviyesine dönerdi. O evliyalardan bir zattı”. Hasankeyf'in kaynaklarda ismine rastladığımız en eski camisi olması açısından önemlidir (Yurttaş, 1991). Caminin kitabesi günümüze kadar ulaşabilmiştir Caminin giriş kapısı üzerindeki bu kitabeğe göre, 1705 yılında Garzan Aşiretinden Murtaza bey oğlu İbrahim bey tarafından caminin inşa edildiği ifade edilmektedir. Cami minaresi beş kenar bir kaide üzerine ve çift yollu yapılmıştır (www.batman.bel.tr). Batman'ın Kozluk ilçe merkezinde bulunan Hızır Bey Camii, ilçenin en büyük camisidir. Bir başka kaynağa göre ise, Miladi 1512 yılında Sason ve Hezo (Kozluk) Beyi Ebubekir Roşkinin oğlu Hızır Bey tarafından yaptırıldığı ifade edilmektedir (Cihan, 2017).

Mor Kiryakus Manastırı

Beşiri İlçesi, Ayrancı Köyü'nde bulunan Markiryakos Manastırı, ilk çağ Süryanilerinin önemli dini merkezlerinden ve bölgenin ilk manastırlarından biri olma özelliğini taşımaktadır. İnşasından sonra da diğer manastırların açılmasına öncülük etmesi bakımından önemlidir. Manastırın 4.yüzyılda (M.S 457) yapılmış olduğu tahmin edilmektedir. Dehlizlerle yeraltına uzanan bir yeraltı katı bulunmaktadır ve bu katla birlikte 3 katlı bir yapı görünümündedir. Dıştan dikdörtgen planlı, içerden geniş iki kare planlı avlu kapalıdır ve bu avlunun çevresinde kemerli payandaların arka bölümünde odalar yer almaktadır. Hem manastırın girişindeki ana kapı üzerinde hem de iç avluyu iki kısma bölen kemerli kapının üzerinde Süryanice dili ile yazılmış iki adet taş kitabe yer almaktadır. Diğer taraftan bu kitabeler ilahi metin niteliğine sahiptir. Bu manastır aynı zamanda Mardin'deki Deyr-ul Zafaran Manastırı ile irtibat sağlayan ve papaz yetiştirmek için eğitim veren bir külliye görevi üstlenmiş bulunmakta idi (www.dika.org.tr). Bu külliye de eğitimi tamamlayan ve papaz unvanını alan papazların, Turabidin bölgesindeki diğer kiliselere eğitmen olarak atandıkları bilinmektedir.

1940 yıllarda bölgede hiçbir Hristiyan kalmayınca ve son cemaat de manastırı terk edince manastırda bulunan pek çok eser Mor Gabriel Manastırında koruma altına alınmıştır. Bu eserler arasında bir asa üzerine oturtulmuş bir meleğin yüzünü simgeleyen çevresi çingirak biçimindeki yuvarlak bir yelpaze, manastır çanı, çok sayıda el yazması kitap ve İnciller bulunmaktadır (www.batman.bel.tr).

Mor Aho Manastırı

İlk çağ Süryanilerinin Hasankeyf'teki egemen oldukları dönemlerde yapıldığı düşünülen Mor Aho Manastırı, Batman ili Hasankeyf ilçesine bağlı Üç Yol köyünün 2 km. kuzeyindeki Banı Mahar kırsalında inşa edilmiştir. Halk arasındaki adı Mahar Kilisesi anlamını ifade eden Deyr Mahar olarak bilinmektedir.

Dicle nehrine yaklaşık 150 metre yükseklikte bulunan ve Dicle'ye hâkim bir düzlükte inşa edilmiş bulunan Mor Aho Manastırının yapım tarihi hakkında kesin bir bilgi bulunmamaktadır (Cihan, 2017). 600 metrekarelik bir alan üzerinde dikdörtgen planlı bir biçimde inşa edilen manastırın boyutları yaklaşık olarak 20x30 metredir. Çevresinde tarım arazileri haricinde hiçbir mimari yapı bulunmamaktadır. Mor Aho Manastırı inşasında malzeme olarak kesme taş, moloz taş ve sönmüş kireç kullanılmıştır. Ayrıca manastırın bahçe kısmında su kuyusu bulunmaktadır. Manastır Kültür Bakanlığı aracılığıyla tescilli olarak koruma altına alınmıştır (www.batman.bel.tr).

Bozikan Kalesi

Sason ilçesinin 25 km. kuzeyinde yer alan Kaleyolu (Bozikan) köyünde inşa edilmiştir. Bizans dönemine ait olan bu kale 4. yüzyıl yapılarından. Doğudan batıya ulaşım ve ticareti sağlayan ipek yolunun bulunduğu bölgedeki denetimini üstlenen bir görevi olduğu düşünülmektedir (Cihan, 2017).

Hallan Çemi Höyüğü

Hallan Çemi Höyüğü, ilk olarak 1990 yılında dikkat çekmiştir. Höyükte araştırma yürüten Michael Rosenberg ve H. Togul yapılan yüzey çalışmaları sırasında bezemeli taş kap buluntuları ele geçirmiştir. Bu gelişmenin ardından, Diyarbakır Müzesi tarafından bu höyükte arkeoloji çalışmaları başlatılmıştır. Yapılan kazı çalışmalarının sonuçlarına göre, höyüğün olduğu bölge üç yapı evresinde geçmiştir

Batman'ın Kozluk ilçesi Kaletepe köyü sınırları içinde bulunan ve Batman çayının kıyısında yer alan Hallan Çemi Höyüğü, neolitik dönemden kalmadır ve 10.000 yıllık bir geçmişe dayandırılmaktadır. İnsanoğlunun yerleşik düzen ve yaşama geçtiği ilk yerlerden biri olarak görülmektedir. Yapılan arkeolojik kazılar, insanların ilk kez burada tarımla uğraşmaya başladığını ve yabani tohum ekerek mercimek ve bezelye yetiştirdiklerini göstermiştir (www.batman.bel.tr).

Yol Geçen Hanı

Yol Geçen Hanı, Batman iline bağlı tarihi Hasankeyf ilçesi sınırları içinde bulunmaktadır. Geçmiş zamanlardan beri halk arasında Yol Geçen Hanı şeklinde anılan ve oldukça geniş kapasiteli (yaklaşık olarak 1000 kişi) olan bu doğal mağara, yekpare taştan yapılmıştır. Hasankeyf kalesinin alt bölümünde yer almakta ve açık tarafı Dicle Nehri yönüne bakmaktadır. Yol Geçen Han'ının iç kısmında su depolamak üzere bir mahzen ve kaleye çıkmayı sağlayacak bir de gizli yol bulunmaktadır.

Her dönemde han olarak bilinen ve insanların istirahat etmesi için kullanılan bu doğal mağaraya giren ve çıkanın çok ve belirsiz olmasından dolayı Yol Geçen Hanı

ismi verildiği düşünülmektedir. Mağara, günümüzde yerli ve yabancı çok sayıda turist tarafından yoğun olarak ziyaret edilmektedir (www.batman.bel.tr).

El Rızk Camii

Dicle Nehri üzerindeki On Kemerli DDY Köprüsü'nün yanında bulunan El Rızk Camii, çok eski dönemlerden bu günlere ulaşabilmiş yapılardan bir tanesidir (www.batman.bel.tr).

Dicle Nehri'nin doğusunda, köprü ayağına yakın bir mevkide yer alır. Portal girişindeki kitabeden eserin, 1409 yılında Eyyubi hükümdarı Sultan Süleyman tarafından yaptırıldığı anlaşılmaktadır. Bugün camiden sadece minaresi sağlam kalmıştır. Kısmen yıkılmış portal giriş kapısında yer alan kitabenin altında, bitkisel süsler arasında Allah'ın doksan dokuz ismi yazılmıştır. Caminin önemli özelliklerinden biri de cami minaresinin çift yollu olmasıdır (Haspolat, 2005). Günümüzde caminin minaresi ayakta olup pek çok yeri yıkılmış durumdadır.

Zeynel Bey Kümbeti

1460-1486 yıllarından günümüze ulaşan Zeynel Bey Kümbetinin, Anadolu'daki anıt mezarların ilk örneğini teşkil ettiği konusunda fikir birliği bulunmaktadır.

Akkoyunlu hükümdarı Uzun Hasan'ın, Osmanlı Devleti ile yaptıkları Otlukbeli Savaşı (877/1473)'nda vefat eden oğlu Zeynel Bey için yaptırmış olduğu bu türbe, Dicle Nehri'nin kuzey sahilinde, tarihî Hasankeyf Köprüsü'nün batısında yer almaktadır. Bu

yapının üzerindeki kitabede, onun Zeynel Bey adına yapıldığı belirtilmişse de, hangi tarihte yapıldığı yazılmamıştır (Yurttaş, 1991).

Yapı, silindirik gövdeli türbe, sırlı tuğla süslemeleri ve soğan kubbesi ile dikkatleri çekmektedir. Anadolu’da bir başka benzeri olmayan bu eserin benzerleri İran ve Azerbaycan’da bulunmaktadır. Türbe genel hatlarıyla harap bir halde olup, mezar odasının örtüsü yıkılmış, kaplama çini levhalar dökülmüş, sanduka ve mezardan hiçbir iz kalmamıştır. Anadolu’da bir başka örneğinin olmayışı dışında, Hasankeyf’te Akkoyunlu hâkimiyetini gösteren tek eser olması onu çok önemli kılmaktadır (Mıynat, 2008).

Tavanı kubbe biçiminde ve konik biçimli bir külahla örtüktür. Gövde kısmını dışarıdan çevreleyen alt alta üç sıra biçiminde yerleştirilmiş çinilerle yazılmış “ Allah-Muhammed-Ali” yazıları, kümbetin mimari yapısına ayrı bir estetik değer katmıştır. Yapının mimarı, Abdurrahman oğlu Pir Hasan adındaki kişi olarak anılmaktadır (www.batman.bel.tr). Hasankeyf’te 2004-2005 yıllarında yapılan kazılarda ortaya çıkarılan türbenin de içinde bulunduğu Zeynel Bey Külliyesi, Artuklu, Akkoyunlu ve Osmanlı devirlerine ait 3 medrese, 1 imaret, 1 türbe, 1 han ve Dicle kenarına yapılmış bir hamamdan oluşmaktadır (www.fsm.edu.tr).

Zeynel Bey Türbesi’nin gövde ve bezemesi kadar, şimdiye dek eksik çizilen çif cidarlı kubbesi ile soğan kubbenin dökülen dış kaplaması da bir hayli ilgi çekicidir. Aradaki boşluktan sonra dış örtüyü oluşturan soğan biçimli taşkın kubbe, Semerkant ve çevresindeki kubbeleri hatırlatmaktadır. Kuruluşu ve bezemesiyle Azerbaycan ve Türkistan yöresi türbe ve kümbetlerinin etkisinde görülen Zeynel Bey Türbesi’nde Timurlu sanatının özellikle süslemedeki etkilerini de belirtmek gerekir (Yurttaş, 1991).

Dicle Nehri üzerinde inşa edilmekte olan Ilısu Barajı’nın tamamlanması ile sular altında kalacak Hasankeyf birçok kültürel miras yapıya ev sahipliği yapmaktadır. Bu kapsamda belirlenen yapıların risk altındaki bölgeden taşınması yönünde daha önce karar alınmıştı. Zeynel Bey Türbesi, Yeni Hasankeyf yerleşimine taşınan ilk yapı olmuştur (www.fsm.edu.tr).

İmam Abdullah Zaviyesi

İmam Abdullah Zaviyesi Hasankeyf1 antik kenti sınırları içerisinde, Dicle Nehri'nin kuzey kenarında; aynı zamanda bugün ki modern köprünün kuzeyindeki kayalık bir yamaca inşa edilmiştir. Zaviyenin ilk inşasının Hasankeyf Eyyubi Meliki el-Melikü'l Muvahhid Takıyyeddin Abdullah tarafından yaptırıldığı belirtilmektedir. Zaviye üzerinde ise Akkoyunlu Sultanı Halil tarafından 878/1474 yılında onarıldığını gösteren, bir kitabe bulunmaktadır (Yurttaş, 1991).

İmam Abdullah Zaviyesi türbe, minare, mezarlık ve bahçe içerisinde büyük bir bölümü yıkılmış olan mekânlardan oluşmaktadır ve mevcut haliyle zaviyeyi oluşturan yapılarda yapısal sorunlar ileri düzeydedir. Zaviyede türbe bölümünün günümüzde oldukça fazla sayıda ziyaretçisi bulunmaktadır. Zaviyenin sağlamlaştırılması için hazırlanan projeler doğrultusunda çalışmalar başlamıştır (Akgönül ve Eliüşük, 2016).

Dikdörtgen bir avlunun içinde, kare planlı olarak yapılmış olan İmam Abdullah türbesinin sağ köşesinde tekrar kare planlı olarak yapılmış bir kule ve türbenin güneyinde uzun dikdörtgen biçiminde yapılmış bir mescit bulunmaktadır. Türbe ile kule arasındaki beşik tonozlu girişin kapı kanatlarının ahşap oymacılığında ve türbenin kubbesinde yer alan alem 14.yüzyıl sanatının özelliklerini yansıtmaktadır. İmam Abdullah'ın, M.S. 638 yılında Hasankeyf Kalesini altı yüz yıllık Bizans egemenliğinden kurtarmak için düzenlenen son İslami akınlarda, Halid Bin Velid'in ünlü komutanı İyaz Bin Ganem'in sağ kolu olarak görev yaptığı ve bu tarihteki Hasankeyf kuşatması esnasında şehit düştüğü ifade edilmektedir. Türbe, Eyyübiler döneminden Osmanlıların son zamanına kadar birçok defa onararak günümüze ulaşabilmiştir (www.batman.bel.tr). Devlet Su İşleri (DSİ) Genel Müdürlüğünce, Ilısu Barajı göl alanında kalan İmam Abdullah Zaviyesi'nin türbe bölümü de Hasankeyf Yeni Kültürel Park Alanı'ndaki yeni yerine taşınmıştır.

Seyyid Bilal Türbesi

Batman İli Gercüş ilçesine bağlı Vergili (Becirman) köyünde bulunan Seyyid Bilal Türbesi, inanç turizmi bakımından Güneydoğu Anadolu Bölgesi'nin en hareketli bölgesidir. Vergili(Becirman) köyü genel olarak seyyidler köyü olarak bilinmektedir. Yaşamının bir bölümünü Irak'ın Kerbela bölgesinde geçirmiş, 1154 yılında Bağdat'tan Hasankeyf sancağı olan Vergili (Becirman) köyüne göç ederek yaşamının geri kalan kısmını bu köyde geçirmiş ve burada vefat etmiştir (www.batman.bel.tr).

Güneydoğu Anadolu'daki seyyidlerin önemli bir kısmını oluşturan Becirman seyyidlerinin atası olan Seyyid Bilal'in Bağdat'tan göç etmiş olduğu belirtilmektedir (Adak, 2004: 384). Seyyid Bilâl'in 1154 yılında Bağdat'tan Becirman köyüne göç ettiği ifade edilmektedir. Seyyid Bilal'in doğum ve ölüm tarihleri de sırasıyla 1132 ve 1212 olarak gösterilmektedir.

Kozluk Kalesi

Kale, Kozluk'un ortasındaki doğal kayalığın üzerinde kurulmuştur. Kalenin kesin olarak hangi tarihte yapıldığı hakkında bir bilgi ve belge yoktur. Sadece Evliya Çelebi'nin Seyahatnamesinde kale hakkında bilgiler mevcuttur. Kalenin Asurlular döneminde inşa edildiği ve ortaçağda Karakoyunlu, Timur, Akkoyunlu ve en son Osmanlı dönemlerinde onarılarak kullanıldığı tahmin edilmektedir. Özellikle Yavuz Sultan Selim'in Çaldıran zaferinden sonra Osmanlı Devletinin yöneticisi Şeref Han'a verilmiştir. Daha sonra kalenin hakimiyeti Hıdır Bey'e geçmiş ve Kozluk Kalesi uzun süre idari merkez olarak kullanılmıştır (Boran, 2005).

Hasankeyf, Siirt ve Maiferkeyn (Silvan) üçgeninde bulunan Erzen bölgesinin önemli kalelerinden biri olan bu kale, M.S. 416 yılında Pers Hanedanı için dini bir merkez olması düşünülerek kayalık bir tepe üzerine inşa edilmiştir. Ancak zamanla ortaçağda ipek yolunun önemli bir üssü konumuna gelmiştir. Oldukça harap durumda olan kale, Kozluk ilçe merkezinin kale mahallesinde bulunmaktadır. Kozluk Kalesi'nin bir diğer adı Hezo Kalesi'dir (www.batman.bel.tr).

Kalıntılardan hareketle Hezo Kalesi'nin iç kaleden ibaret olduğu söylenebilir. Kalenin güney batısında silindirik bir burç ve burcun batısında sur duvarları uzanmaktadır. Bu burç ve sur duvarlarında düzgün kesme taş malzeme kullanılmıştır. Yapının güney surları da günümüzde kısmen ayaktaadır. Güneydoğu köşede silindirik bir burç mevcuttur. Bu burç ve güney surları kırma taş malzemeden inşa edilmiştir. Yapının doğu tarafında ana kayanın yontulmasıyla inşa edilen bir sarnıç bulunmaktadır. Kalenin doğu tarafında 5 adet kaya mezar yer almaktadır. Mezar odaları ana kayanın yontulmasıyla inşa edilmiş ve genelde iki bölümden oluşmaktadır. Bölgede Urartulardan günümüze kadar bu gelenek sevilerek uygulanmıştır (Boran, 2005).

Rabat Kalesi

Geçmişte büyük öneme sahip bulunan Rabat Kalesinin turizm ürünü olarak kullanılmasına ilişkin Batman'da çalışmalar yürütülmektedir. Erzen bölgesinin paylaşımı nedeniyle 4.yüzyıl başlarında ortaya çıkan Perslerl ve Bizanslılar arasındaki savaşlar sırasında, savunmaya yönelik olarak yaptırılmıştır. Bizanslıların Sason, Kozluk ve Bitlis arasında benzer olarak çok sayıda savunma amaçlı kaleler kurduğu bilinmektedir. Yanıkkaya (Rabat) köyündeki Rabat Kalesi de söz konusu kalelerden biridir ve Kozluk ilçesinin 18 km. kuzeyinde yer almaktadır. Kale, yapıldığı dönemdeki kalelerle karşılaştırıldığında en sağlam ve korunaklı kalelerden olduğu görülmektedir.

Son zamanlarda kalenin turizme tekrar kazandırılması için çalışmalar yapılmaktadır. Şehrin kaleleri arasında Beksi Kalesi, Kandil Kalesi ve Hasankeyf Kalesi de bulunmaktadır (www.batman.bel.tr).

Kandil Kalesi

Batman’da yer alan Kandil Kalesi, inşa edildiği dönemlerde önemli bir konuma sahipti. Tıpkı aynı ilçedeki Beksi Kalesi gibi Bizanslılar tarafından yapılmıştır. Kozluk ilçesinin 6 km. kuzey batısında, Sason’a giden eski yol üzerindeki Bölükkonak (Hergemo) köyünün güneyinde yer alan bir tepe üstüne yapılmış olan bu kale, doğudaki kalelerin güçlendirilmesi amacıyla ve dış güçlerin Erzen bölgesine girişini önlemek için 4. Yüzyılın ilk çeyreğinde Bizanslılar tarafından yapılmıştır (www.batman.bel.tr).

Beksi Kalesi

Batman’ın tarihi zenginliklerinden biri olan Beksi Kalesi günümüze yıkılmış bir biçimde gelmiş olan tarihi kale, Sason ilçesine 7 kilometre bulunan Bekiş Köyü civarındadır. Sason ilçesinin 7 km. kuzey batısında yer alan Meydanok dağının güney yamacında yer almaktadır. Bekiş köyü civarında yer alan ve kısmen yıkık durumda bulunan bu kalenin vadiye hakim bir dağın yamacında, güçlü bir savunma taktiği ön planda tutularak Bizanslılar tarafından inşa yapılmış olması, hiçbir dönemde ele geçirilmediğini göstermektedir. Zira ele geçirilmesi çok zor olan bir coğrafi konuma sahiptir. Bizanslılar tarafından yapılmış olduğu tahmin edilen Beksi Kalesi, vadiye egemen bir dağın yamacında bulunmaktadır. Bu durum hiçbir devirde kalenin bir başka medeniyet tarafından ele geçirilemediğinin bir göstergesidir (www.batman.bel.tr).

Pertükan Kalesi

Sason’un 4 km. güneybatısında yer alan Tekevler (Gündenu) köyünün doğusunda bulunan bu kale, oldukça yıkık durumdadır. Ulaşımı kolay olduğundan dolayı tarihteki

çatışmalarda birçok defa el değıştirdiği düşünölmektedir. Kale duvarlarındaki çok yerde çökme ve açılan büyük gedikler, kalenin savaşlarda odak noktası olduğunu ispatlar niteliktedir (www.batman.bel.tr).

3.1.3 Açık Alan Kültürel Rekreasyon Faaliyetleri

3.1.3.1. Sportif Faaliyetler

3.1.3.1.1. Su Sporları

Batman Hasankeyf ve çevresindeki bölgeler, zengin doğa kaynaklara sahip yüksek dağları, yemyeşil vadileri olan, uzayıp giden nehirleri ile eğlenceli adrenalin dolu doğa sporları için en uygun destinasyonlardandır. Rafting, nehir kanosu, ırmak kayağı, kanyon geçişı gibi doğa sporları bölgede yapılabilecek rekreatif aktiviteler içinde yer almaktadır. Batman Hasankeyf ve etrafındaki bulunan ırmakların geçtiği vadiler boyunca bu aktiviteleri yaparken hem zengin bitki örtülerini hem de geçmişten günümüze kadar varlığını koruyan benzersiz tarihi eserleri izleme şansı bulmak mümkündür (www.turkeyrafting.com).

Ayrıca doğanın bütün güzelliklerini içinde barındıran Sason İlçesinde, sarp kayalıklar arasından hayat bulan renk renk çiçek, bitkiler ve Mart, Nisan aylarında baş döndürücü bir hızla akan Sason çayının varlığı da bu mevsim de potansiyel turiste rafting sporu için elverişli bir ortam sunmaktadır. Ortalama 30 kilometrelik bir parkur olan bu güzergah üzerindeki binlerce yıllık su akışının oluşturmuş olduğu derin kanyonlardan geçerken katılımcılar tam bir macera yaşayabilmektedirler (www.batmankulturturizm.gov.tr).

3.1.3.1.2. Avcılık

Şehirde en çok avlanan hayvanlar tavşan, keklik, bıldırcın, toykuşu, tahtalı güvercin, yabani ördek, kaz, su samuru, sansar, porsuktur. Bunların dışında Raman dağında dağ koyunu, Kozluk-Sason ilçelerinde dağ keçisi görölmektedir. Balık avlama da yapılmaktadır. Aynı zamanda sportif olta balıkçılığı da yapılmaktadır.

3.1.3.1.3. Trekking

Batman il sınırları içinde doğa aktivitesi özelliği taşıyan mağara turizmi, sportif olta balıkçılığı, dağ ve doğa yürüyüşü ile yaban hayatına elverişli yer ve mekânlar

bulunmaktadır. Hasankeyf İlçesi ve kırsalında hem doğal hem de insan eliyle oyulmuş mağaralar, Mereto, Aydınlık ve Raman Dağlarında doğa yürüyüşü ve kış sporları bu aktivitelere örnek verilebilir. Gercüş, Sason ve Hasankeyf İlçeleri kırsalında 700 yıllık çınar, meşe, menengiç ve ceviz ağaçlarının her biri birer kültür varlığı niteliğindedir. Katılımcılar etkinlik boyunca güzergahtaki tabiat güzelliklerine şahit olacaklardır (www.batmankulturturizm.gov.tr).

Hem bireysel olarak hem de gruplar oluşturularak arkadaşlık ilişkileri çerçevesinde trekking aktiviteleri yapılabilmektedir.

3.1.3.1.4. Koşu

Batman’da 2017 yılında başlayan Uluslararası Batman Yarı Maratonu ve Halk Koşusu bölgede düzenlenen önemli etkinlikler arasındadır. Batman Valiliği ve Batman Belediyesi’nin destekleriyle organize edilmektedir.

Yarışmalarda genel sıralamada ilk 10’ a giren Türk atletlere para ödülü dağıtılmaktadır. Ayrıca her yaş kategorisinde de ilk üçteki isimler ikramiye almaktadır. Aynı zamanda Batman Yarı Maratonu 2019 Türkiye Kulüplerarası Yarı Maraton Ligi’nin de final yarışmasına sahne olmaktadır. Batmanda yapılan diğer bir sportif faaliyette yine yarı maraton mücadelesi ile aynı gün yapılmakta olan 3 kilometrelik bir Halk Koşusu’dur (www.batman.bel.tr).

IV. BATMAN İLİNİN AÇIK ALAN KÜLTÜREL REKREASYON FAALİYET VE ALANLARININ TURİSTİK ÜRÜN ÖZELLİKLERİ AÇISINDAN SWOT ANALİZİ YÖNTEMİ İLE DEĞERLENDİRİLMESİ

4.1. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacını, Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının turizm potansiyeli açısından değerlendirilmesi oluşturmaktadır. Turizm potansiyelini değerlemek üzere turistik ürünü oluşturan faktörler dikkate alınmıştır. Söz konusu turizm potansiyelini belirlemek ve mevcut durumu ortaya koymak üzere swot analizi yöntemi kullanılarak bir değerlendirme yapılmaktadır.

4.2. Araştırmanın Önemi

Turizmin gelişmesi için yatırımların daha etkin bir biçimde gerçekleştirilmesi gerekmektedir. Dolayısıyla, turizm yatırımlarının etkinliğini artırmak için, turizm yatırımlarının güçlü ve zayıf yönleri ile fırsatlar ve tehditlerin bilinmesi, stratejik açıdan büyük önem taşımaktadır (Karadeniz, Kandır ve Önal, 2007).

Bölgenin, mevcut doğal coğrafya kaynaklı turizm zenginliklerini ortaya çıkarmak için SWOT (Strengths, Weaknesses, Opportunities, Threats / Güçlü yönler, Zayıf yönler, Fırsatlar, Tehditler) analizi uygulanmıştır. Böylece, bölgedeki doğal coğrafya kaynaklı turizm çekiciliklerinin, bölgenin sosyo-ekonomik yapısına katkı sağlayacak bir yapıya kavuşturmak için ne tür planlamalara ihtiyaç duyulduğunun ortaya çıkarılması hedeflenmiştir (Özgen, 2010).

Çalışma sonuçları Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon ve faaliyet alanlarının turizm potansiyeli açısından mevcut durumunun ortaya konulması ve sürdürülebilir turizm anlayışı içerisinde geliştirilmesine yönelik yöneticilere, karar alıcılara ve sektör temsilcilerine katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Özellikle Batman ilinin turizme yönelik geliştirilmesinde verilecek olan stratejik kararların alınmasında, mevcut durumu görmek ve gelecekte ortaya çıkabilecek fırsat ve tehditlerin de farkında olarak mevcut durum ve sahip olunan özellikleri (güçlü/zayıf yönler) dikkate alarak yol haritası çizmek daha doğru ve faydalı bir yaklaşım olabilir.

4.3. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Araştırma alanı, destinasyon olarak Batman ilini kapsamaktadır. Dolayısıyla bu tez çalışmasında Batman ili ve ilçeleri dikkate alınarak değerlendirmeler yapılmıştır. Değerlendirme konusu olan rekreasyon faaliyet ve alanları ise, literatürdeki sınıflandırmalara dayalı olarak iki yönden sınırlandırılmıştır. Başka bir ifade ile, bu tez çalışmasında rekreasyon faaliyet ve alanlarının tüm türleri ile ilgilenilmemektedir. Rekreasyon sınıflamalarından fonksiyon ve mekânsal sınıflandırmalarına dayandırılarak, yalnızca açık alan ve kültürel nitelikli rekreasyon faaliyetleri tez çalışmasının konusunu oluşturmaktadır.

4.4. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada konu ile ilgili literatür taranarak ve araştırmacının kendi gözlem sonuçları kullanılarak SWOT analizi yapılmıştır. Tez çalışması kapsamında yapılan araştırmada Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarını turistik

ürün özellikleri açısından değerlendirmek üzere Swot Analizi yöntemi kullanılmıştır. Bunun sonucunda destinasyona ilişkin ortaya çıkan güçlü zayıf yönler ile fırsatlar ve tehditler belirlenmiştir. Bu noktada, swot analizi yöntemine yönelik detaylı bilgi vermek yararlı olacaktır.

Ölçek Ekonomisi döneminin bitip arz-talep dengesinin müşteri lehine değişmeye başladığı 1960'lı yılların ikinci yarısından itibaren farklı piyasalara açılmak için çabalayan, açıldıkça daha da sert rekabet ortamlarına girmeye başlayan firmalar, ürün yaşam döngülerinin kısalmaya başlaması ve ölçeklerin büyümesinin kaynakları da azaltılmasıyla artık verimliliğin önemini anlamaya başlamışlardır. Bu durumu fark etmek firmaları kendi durumlarını analiz ederek daha verimli olmanın yöntemlerini araştırmaya yönlendirmiştir. Bu dönemden itibaren özellikle akademik camiada pek çok strateji geliştirilmiş, bir bölümü geçen süre içerisinde güncelliğini ya da geçerliliğini kaybederek unutulmuş, bir bölümü ise bu güne kadar gelmiş ve hala da kullanılmaya devam etmektedir. Günümüzde hala pek çok kurum ve kuruluşta kullanılmakta olan analiz yöntemlerinden biri de SWOT analizidir. SWOT Analizi ilk olarak Prof. Heinz Weihrich, San Francisco Üniversitesinde yönetim profesörü olduğu dönemde “Long Range Planning”deki makalesinde belirtmiştir. Stratejik planlamanın kavramının yerini alan stratejik pazarlama kavramının ortaya çıkmadığı yıllarda makale ilgi görmüş ve sonra da stratejik planlama ile ilgili yayınlarda da yer bulmuştur. Bu günde bu aracın hala güncelliğini koruduğunu görmek mümkündür. (Cebecioğlu, 2006).

SWOT Analizi için literatürde yapılmış pek çok tanım vardır:

SWOT analizi, işletme başarısı üzerinde önemli bir yere sahip faktörlerin tespit edilerek, stratejik kararlara temel oluşturacak şekilde yorumlanması sürecidir. Bu süreçte işletme ve çevresi ile ilgili temel faktörler belirlenerek rekabet üstünlüğü için izlenebilecek stratejik alternatifler ortaya konulmaktadır (Dinçer, 2004). Stratejik planlama ve yönetimin en önemli konularından birisi olan SWOT analizi ile makro ya da mikro düzeyde bir kurumun veya bir organizasyonun ya da bir yörenin bir veya bir kaç konuya yönelik iç kaynaklarına dair “Üstünlükleri” (Strengths) ve “Zayıflıkları” (Weaknesses) ile karşılaştığı veya karşılaşılabileceği, dış çevre kaynaklı “Fırsatları” (Opportunities) ve “Tehditleri” (Threats) incelenerek mevcut durum ve yapılması gerekenler konusunda bilgilendirme amaçlanmaktadır (Dinçer ve Dinçer, 2006).

SWOT, aşağıda belirtilen İngilizce kelimelerin baş harflerinden oluşturulmuş bir kısaltmadır (Cebecioğlu, 2006):

S: Strength (Organizasyonun güçlü/üstün olan yönlerinin tespit edilmesi)

W : Weaknesses (Organizasyonun güçsüz/zayıf olan yönlerinin tespit edilmesi)

O : Opportunities (Organizasyonun sahip olduğu fırsatları ifade etme)

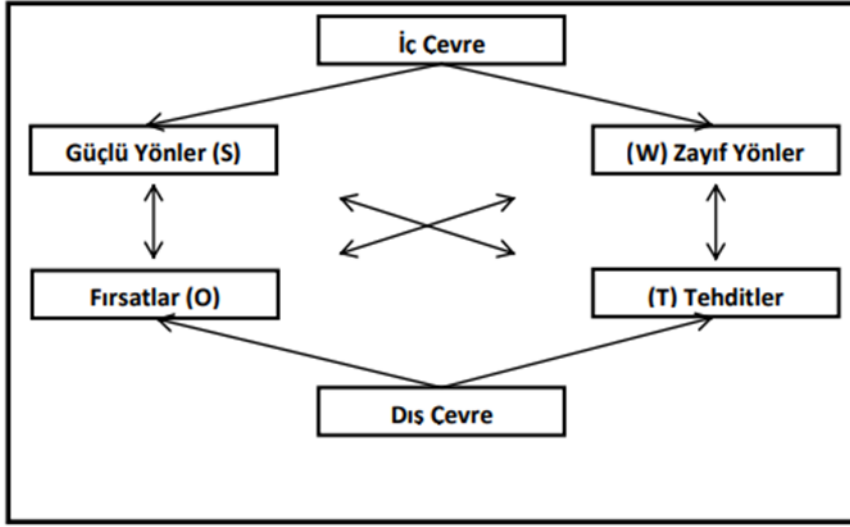
T: Threats (Organizasyonun karşı karşıya bulunduğu tehdit ve tehlikeleri ifade etme)

İç çevre faktörleri güçlü ve zayıf faktörlerden; dış çevre faktörleri ise fırsat ve tehditlerden oluşmaktadır. Güçlü ve zayıf yönler iç çevre faktörlerini; fırsat ve tehditler ise dış çevre faktörlerini oluşturmaktadır (Akoğlu Kozak, 2009). Bununla birlikte, literatürde Swot Analizinin Türkçe karşılığı olarak FÜTZ (Fırsatlar, Üstünlükler, Tehditler, Zayıflıklar) Analizi ya da GZFT (Güçlü Yönler, Zayıf Yönler, Fırsatlar, Tehditler) Analizi ifadelerinin kullanıldığına rastlanmaktadır (Ülgen ve Mirze, 2013).

Stratejik yönetimin en önemli konularından birisi SWOT Analizinin yapılmasıdır. SWOT Analizi, organizasyonun iç ve dış çevresinin değerlendirilmesine imkân sağlayan bir analiz tekniğidir. SWOT Analizi, örgütsel ve çevresel faktörlerin pozitif ve negatif yönleriyle incelenmesini içermektedir. Durum analizi amacıyla yapılan SWOT(GZFT) tekniğinde amaç, gerek iç çevrenin gerekse dış çevrenin etkenlerini göz önünde bulundurarak; fırsatlardan ve güçlü özelliklerden en üst düzeyde yararlanılacağı; zayıf yönlerin ve tehditlerin etkisinin en az olacağı stratejiler belirlemek ve geliştirmektir. (Akoğlu Kozak, 2009)

Organizasyonlarda SWOT Analizi yapılmasının başlıca iki faydası bulunmaktadır. İlk olarak, SWOT Analizi yapılarak organizasyonun mevcut durumu tespit edilir. Bu anlamda güçlü ve zayıf yönler ile organizasyonun karşı karşıya bulunduğu fırsatlar ve tehdit unsurları ortaya çıkarılmaya çalışılır. Bu çerçevede SWOT bir “Mevcut Durum Analizi”dir. Aynı zamanda, organizasyonun gelecekteki durumunun ne olacağını tespit etmeye yarayan bir analiz tekniği olan SWOT bir “Gelecek Durum Analizi”dir. (Aktan, 1999). Bu açıklamalar çerçevesinde SWOT Analizini yakını ve uzağı görmemizi sağlayan bir gözlük olarak algılayabiliriz [Şekil 4.1.].

Şekil 4.1. SWOT analizinde temel faktörler

Kaynak : Şekil (Cebecioğlu, 2006)

Bir planlama tekniği olarak SWOT analizi turistik destinasyonlar için hazırlanan kısa veya uzun vadeli planların hazırlanmasında da yoğun olarak kullanılabilir. SWOT tekniği farklı amaçlarla turizm alanında da kullanılabilir. Kullanıldığı alanları aşağıdaki faktörlerle ele alabilmek mümkündür:

- ✓ Bir destinasyona ait güçlü ve zayıf yönler ile destinasyona yönelik fırsatlar ve tehditlerin belirlendiği çalışmalar .
- ✓ Bir bölgedeki spesifik bir turizm çeşidine ilişkin güçlü ve zayıf yönleri ile o turizm çeşidine ilişkin fırsat ve tehditlerin ortaya koyulmaya çalışıldığı çalışmalar .
- ✓ Bir bölgeye ilişkin turizm planlaması (stratejik plan, master plan vb.) çalışmaları sırasında mevcut durumu ortaya koymak amacıyla gerçekleştirilen çalışmalar (Çoban, Dilek, & Harman, 2017)

Swot analizi, turistik bir destinasyonun sahip olduğu potansiyelin değerlendirilmesi açısından, literatürde başvurulan yöntemler arasında yer almaktadır. İlgili literatür incelendiğinde, destinasyonları SWOT analizine başvurarak incelemeyi amaçlayan birçok araştırma olduğu dikkat çekmektedir (Acar, Avcı ve Erat, 2017). SWOT analizinin iş kaynakları ve çevreyle ilgili eleştirel bir bakış açısı ve iyi şekilde oluşturulmuş bir yöntem olduğu belirtilmektedir (Çoban, 2018).

Swot analizi tekniği, bir işletmenin veya bölgenin gelişimini, büyümesini etkileyen konulara odaklanır. Bu nedenle, strateji ve başarıyı etkileyen muhtemel faktörleri belirlemede, önemli bir araç haline gelme potansiyeline sahiptir. Stratejik çerçevede swot analizi, gelecekteki uygulanacak eylemlerin güçlü yönlerinin fırsatlarla eşleştirilmesi, tehditlerden uzak durulması ve zayıflıkların üstesinden gelinmeye çalışılmasına yardımcı olur (Stacey, 2011). Swot analizi; stratejik bir plan geliştirilmesi, sorun tanımlama ve çözüm oluşturulması aşamalarında kullanılabilir (nder ve Polat, 2004). Fırsatlar; dış çevrenin analizi sonucunda işletme için olumlu sonuçlar doğurabilecek unsurlardır. Tehditler; fırsatların aksine, işletmenin varlığını sürdürmesine engel olabilecek arzu edilmeyen oluşumlardır. stnlkler, işletmenin rakiplerine karşı avantajlar sağlayabildiği varlık ve yetenekleri kapsar. Zayıflıklar ise işletmenin rakiplerine karşı güçsüz ve düşük olduğu durumları belirtmektedir (lgen ve Mirze, 2013). Swot analizi yapılmasının başlıca iki yararı bulunmaktadır. İlk olarak bu analiz sayesinde mevcut durum tespit edilir. İkinci yararı ise gelecekteki durumun tespit ve tahmin edilip buna göre tedbirler alınabilmesidir (olakoğlu, 2010). Bu analiz, önceden belirlenmiş bir konu dahilinde karar alma aşamasında yardımcı bir araç olarak kullanılır (Sabbağ, 2011).

4.5. Araştırmanın Bulguları

Daha önce belirtildiği gibi bu tez çalışması kapsamında Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarını turistik ürün özellikleri açısından değerlendirmek üzere Swot Analizi yöntemi kullanılmıştır. Buna göre, öncelikle literatür taramasına dayalı olarak Batman ilinde mevcut bulunan açık alan kültürel rekreasyon alanları, bu kapsamda yürütülen etkinlikler ve sportif faaliyetler belirlenmiştir. Etkinlikler ise, kendi içinde iki başlıkta ele alınmıştır. Bunlardan ilki festivaller ve şenlikler, diğeri ise dini nitelikteki etkinlikler olarak belirlenmiştir. Bu haliyle, turistik ürünü oluşturan çekicilik ve etkinlik faktörleri ortaya konulmuştur. Bununla birlikte, turistik ürünü oluşturan diğer faktörlere de yer verilmiştir. Bu faktörler ise, ulaşılabilirlik, turizm işletmeleri ve imaj faktörleridir.

Literatüre dayalı olarak oluşturulan bu faktörlerin ışığında, Batman ilindeki açık alan kültürel faaliyet ve alanlarının mevcut durumu ortaya konulmaya çalışılmıştır. Her bir faktör, içinde taşıdığı güçlü yönler, zayıf yönler ve gelecekte dış ya da genel evre koşullarına göre ortaya çıkabilecek fırsatlar ve tehditler açısından değerlendirilmiştir.

Öncelikle, yapılan değerlendirmeler sonucu Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu güçlü ve zayıf yönlerine ilişkin ortaya çıkan tablolar aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 4.1: Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu güçlü yönler

ETKİNLİKLER	GÜÇLÜ YÖNLER
Festival ve Şenlikler Hasankeyf Kültür Sanat Festivali Sason Bal ve Ceviz Festivali Meleto Yaylası Helkis Şenlikleri Turizm Haftası Nevruz Bayramı	• İl genelinde düzenli olarak yapılan, geleneksel hale gelmiş festivallerin, şenliklerin ya da etkinliklerin varlığı, • Yöresel ürünlerin ve kültürün öne çıkarıldığı festivallerin olması
Dini Nitelikte Etkinlikler Zilan Türbesi Anma Haftası Seyit Bilal Anma Haftası İmam Abdullah'ı Anma Haftası	• İl genelinde dini amaçlı yapılan çok sayıda gelenekselleşmiş, din büyüklerini anmaya yönelik etkinliklerin varlığı, • Bu etkinliklerden bazılarının katılımcı sayılarının fazla olması
FAALİYET ALANLARI Hasankeyf Ören Yeri ve Mağaraları Malabadi Köprüsü Memikan Köprüsü On Kemerli Köprü Mor Kırakus Manastırı Hızır Bey Camii Mor Aho Manastırı El Rızk Camii Hasankeyf, Bozikan, Kozluk, Rabat, Kandil, Pertükan ve Beksi Kaleleri	• Çok sayıda medeniyete ev sahipliği yapmış bir bölge olarak, bu medeniyetlere ait camii, zaviye, türbe, kale, han, höyük, kümbet gibi eserlerin bulunması, • Süryani Hristiyanların ibadet yerleri olan manastırların ilk örneklerinin bulunması, • Dicle nehri, Batman ve Garzan çayı gibi önemli su kaynaklarının ve bu su kaynakları üzerinde ve çevresinde köprü, yerleşim yeri ve kalelerin varlığı,

Hallan Çemi Höyüğü Yol Geçen Hanı Zeynel Bey Kümbeti İmam Abdullah Zaviyesi Seyid Bilal Türbesi Mesire / piknik alanları	(İpekyolu ve ticareti) Hasankeyf ören yerinin yarattığı çekicilik faktörü
SPORTİF FAALİYETLER Su sporları (rafting, balık tutma) Avcılık Trekking / hiking Fotoğrafçılık Kampçılık Koşu (maraton)	- Alternatif turizm türlerini gerçekleştirebilecek potansiyelin varlığı, - Uluslararası Batman Yarı Maratonu ve Halk Koşusunun belediye tarafından geleneksel hale getirilmesi,
TURİZM İŞLETMELERİ	- İl genelinde konaklama işletmelerinin varlığı (9'u yatırım belgeli, 5'i belediye belgeli olmak üzere toplam 14 adet konaklama işletmesi, 1037oda, 2117 yatak kapasitesi) - İl genelinde seyahat işletmelerinin varlığı (14 adet A grubu, 2 adet B grubu olmak üzere 16 adet seyahat acentası)
ULAŞILABİLİRLİK	- Güneydoğu Anadolu (GAP) tur programlarında geçiş güzergâhında bulunması, - Havalimanının varlığı ve şehir merkezine yakın konumunun yanı sıra yıl boyunca

	aktif olarak kullanılabilmesi,, • Türkiye'nin en eski demiryolu hatlarından birinin şehir merkezinden geçmesi, • Türkiye'nin güney sınırındaki ülkelere olan yakınlık ve karayolu ile ulaşım imkanının bulunması
İMAJ	• Farklı kültürleri ve dinleri yaşayan toplulukların ilde bir arada yaşıyor olması, • Hasankeyf'e ilişkin güçlü bir görme isteği (son şans)

Tablo 4.2. Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu zayıf yönler

ETKİNLİKLER	ZAYIF YÖNLER
Festival ve Şenlikler Hasankeyf Kültür Sanat Festivali Sason Bal ve Ceviz Festivali Meleto Yaylası Helkis Şenlikleri Turizm Haftası Nevruz Bayramı	• Şehrin marka kimliğini oluşturabilecek petrol temasını içeren bir etkinliğin bulunmaması, • Su kaynaklarının varlığına rağmen, Dicle nehri ya da Batman Çayı kenarında yapılabilecek etkinliklerin bulunmaması, • Kültürel ve sanatsal nitelikli geleneksel hale getirilmiş etkinliklerin çok az olması, • Etkinliklere katılımın yerel düzeyde kalması, ulusal ya da uluslararası düzeye taşınmamış olması, • Geleneksel olduğu düşünülen festivallere

Dini Nitelikte Etkinlikler Zilan Türbesi Anma Haftası Seyit Bilal Anma Haftası İmam Abdullah'ı Anma Haftası	güvenlik gerekçeleri ile ara verilmesi • Etkinliklere katılımın yerel düzeyde kalması, • Dini nitelikteki bu etkinliklerin yeterince bilinmemesi, tanıtımının yapılmaması
FAALİYET ALANLARI Hasankeyf Ören Yeri ve Mağaraları Malabadi Köprüsü Memikan Köprüsü On Kemerli Köprü Mor Kiryakus Manastırı Hızır Bey Camii Mor Aho Manastırı El Rızk Camii Bozikan, Kozluk, Rabat, Kandil, Pertükan ve Beksi Kaleleri Hallan Çemi Höyüğü Yol Geçen Hanı Zeynel Bey Kümbeti İmam Abdullah Zaviyesi Seyid Bilal Türbesi Mesire/piknik alanları	• Açık havada yapılacak, eğlence ve alışverişe imkan tanıyan alanların bulunmaması, • Şehrin marka kimliğini oluşturabilecek petrol temasını içeren bir faaliyet alanının bulunmaması, • Mevcut faaliyet alanlarının koruma altına alınmamış olması, yetersiz korunması • Hasankeyf'in il için en önemli çekim merkezi olmasına rağmen yeterli düzeyde turizm yatırımının olmaması, • Açık alan kültürel rekreasyon alanlarının yetersiz/az sayıda olması, • Hasankeyf'teki 4000 civarındaki mağaralardan yararlanılamaması • Manastırların ilk örnekler olmasına rağmen gerekli ilgiyi görmemesi
SPORTİF FAALİYETLER Su sporları (rafting, balık tutma) Avcılık Trekking / hiking Fotoğrafçılık Kampçılık Koşu (maraton)	• Su sporlarına yönelik faaliyetlerin sınırlı kalması, • Mevcut açık alan kültürel rekreasyon faaliyetlerinin yaygınlaştırılamaması, • Potansiyel olmasına rağmen, alternatif turizme hizmet edebilecek sportif faaliyet ve açık alan kültürel faaliyetleri ve buna yönelik alanların

	oluşturulmaması
TURİZM İŞLETMELERİ	• İldeki seyahat acentalarının sadece belirli işlevleri gerçekleştirmesi, • Büyük ölçekli, ulusal ya da uluslararası zincir, nitelikli, kurumsallaşmış konaklama işletmelerinin bulunmaması, • Konaklama işletmeleri ve seyahat acentalarının şehir merkezinde yoğunlaşması
ULAŞILABİLİRLİK	• Demiryolu potansiyelinin değerlendirilememesi ve mevcut demiryolu hattının yeterince bilinmemesi, tercih edilmemesi ya da kullanılmaması, • Yalnızca 2 havayolu firmasının bulunması ve yalnızca 2 destinasyon (İstanbul ve Ankara) uçuş imkanının olması
İMAJ	• Güvenlik endişesi ile, ilde istikrarlı bir turizm talebinin olmaması, • Yeşil alan azlığı, • Yerel halkın turizm bilincinin gelişmemiş olması, • İl genelinde alt ve üst yapı çalışmalarının tamamlanmamış olması,

Buraya kadar olan kısımda Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının sahip olduğu güçlü ve zayıf yönleri tablolar halinde verilerek ortaya konulmuştur. Swot analizinin gelecekte oluşabilecek ve dış çevre koşullarına bağlı olarak oluşabilecek iki temel faktörünün de fırsatlar ve tehditler olduğundan daha önce söz edilmişti. Bu noktada, yapılan değerlendirmeler sonucu Batman ilinin açık alan

kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşabileceği fırsatlar ve tehditlere ilişkin ortaya çıkan tablolar aşağıda sunulmaktadır.

Tablo 4.3. Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşabileceği tehditler

ETKİNLİKLER	TEHDİTLER
Festival ve Şenlikler Hasankeyf Kültür Sanat Festivali Sason Bal ve Ceviz Festivali Meleto Yaylası Helkis Şenlikleri Turizm Haftası Nevruz Bayramı	• Zaten az sayıda olan etkinliklerin, güvenlik gerekçeleriyle tamamen ortadan kaldırılma olasılığı, • Yakın illerde yapılan festival ve şenliklerin daha popüler hale gelmesi
Dini Nitelikte Etkinlikler Zilan Türbesi Anma Haftası Seyit Bilal Anma Haftası İmam Abdullah'ı Anma Haftası	• Yakın illerdeki dini nitelikteki etkinliklerin daha çok yaygınlaşması (Veysel Karani Türbesi ziyaretleri gibi)
FAALİYET ALANLARI Hasankeyf Ören Yeri ve Mağaraları Malabadi Köprüsü Memikan Köprüsü On Kemerli Köprü Mor Kırıyakus Manastırı Hızır Bey Camii Mor Aho Manastırı El Rızk Camii Bozikan, Kozluk, Rabat, Kandil, Pertükan ve Beksi Kaleleri Hallan Çemi Höyüğü Yol Geçen Hanı Zeynel Bey Kümbeti İmam Abdullah Zaviyesi Seyid Bilal Türbesi	• İlin en önemli çekicilik merkezi olan Hasankeyf ören yerinin büyük bir çoğunluğunun sular altında kalacak olması, • Yakın illerde yeni faaliyet alanlarının yaratılması ve ziyarete açılması,

Mesire / piknik alanları	
SPORTİF FAALİYETLER Su sporları (rafting, balık tutma) Avcılık Trekking / Hiking (doğa yürüyüşleri) Fotoğrafçılık Kampçılık Koşu (maraton)	- Bölgedeki güvenlik gerekçeleri ile sportif faaliyetlerin ve açık alan kültürel faaliyetlerin engellenmesi ya da kısıtlanması, - Yapılan sportif ve açık alan kültürel faaliyetlerde ortaya çıkabilecek kaza ve risklere yönelik gerekli tedbirlerin alınmaması
TURİZM İŞLETMELERİ	- Konaklama ve seyahat işletmelerinde gelecek yıllarda nicel ve nitel olarak yeterli gelişmenin sağlanamaması, - Nitelikli personel bulamama, - Yeterli turizm yatırımının bölgeye çekilememesi
ULAŞILABİLİRLİK	Daha önce sunexpress tarafından yapılmakta olan İzmir ve Antalya uçuşlarının kaldırılması gibi, mevcut uçuş seferlerinin de kaldırılması ya da sefer sayılarının azaltılması riski

İMAJ	• Komşu ülkelerdeki savaş ortamından kaynaklanan güvenlik endişesi, • Güvenlik sorunu ve gidilmesi riskli il algısı ile turistik imajın zayıflığı, • 2015 yılı ve sonrası itibarıyla turizm sektöründe yaşanan daralma,
-------------	---

Tablo 4.4. Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşılabileceği fırsatlar

ETKİNLİKLER	FIRSATLAR
Festival ve Şenlikler Hasankeyf Kültür Sanat Festivali Sason Bal ve Ceviz Festivali Meleto Yaylası Helkis Şenlikleri Turizm Haftası Nevruz Bayramı	• Mevcut festival ve etkinliklerin kurumsallaşma ve gelecekte ulusal yada uluslararası düzeye taşınabilecek potansiyelinin olması, • Yeni etkinlik ve festivallerin oluşturulabilme imkanı
Dini Nitelikte Etkinlikler Zilan Türbesi Anma Haftası Seyit Bilal Anma Haftası İmam Abdullah'ı Anma Haftası	• Dini nitelikteki etkinlikleri tanıtmaya yoluyla bilinirliğini artırarak katılımı geniş kitlelere yayma potansiyelini yaratma, • Süryani Hristiyanlara yönelik mevcut olmayan etkinlik ve festivaller yaratma, bu konuda işbirliği ve bunlara ev sahipliği yapılması ve katılımın sağlanması

FAALİYET ALANLARI Hasankeyf Ören Yeri ve Mağaraları Malabadi Köprüsü Memikan Köprüsü On Kemerli Köprü Mor Kiryakus Manastırı Hızır Bey Camii Mor Aho Manastırı El Rızk Camii Bozikan, Kozluk, Rabat, Kandil, Pertükan ve Beksi Kaleleri Hallan Çemi Höyüğü Yol Geçen Hanı Zeynel Bey Kümbeti İmam Abdullah Zaviyesi Seyid Bilal Türbesi Mesire/piknik alanları	• Hasankeyf'in sular altında kalması (son şans turizmi) • Hasankeyf'te ileriye yönelik yerel ve merkezi yönetimler tarafından çeşitli önlemler alınıyor olması, • Yeni Hasankeyf projesinin hayata geçirilmesi, • Süryani Hristiyan manastırlarının restore edilerek tekrar kullanım ve ziyarete açılması, • Su kenarlarında (dicle nehri, batman çayı) mesire ve piknik alanları oluşturmaya uygun projeler düşünülmesi, • Tur operatörlerinin ildeki kültürel-tarihi varlıkları ve alanları tanımasını sağlayarak, paket turlar içinde bu alanlara yer verilmesinin sağlanması, • Türkiye'de başka hiçbir şehrin sahip olmadığı "petrol" temasının turistik ürüne dönüştürülebilme potansiyeline sahip olması ve şehrin marka kimliği olarak düşünülen petrolle ilgili görülebilecek açık alanların yaratılması ve ziyarete açılması
SPORTİF FAALİYETLER Su sporları (rafting, balık tutma) Avcılık Trekking / hiking Fotoğrafçılık Kampçılık	• Ilısu barajının sularıyla Hasankeyf'in sular altında kalmasının ardından suya dayalı sportif faaliyetlerin geliştirilme potansiyelinin olması (bot-kano-sandal gezileri, dalış turizmi ...vb gibi) • Çevresel duyarlılığın artması ve buna

Koşu (maraton)	bağlı olarak doğa temelli turizmi destekleyen ürünler geliştirme potansiyeli (organik tarım uğraşları) • Mağaracılık faaliyetleri • Ata binme (at çiftlikleri) • Safari • Kuş ve doğa gözlemciliği • Yamaç paraşütü
TURİZM İŞLETMELERİ	• Şehir merkezindeki turizm yatırımlarının artıyor olması, • Genç nüfus oranının yüksek olması nedeniyle, gelecekte turizm istihdamına yönelik potansiyelin varlığı, • Şehirde 5 yıldızlı yeni otellerin planlanması
ULAŞILABİLİRLİK	• Havayolu uçuş ağının genişletilerek pek çok destinasyondan ulaşım potansiyelinin olması, • Uluslararası nitelikte bir havalimanına yakın bulunması (Diyarbakır, 100 km.) • Karayolu ağının gelişmiş olması
İMAJ	• Yerel yönetimlerin turizmin geliştirilmesi konusunda istekli olmaları, • Türkiye'nin 2023 turizm stratejileri kapsamında GAP Kültür ve Turizm Gelişim Bölgesi içinde Batman ilinin yer alması, • Türkiye'de ve dünya çapında alternatif turizm talebinin hızla artması, • Özellikle potansiyel yabancı turistler için Batman filmi ve çizgi roman karakteri ilişkisi nedeniyle merak uyandırması, • 2018-2019 yılı itibarıyla turizm

	bölgelerine olan taleplerdeki artış • GAP turlarındaki talep artışı (2019 Göbeklitepe yılı)
--	---

V. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının turizm potansiyelini belirlemeye ilişkin yapılan SWOT analizi incelendiğinde;

Güçlü yönler arasında geleneksel hale gelmiş Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivali, Sason Bal ve Ceviz Festivali gibi festivallerin varlığı, bu festival ve şenliklerde yöresel ürün ve kültürlerin öne çıkarıldığı görülmektedir. Bununla birlikte dini etkinliklere yönelik güçlü yön olarak önemli dini amaçlı etkinliklerin varlığı ve katılımcı sayısının yüksekliği gösterilmektedir. Batman ilinin azımsanmayacak sayıda tarihi ve kültürel alana sahip olması, Süryani Hristiyan manastırlarının ilk örneklerine ev sahipliği yapması ve başlı başına bir cazibe merkezi olarak Hasankeyf ören yerinin Batman il sınırları içinde bulunması açık alan kültürel faaliyet alanları açısından güçlü yönleri oluşturmaktadır. Sportif faaliyetler kapsamında ise ilin alternatif turizm ürünlerini oluşturabilecek potansiyele sahip olması ve uluslararası nitelikteki bir etkinliğe (Uluslararası Batman yarı Maratonu ve Halk Koşusu) ev sahipliği yapması güçlü yön olarak ortaya çıkmaktadır. Turizm potansiyelini belirleyen diğer unsurlar açısından konaklama ve seyahat işletmelerinin varlığı, ulaşılabilirliği sağlamada GAP turları geçiş güzergahında bulunması, havalimanı ve demiryolu hattının varlığı, komşu ülkelere karayolu bağlantılarının olması ve farklı kültür ve dinlerin bir arada sorunsuz yaşamasının oluşturduğu barışçıl ya da pozitif imaj algısı ve Hasankeyf'i sular altında kalmadan son kez görececek olmanın yaratmış olduğu görme arzusuna dayalı imaj algısı güçlü yönler olarak ön plana çıkmıştır.

İlin açık alan ve kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının belirlenen zayıf yönleri arasında ise; kültürel ve sanatsal nitelikli geleneksel hale getirilmiş etkinliklerin çok az sayıda bulunması, şehrin marka kimliğini oluşturacak petrol temasını içeren herhangi bir etkinliğinin bulunmaması, su kaynaklarının varlığına rağmen mevcut su kenarlarında yapılabilecek etkinliklerin bulunmaması, yapılan etkinliklerde katılımın yerel düzeyde kalması, katılımcı profilinin ulusal ya da uluslararası düzeylere

taşınamaması ön plana çıkmıştır. Ayrıca faaliyet alanlarına ilişkin eğlence, alışveriş, petrol temalı açık alan kültürel rekreasyon faaliyet alanlarının bulunmadığı, mevcut faaliyet alanlarının yeterince korunamadığı, mağaralardan ve manastırlardan yeterince yararlanılamadığı göze çarpmaktadır. Diğer yandan, su sporlarına yönelik faaliyetlerin çok sınırlı kaldığı ve mevcut olanların yaygınlaştırılmadığı, potansiyel olmasına rağmen alternatif turizme hizmet edebilecek nitelikte açık alan kültürel faaliyetlerinin yaratılmaması sportif faaliyetler açısından görülen zayıf yönler olarak karşımıza çıkmaktadır. Turizm işletmelerinin taşıdığı zayıflıklar olarak bakıldığında ise, büyük ölçekli, aynı zamanda konaklama işletmesinin niteliği ve standartlarını da gösteren ulusal ya da uluslararası zincir konaklama işletmelerinin bulunmaması, ilde faaliyet gösteren seyahat acentalarının uçak bileti satışı gibi sadece belirli işlevleri gerçekleştirmesi ve kapsamlı olarak faaliyet göstermemesi, turizm işletmelerinin şehir merkezinde yoğunluk göstermesi öne çıkmaktadır. Ulaşılabilirlik açısından demiryolunun etkin kullanılmaması ve havayolu firma ve seferlerinin azlığı zayıf noktalar olarak görülmektedir. Bölgedeki terör ve güvenlik endişesinin yarattığı olumsuz algı, yeşil alanın azlığı, yerel halkın turizm bilincinin gelişmemiş olması, ilde alt ve üst yapı çalışmalarının tamamlanmamış olması da imaj konusundaki zayıflıklar olarak görülmektedir.

Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşılabileceği tehdit unsurları incelendiğinde etkinliklere ilişkin tehditler arasında ise; zaten az sayıda olan etkinlik ve festivallerin güvenlik gerekçesi ile tamamen ortadan kaldırılma riski ve yakın illerde bulunan festival, şenlik ve dini etkinliklerin daha tercih edilebilir hale gelmesi başka bir ifade ile rakip destinasyonlardaki etkinliklerle rekabet edilememesi ön plana çıkmaktadır. Örneğin, geleneksel olmasına rağmen Hasankeyf Kültür ve Sanat Festivalinin güvenlik nedeniyle yapılmadığı yıllar olmuştur. Aynı zamanda yakın illerdeki mevcut ve yeni oluşturulan bazı etkinlikler ve faaliyet alanlarının öne çıkmasıyla Batmandaki etkinliklerin ve faaliyet alanlarının beklenen ilgiyi görmemesi ihtimal dahilinde olabilecektir. Örneğin, Mardin’de son yıllarda gerçekleştirilen uçurtma şenlikleri, Siirt’teki Veysel Karani ziyaretlerindeki artış gibi. Sportif faaliyetlere yönelik en önemli tehditler; güvenlik gerekçesi ile engel ya da kısıtlandırma oluşturulması, bununla birlikte yürütülecek sportif faaliyetlerde ortaya çıkabilecek kaza ve risklere yönelik önlem ve tedbirlerin alınmaması ihtimali olarak görülmektedir. Turizm işletmeleri açısından oluşan tehdit unsurları ise,

konaklama ve seyahat işletmelerinin hem nitel hem de nicel olarak yeterli düzeyde gelişim gösterememesi, halen devam eden nitelikli personel temin etme sorunu, turizm yatırımlarının yeterince bölgeye çekilememesi sorunları olarak sıralanmaktadır. Mevcut havayolu uçuş seferlerinin kaldırılma ya da sefer sayılarının azaltılması riski ulaşılabilirlik açısından tehdit oluşturmaktadır. Nitekim, daha önceki yıllarda Sun Express havayolunun mevcut bulunan İzmir ve Antalya seferlerinin tamamen kaldırıldığı bilinmektedir. Komşu ülkelerdeki savaş ortamından kaynaklanan güvenlik endişesi, zaten güvenlik sorunu ve gidilmesi riskli il algısına sahip olumsuz imajı daha da güçlendirebilir. 2015 yılı sonrası turizm sektöründeki daralmalar, enflasyon ve ekonomik istikrarsızlıklar, konjktürel dalgalanmalar, döviz kurlarındaki hızlı değişimler genel olarak bölgede turizmin gelişmesinde bir tehdit unsuru içermektedir.

Son olarak, Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının karşılaşılabileceği fırsat unsurları incelendiğinde; mevcut festival ve etkinliklerin ulusal ya da uluslararası düzeye taşınma potansiyeli, yeni etkinlik ve festivallerin oluşturulabilme potansiyeli olduğu görülmektedir. Bu noktada yöresel kültürü ve ürünleri öne çıkaran, daha önce yapılmamış etkinlik ve festivaller turistik bir ürün haline getirilebilir. Bölgede yaşayan Süryani halkın geleneklerini yansıtacak ya da Süryani Hristiyanlar için dini olarak özel olan günlere yönelik etkinlikler yapılabilir.

Batman'ın en önemli turistik çekim merkezi Hasankeyf'in sular altında kalacak olması, il turizmi için bir tehdit olduğu kadar fırsat olarak da görülebilmektedir. 2019 yılı itibariyle çalışmaların hız kazandığı ve taşıma ve koruma çalışmalarının tamamlanmasının ardından bu yıl Ilısu baraj kapağının açılarak Hasankeyf'in su tutmasının sağlanacağı dolayısıyla yıllardır süregelen Hasankeyf'in sular altında kalma hikayesinin bu yıl gerçekleşeceği ifade edilmektedir. Hasankeyf, bu nedenle son şans turizmi adı altında tarihe tanıklık etmek isteyen insanlar tarafından son yıllarda daha çok talep görmektedir. Bununla birlikte faaliyet alanları açısından Hasankeyf'te yerel ve merkezi yönetimlerin geleceğe yönelik önlemler alması, yeni Hasankeyf projesinin hayata geçirilmeye başlanması, Mardin'de faaliyet gösteren Mor Gabriel Manastırı ya da Deyrul Zafaran Manastırı gibi Batman'da bulunan Mor Kiryakus ve Mor Aho Süryani Hristiyan Manastırları restore edilerek tekrar kullanım ve ziyarete açılabilmesi, su kenarlarında mesire ve piknik alanlarının oluşturulmasına yönelik projeler geliştirilmesi, tur operatörleri ile işbirliği yapılarak paket turlar içinde Batman'daki kültürel ve tarihi faaliyet alanlarına yer verilmesinin sağlanması, petrol temalı ziyaret

alanlarının açılmasının tasarlanması önemli fırsatlar olarak görülmektedir. Ayrıca, Hasankeyf'in sular altında kalmasının yaratacağı bir diğer fırsat da suya dayalı sportif faaliyetlerin geliştirilme fırsatı olarak görülmektedir. Sular altında kalmış Hasankeyf üzerinde bot, kano, sandal ya da gemilerle yapılacak geziler, taşınamayan ve sular altında kalan eserleri görmek üzere organize edilen dalış turları, son yıllarda çevresel duyarlılığın ve bilincin artması sonucu ilgi gören doğa temelli turizmi destekleyen yeni ürünler geliştirme, mağaracılık faaliyetleri geliştirme, ata binme, safari, kuş ve doğa gözlemciliği, yamaç paraşütü gibi yeni sportif ve kültürel faaliyetlerin yaratılma potansiyeli görülen fırsatlar olarak sıralanmıştır. Her geçen gün şehirdeki turizm yatırımlarının artış göstermesi, genç nüfus oranının yüksek olması nedeniyle gelecekte istihdam sorununun giderilebilme potansiyeli, nitelik ve kapasite yetersizliğini ortadan kaldıracak 5 yıldızlı ve zincir otel planlarının olması turizm işletmeleri açısından fırsatları ortaya koymaktadır. Gelecekte havayolu uçuş ağının, karayolu ağının ve mevcut demiryolu hattının geliştirilme potansiyelinin olması ulaşılabilirlik açısından fırsat olarak değerlendirilmektedir. Ayrıca Diyarbakır'da bulunan uluslararası nitelikteki havalimanına olan yakınlık da ulaşım açısından bir fırsat olarak değerlendirilebilir. Yerel yönetimlerin turizmin geliştirilmesine yönelik arzulu olmaları, Türkiye 2023 turizm stratejileri kapsamında GAP kültür ve turizm bölgesi içinde Batman ilinin de bulunması, genel olarak Türkiye ve dünya çapında alternatif turizm türlerine olan ilgi ve talebin artması, Batman isminin özellikle potansiyel yabancı turistler için popüler olan Batman filmi ve çizgi roman karakteri ile özdeşleştirilerek merak duygusu uyandırması, 2019 yılının Göbeklitepe yılı ilan edilmesinin GAP turlarına olan talebi arttırması Batman ilinin turistik imajını olumlu olarak gösteren fırsatlar olarak değerlendirilebilir.

Yukarıda yapılmış olan değerlendirmelerle Batman ilinin açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının, turistik ürün özellikleri çerçevesinde dolayısıyla turizm potansiyeli dikkate alınarak, mevcut durumu ortaya konulmuştur. Literatürde Batman il turizmini ele alan çalışmaların az sayıda olması, rekreasyon ve turizm ilişkisini kuran bir araştırmanın ise daha önce Batman'da yapılmamış olması bu çalışmayı değerli kılmaktadır. Buna göre, literatüre az da olsa bir katkı sağlandığı düşünülmektedir. Bununla birlikte, güvenlik sorununun çözülmesi ile birlikte Batman'da turizmi geliştirmeye yönelik yapılabilecek pek çok uygulama ve alan söz konusudur. Ancak yerel yönetim ve tüm turizm paydaşlarının doğru ve stratejik nitelikte

kararlar alabilmesi için öncelikle mevcut durumu bilmesi, daha sonra dış çevre koşullarını da gözlemleyerek fırsat ve tehdit yaratabilecek unsurların farkında olması gerekir. Bu açıdan bakıldığında, bu tez çalışmasının sonuçlarının açık alan kültürel rekreasyon faaliyet ve alanlarının turistik ürün olarak kullanılmasına yönelik karar alıcılara fikir verebileceği ve bu yönüyle pratik bir katkının yine az da olsa sağlandığı söylenebilir.

Değerlendirmeler yapılırken bu tez çalışmasında swot analizi yönteminden yararlanılmıştır. Benzer araştırmaların, nicel ve nitel diğer yöntemlerle yapılarak araştırma sonuçlarının karşılaştırılması, araştırma alanının genişletilmesi ya da benzer özellikteki iki destinasyon grubunun karşılaştırılması, konunun diğer rekreasyon türlerini de kapsayacak şekilde ele alınması, turizm paydaş gruplarının tek tek ya da tamamının görüşlerinin alınmasına imkan sağlayacak şekilde tasarlanması önerilebilir.

KAYNAKLAR

- Adak, A. (2004). “Güneydoğu Anadolu’da Seyyidler”, Marife, Yıl 4, Sayı 3, Kış, 383-395.
- Akgönül, S. ve Eliüşük, M. (2016). “Hasankeyf İmam Abdullah Zaviyesi Konservasyon ve Restorasyon Çalışmaları”, Batman Üniversitesi Yaşam Bilimleri Dergisi, Cilt 6, Sayı 2/1, 193-227.
- Aydın, İ., Tütüncü, Ö.(2014). Toplum ve Açık Hava Rekreasyon Faaliyetleri: ABD Örneği. *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*(1). Cilt: 25, Sayı: 1.,118-120.
- Acar, V., Avcı, E., Erat, B. (2017). “Birgi’nin Turistik Bir Destinasyon Olarak SWOT Analizi Kapsamında Değerlendirilmesi”. *Ulakbilge*, 5. 14, s. 1339-1372.
- Aktan, C. C. (1999). 2000’li Yıllarda Yeni Yönetim Teknikleri 2 (Stratejik Yönetim). Simge Ofis Matbaacılık. TÜGİAD.
- Ardahan F., Lapa T. Y., (2011). Açık Alan Rekreasyonu: Bisiklet Kullanıcıları ve Yürüyüşçülerin Doğa Sporunu Yapma Nedenleri ve Elde Ettikleri Faydalar. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi*. Cilt:8 Sayı:1 1328-1341.
- Bardakoğlu, Ö.,(2011) Turistik Ürün Bakımından Destinasyon Planlaması ve Pazarlaması Kapsamında İzmir Turizminin Değerlendirilmesi ve Geliştirilmesine Yönelik Bir Model Çalışması, Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Turizm İşletmeciliği Anabilim Dalı , Turizm İşletmeciliği Programı, Yayınlanmamış Doktora Tezi. İzmir.
- Barich H ve Kotler P (1991), “A Framework for Marketing Image Management”, *Sloan management Review*, 32,2, pg 94-105
- Bell, S. (2001), *Design for Outdoor Recreation, Second Edition, Midas Printing, China*.
- Birol S.Ş., (2014) Sportif Rekreasyon Uygulama Politikaları Üzerine Bir Araştırma, Gazi Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Beden Eğitimi ve Spor Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Boran, A. (2005). “Kozluk’taki Kaleler”, Atatürk Üniversitesi, Güzel Sanatlar Enstitüsü Dergisi, Sayı 14, 23-37.
- Burkart, A. J., Medlik, S.(1981). *Tourism: past, present and future (second edition)*. Heinemann, Oxford , 1974.
- Buttle, F., (1989). “Travel Agency Marketing”, *Hospitality Management*. Pergamon Press, Vol:5, New York
- Cebecioğlu, C. (2006). *Swot Analizi ve Bir İşletme Üzerinde Uygulama*.Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü Sosyal Bilimler Enstitüsü Strateji Bilimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi Kocaeli / Gebze.
- Cihan, S. (2005). “Gidemeyenler İçin Batman Tanıtımı”, *Edebî Yâd Ve Sanat Akademisi Batman Özel Sayısı*, Yıl 1, Sayı 2, 1-95.
- Cornelissen Joep, (2000), “Corporate Image:An Audience Centred Model”, *Corporate*

- Çelik, O., Sevil, T. , Çeliksoy, M. A., Katırcı, H., Sevil, T. Ve Şimşek, K.Y.(2012). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi,2497,1468, Kocaekşi, S., *Anadolu Üniversitesi, Eskişehir*
- Çelik O.V., Çeliksoy M.A., Katırcı H., Sevil T., Şimsek K.Y, Kocaekşi S.(Ed.) (2012). *Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi*, Eskişehir Anadolu Üniversitesi Yayınları
- Çıkla, S. (2006). Tanzimattan Günümüze Çocuk Edebiyatı ve Bazı Öneriler. *Hece Dergisi*, Sayı:9, s.89-107.
- Çoban, Ö., Dilek, S.E, ve Harman, S. (2017). Batman İlinde turizm gelişiminin değerlendirilmesi, *The Journal of Academic Social Science Studies*, No:56,437-455.
- Çolakoğlu, Ü. ve Çolakoğlu O. E. (2010). Stratejik Yönetim ve Turizmde Uygulamaları. Detay Yayıncılık, Ankara.
- Dinçer, Ö. (2004). Stratejik Yönetim ve İşletme Politikası. İstanbul: Alfa Yayınları. DPT. (2003).
- Dirlik, S. (2016) . Açık Alan Rekreasyon Faaliyetlerinin Yaşam Doyumuna Etkisi. Balıkesir Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Balıkesir
- Dinçer İ., ve Dinçer, F., (2006), Kütahya İlının Ekonomik Gelişmesi, Kütahya İlının Gelişmesinde Turizm Sektörünün Yeri ve Önemi, İktisadi Araştırmalar Vakfı, s.178.
- Demirci Orel F., Yavuz C.,(2003). Rekreasyonel Turizmde Müşteri Potansiyelinin Birleşmesine Yönelik Bir Plot Çalışma, *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* , S.11 ,61-76 Erişim Bilgisi <http://dergipark.ulakbim.gov.tr/cusosbil/article/view/5000000965> [Erişim Tarihi: 15 Ocak 2019].
- Doğan M.,Ceylan Y., Tekin C., (2015). Turistik Bir Destinasyon Olarak Hasankeyf ‘in Ziyaretçi Tatmini Üzerine Bir Araştırma, *Organizasyon ve Yönetim Bilimleri Dergisi*,S.1,1- 15. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/oybd/issue/36067/404982> [Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019].
- Dowling G.R. (1986), “Managing Your Corporate Image”, *Industrial Marketing Management*,15,pg 109-115
- Hacıoğlu N, Gökdeniz A, Dinç Y (2009). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi Örnek Animasyon Uygulamaları, Detay Yayıncılık, ISBN: 978-975-8326-63-1, Güncellenmiş İkinci Baskı, Ankara.
- Hacıoğlu N, Gökdeniz A, Dinç Y (2015). Boş Zaman ve Rekreasyon Yönetimi, Detay Yayıncılık, 3. Baskı, Ankara.

- Haspolat, E. (2005). Hasankeyf: Tarihi, Tarihi Eserleri, Yasal Konumu ve Geleceği, TMH - Türkiye Mühendislik Haberleri, Sayı, 5-6, 439-440.
- Karadeniz, E., Kandır, Y. S. ve Önal, Y. B. (2007). “Seçilmiş Paydaşların SWOT Yöntemiyle Türk Turizm Yatırımlarını Enstitüsü Değerlendirmesine Yönelik Bir Pilot Çalışma”, *Anatolia: Turizm Araştırmaları Dergisi*. (18) 2, 195-205.
- Karaküçük, S., 1999. Rekreasyon-Boş Zamanları Değerlendirme. *Bağırhan Yayınevi*, 3. Baskı, 410s., Ankara.
- Karaşah, B. (2017). Kentsel ve Kırsal Rekreasyon Alanlarına Yönelik Kullanıcı. *Bartın Orman Fakültesi Dergisi*, 58-69.
- Keskin, N. (2014). Akışkan Kimlikler:Etnik ve Dini Kimlikler Arasında Becirman Seyyidleri. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü. Antropoloji Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Ankara.
- Koçak F., Balcı V., (2010) Doğada Yapılan Sportif Etkinliklerde Çevresel Sürdürülebilirlik. *Ankara Üniversitesi Çevre Bilimleri Dergisi* 2(2),213-222
- Koçel, T. (2003). İşletme Yöneticiliği, Beta Yayınları, Genişletilmiş 9. Baskı, İstanbul.
- Kozak, M.A., (2009). Akademik Turizm Eğitimi Üzerine Bir Durum Analizi. Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi(İLKE). (22). 1-20.
- Kozak, N., Kozak, M. A. ve Kozak, M. (2011). Genel Turizm İlkeler-Kavramlar, Detay Yayıncılık, 11. Baskı, Ankara.
- Kozbe, G. (2017), Batman İli Kültür Envanteri, (Gercüş, Beşiri), T.C. Batman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, Arkadaş Basım Ltd. Şti, Cilt II, Batman.
- Kutvan, A. B., & Kutvan, S. A. (2013). Turizm Planlamasında Destinasyon Çekiciliklerinin Ölçümü: Bir Yöntem Yaklaşımı. *Uluslar Arası İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, (6)11. s.159-184.
- Mıynat, A. (2008). Bir Ortaçağ Kenti: Hasankeyf, Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Muğla.
- Olalı, H. (1990). *Turizm Politikası ve Planlaması*. İşletme İktisadi Enstitüsü Yayınları : İstanbul.
- Olson, B. A. (2010), The Outdoor Recreation Resource Review Commission and the Rationalization of Recreational Resources. *Geoforum*, Vol: 41, No: 3, 447-456.
- Özer E.Z., Çavuşoğlu F., (2014). Rekreasyonel Bir Faaliyet Olarak Yerel Etkinliklerin Kırsal Turizme Etkisi. *International Journal of Science Culture and Sport*. Sayı.2 ,s.191-201.
- Önder, Serpil ve Polat, Ahmet Tuğrul; 2004, “Konya İli Karapınar İlçesi’nin Ekoturizm Yönünden Görsel Kalite Değerlendirmesi ve Swot Analizi”, S.Ü. Ziraat Fakültesi Dergisi. (18) 33, 80-86.

- Özer, E. Z., & Çavuşoğlu, F. (2014). Rekreatyonel Bir Faaliyet Olarak Yerel Etkinliklerin Kırsal Turizme Etkisi . *International Journal of Science Culture and Sport*, 191-201.
- Özgen, N. (2010). Doğu Anadolu Bölgesi'nin doğal turizm potansiyelinin belirlenmesi ve planlamaya yönelik öneriler. *Uluslararası İnsan Bilimleri Dergisi* [Bağlantıda].7:2Sport, Erişim: <http://www.insanbilimleri.com>
- Özgüç, N.(1994). Turizm Coğrafyası. İÜ İletişim Fakültesi Yayınları, Üniversite Yayın No: 3821, Fakülte Yayın No: 3203, İstanbul.
- Sabbağ, Ç. (2011) “Adıyaman Turizminin Güçlü, Zayıf Yönleri İle Fırsat ve Tehditlerine İlişkin Turizm İşletme Yöneticilerinin Değerlendirmeleri”, Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (4) 7, 206-222.
- Serçek, G. Ö. (2015). Serbest Zaman Etkinlikleri Olarak Üniversite Öğrencilerinin Rekreatif Etkinliklere Katılmaları ve Sosyalleşmeleri Arasındaki İlişki, *Akademik Bakış Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*,s.51.1-21
- Sertkaya Ş.,(2001) Bartın İli Kıyı Bölgesinin Turizm ve Rekreatyon Potansiyelinin Saptanması ve Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Yayımlanmamış Doktora Tezi, Ankara
- Stacey, Ralph (2011) Strategic Management and Organisational Dynamics: The Challenge of Complexity to Ways of Thinking About Organisations,Pearson Education, Edinburgh
- Şener, Burhan (2007). Modern Otel İşletmelerinde Yönetim ve Organizasyon, Detay Yayıncılık, 4. Baskı, Ankara.
- Tanrısever Baştemur, C. (2009). Likya Yolu ve Çevresinin Turizm ve Rekreatyon Potansiyelinin Araştırılması. Ankara Üniversitesi Fen Bilimler Enstitüsü, Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara,
- Timur, A.(2007). Turistik Ürün Politikası Ders Notları, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.
- Ülgen, Hayri ve Mirze, S. Kadri; (2013), İşletmelerde Stratejik Yönetim, Beta Yayın, İstanbul.
- Virden, R.J. (2006), Introduction to recreation and leisure. Champaign: Human Kinetics.
- Yavuz, V.S. (2015). “Malabadi Köprüsü'nün Tarihsel Mirasın Sürdürülebilirliği Açısından Değerlendirilmesi”, 4. Su Yapıları Sempozyumu, 19-21 Kasım, Antalya.
- Yurttaş, H. (1991). Hasankeyf Yapılarının Sanat Tarihimizdeki Yeri (2 cilt), Atatürk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Erzurum.

Yürük, E.Ö. (1999). Türk Turizminin Dünya Turizmine Entegrasyonunda Turistik Ürün Politikaları, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir.

Batman İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Arşivi 2002-2014. Retrieved from] <http://www.batmankulturturizm.gov.tr/> [Erişim Tarihi: 5 Ağustos 2018].

Kültür ve Turizm Bakanlığı, 2016. http://yigm.kulturturizm.gov.tr/TR,98_51/turizm-istatistikleri.html [Erişim Tarihi: 2 Eylül 2018].

www.batman.gov.tr, 2014. Batman Valiliği İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü Tanıtım El Kitabı

<http://www.batman.bel.tr/icerik/110/86/nerede-gezilir.aspx> [Erişim Tarihi: 5 Eylül 2018].

<http://www.batmankulturturizm.gov.tr/TR-56623/seyyid-bilal-turbesi.html> [Erişim Tarihi: 7 Eylül 2018].

<http://www.batmankulturturizm.gov.tr/TR-56583/yerel-etkinlikler.html> [Erişim Tarihi: 14 Eylül 2018].

<http://www.batmankulturturizm.gov.tr/TR-56575/genel-bilgiler.html> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019].

<http://www.batmancagdas.com/gundem/hasankeyfte-imam-abdullahi-anma-haftasi-2-h63742.html> [Erişim Tarihi: 11 Haziran 2019].

<http://www.dika.org.tr/upload/archive/files/BatmanDosyasi.pdf> [Erişim Tarihi: 17 Nisan 2019].

<https://dikanet.dika.org.tr/FileContainer/Web/files/f5261745-eb8-472b-94da-3184e4262a64.pdf> [Erişim Tarihi: 17 Nisan 2019].

<http://www.fsm.edu.tr/haber/Hasankeyfteki-Zeynel-Bey-Turbesi-KURAMin-Calismalari-Dogrultusunda-Tasindi2018-07-24-16-45-50pm> [Erişim Tarihi: 11 Haziran 2019].

<http://www.hurriyet.com.tr/sason-da-bal-ceviz-ve-cilek-festivali-37016502> [Erişim Tarihi: 20 Eylül 2018].

<http://www.hurriyet.com.tr/yazarlar/aygul-aydin/evrenin-ritim-prensibini-biliyor-musun-41170935> [Erişim Tarihi: 2 Eylül 2018].

<https://www.kulturportali.gov.tr/turkiye/batman/gezilecekyer/on-kemerli-ddy-koprusu> [Erişim Tarihi: 17 Nisan 2019].

<http://resmitatiller.net/batman-festival-ve-etkinlik-takvimi/> [Erişim Tarihi: 14 Eylül 2018].

<http://www.sporbilim.com/index.php?s=detay&id=148> [Erişim Tarihi: 3 Eylül 2018].

<http://tanitma.ktb.gov.tr/TR-22819/hasankeyf.html> [Erişim Tarihi: 25 Eylül 2018].

www.batman.bel.tr [Erişim Tarihi: 19 Eylül 2018].

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Mesut KAYA
Uyruğu : T.C.
Doğum Yeri ve Tarihi : Batman- 21/03/1988
Telefon : 0507 815 44 99
Faks :
e-mail : mesutkaya.19@outlook.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Batman Gazi Lisesi	2006
Üniversite	: Gaziantep Üniversitesi	2011
Yüksek Lisans	: Batman Üniversitesi	-

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2011-2012	Batman Gazi Anadolu Lisesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni
2012-2013	Batman Fatih Anadolu Lisesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni
2014-2017	Kozluk Şehit Şenay Aybükçe Yalçın Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni
2017-	İstanbul Mehmet Akif İnan İmam Hatip Ortaokulu	Beden Eğitimi ve Spor Öğretmeni

UZMANLIK ALANI

Beden Eğitimi ve Spor Öğretmenliği

YABANCI DİLLER

İngilizce

BELİRTMEK İSTEĞİNİZ DİĞER ÖZELLİKLER

-PERYÖN / Güneydoğu 2.insan yönetimi kongresi "LİDERLİK" konulu kongresi(sertifika mevcut)
-Beden Dili Eğitimi(sertifika mevcut)
-Etkili Konuşma ve Diksiyon(sertifika mevcut)
-6.Aphrodisias-Laodiceia Uluslararası Gençlik Spor Kültür ve Sanat Festivali(sertifika mevcut)
-Açılmamış Kanatların Büyüklüğü Bilinmez(sertifika mevcut)
-Türkiye Badminton Federasyonu / Badminton Antrenörlük Belgesi
-Türkiye Atletizm Federasyonu/Atletizm İl Hakemi Belgesi

- Uluslararası geçerli Masaj Terapisti Belgesi (Türkiye Fiziksel Tıp ve Rehabilitasyon Derneği)
- Refleksoloji (CPD-1) Sertifikası (Acedemicana)